

MATERIÁLY

XII MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE

«VĚDA A TECHNOLOGIE: KROK DO BUDOUCNOSTI - 2016»

22 - 28 února 2016 roku

Díl 6
Právní vědy
Historie
Filosofie
Politické vědy

Praha
Publishing House «Education and Science» s.r.o
2016

FILOSOFIE

FILOSOFIE LITERATURY A UMĚNÍ

Куртаева М. Т. Ахтановтың «Ант» драмасының тарихи негіздері 78

SOCIÁLNÍ FILOSOFIE

Стожко К.П., Стожко Д.К., Чернов А.В. Евразийский контент
и духовная культура 83

POLITICKÉ VĚDY

GLOBALISTIKA

Кваша О.П. Політико-правовий зміст державного суверенітету
в міжнародному праві 89

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 Б, Dnepropetrovsk

Materiály XII mezinárodní vědecko - praktická konference
«Věda a technologie: krok do budoucnosti – 2016». - Díl 6.
Právní vědy.Historie.Filosofie.Politické vědy.: Praha. Publishing
House «Education and Science» s.r.o - 96 stran

Šéfredaktor: Prof. JUDr. Zdeněk Černák

Náměstek hlavního redaktor: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žáková

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníčková

XII sběrné nádobě obsahují materiály mezinárodní vědecko - praktická
konference «Věda a technologie: krok do budoucnosti» (22 - 28 února 2016 roku)
po sekcích Právní vědy.Historie.Filosofie.Politické vědy.

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 270 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Kolektiv autorů, 2016

© Publishing house «Education and Science» s.r.o.

PODNIKATELNÍ A BANKOVNÍ PRÁVO

Мукалдиева Г.Б., Сұлтанов Р. Кәсіпкерлік құқықтың ерекшеліктері анықтаудың құқықтық мәселелері	37
--	----

MEZINÁRODNÍ PRÁVO

Kulubekova G.A. First attempts to codify the standards of foreign investment and their impact on the modern regulation of transnational corporations' activities	40
Қурманбаева Д.П., Мұсаева А.Я., Бейсбаев А.М. ТМД мемлекеттерінің әскери саладағы ынтымақтастығы	43

HISTORIE

VLASTNÍ HISTORIE

Нурова О.Г. Государственные меры по интеграции инвалидов войны в социокультурную среду России (начало XIX в.)	46
---	----

CELKOVÁ HISTORIE

Қурбанов М.А. Мероприятия, проводимые Советской властью в Дагестане по подъему сельского хозяйства и обеспечению земель безземельных трудовых масс	49
Магомедов Д.Б., Шахшаева А.Г. Роль юриста в предупреждении вовлечения несовершеннолетних в совершение противоправных действий	57

HISTORIE VĚDY A TECHNICKI

Бей Р.В. Вивчарство – високомеханізована галузь тваринництва	60
Оспанова Р.Р. XIX ғасырдың бірінші жартысындағы Аякөз қаласының саяси- әкімшілік және әлеуметтік-экономикалық дамуының зерттелу барысының кейбір мәселелері	65

NÁRODOPIS

Бакаева Г.Е., Рахымжанова М.Д. Исследования эпохи бронзы в Казахстане (Советский период)	71
--	----

PRÁVNÍ VĚDY

AAGRÁRNÍ A AGRÁRNÍ PRÁVO

З.ғ.м. Мұсаева А.Я., з.ғ.м. Құрманбаева Д.П.

М.Х.Дулати атындағы Тараз Мемлекеттік университеті, Қазақстан

ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ КОРПУСТЫҢ ҚҰРАМЫ ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚТЫҚ ТАБИҒАТЫ

Тәуелсіздіктің он жылы Қазақстан Республикасының жеке мемлекет ретінде құрылуында жеке тарихи мәнге ие болды. Тәуелсіз Қазақстанның сыртқы саясаты тұрақтану деңгейінен сәтті өтіп, ұлттық қауіпсіздік пен қазақстандық мемлекеттіктің тұрақтануын қамтамасыз етуде зор әсерін тигізді. Соның нәтижесінде әлемдік қауымдастыққа қосылу, елдік ішкі өрлеуіне сырттай жағдай жасау, жоғарғы біліктілікке ие дипломат кадрларды дайындау сияқты мәселелер шешілді. Қазіргі кезде Қазақстан қиын геолитикалық мүмкіндіктерін сезінетін, өз еркіндігімен және бейбітшіл сыртқы саясат бағытымен әлемге мәлім.

Қазақстан Республикасы ядролық қарудан бас тарту, Евразиялық Одақты құру, ядролық қаруды таратпау туралы Шартқа қосылу, Азия елінде өзара қарым-қатынаста болып, сенім білдіру мәжілісін шақыру сияқты мәселелерді ту ретінде ұстағандықтан, оның беделі халықаралық деңгейде арта түсті. Мерейтойларды атап ату қарсаңында анықталғаны әлемдік қауымдастық Қазақстан Республикасына саяси көзі ашық мемлекет ретінде қарап отыр. Осы уақытқа Қазақстан әлемнің 121 мемлекетімен дипломатиялық қарым-қатынас орнықтырғандықтан, бұл тақырып бізге дипломатия жөнінде маңызды болып көрінеді. Шетелде отыз екі қазақстандық елшілік, бір тұрақты өкілеттік, екі дипломатиялық миссиялар, үш бас консульствалар, он консульство және бір төлқұжақтық – визалық қызмет толық ауқымда қызмет етіп жатыр. Республиканың өзінде алпыс екі дипломатиялық миссиялармен халқаралық ұйымдардың өкілеттері жұмыс істеп жатыр, бұл ТМД елдерінің арасында жоғарғы көрсеткішке ие. Сонымен қатар Қазақстан Республикасы аса беделді халықаралық ұйымдарға мүше болып отыр.

Тәуелсіздік жылы барысында мемлекет аралық және үкіметаралық деңгейде Қазақстанмен мың үш жүзден аса халықаралық шарттарға қол қойылды. Әлемдік қауымдастықтың мемлекетімізге назар аударуының айғағы ретінде ҚР-да ұсынылған дипломатиялық корпустың кеңеюі болып табылады. Өткен он жылдыққа көз салсақ, Қазақстан Республикасы одақтастарының көбейгендігін көреміз. Әрбір елмен қарым-қатынаста болу, еліміздің мемлекеттік мүддесін қорғау жолында зор ауқымды жұмыстар жүргізілді. Қазақстан республикасының өз

бағытымен жүргізіліп келе жатқан сыртқы саясаты оның тұрақты халықаралық жағдайын қамтамасыз етіп, әлемдік қауымдастықтық біздің мемлекетке деген қызығушылығын реттеп отырады.

Қазақстандық мемлекеттікті нығайтуда, халықтардың өзара бірлігі мен достастығын арттыруда, екіара пайдалы экономикалық байланыста тағайындауда Қазақстан Республикасындағы дипломатиялық корпус баға жетпес көмегін тигізетіндігіне сеніміміз мол.

Әлем ХХІ ғасыр – ғаламдық дәуірге көшті. Бұл процессте көптеген жана, әлі зерттелмеген құбылыстар бар, бұл мемлекеттің саясаты мен болмысына әсер етіп қоймай, адамдардың әлемтауына да әсерін тигізеді. Сол немесе басқа мемлекеттер жана ғаламдық бет алыстарға бейімделе ала ма, соған оларды болашағыда байланысты болады. Осыған сәйкес, қазіргі уақытта әртүрлі мемлекеттер ғаламдану жүйесінде өз орнын табу үстінде. Қазақстан да сол бағытта. 90-шы жылдардың басында көптеген саясатшылыр мен сарапшылар жас мемлекеттің тәуелсіз болашағы болады деген ойға күмәнмен қараған болатын. Бірақ олар қателесіпті.

Бүгінгі күні тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында біздің мемлекетіміздің дипломатиялық табыстарың мақтан етеміз. Шынында да, Қазақстан белгісіздікке аяқ басып абыроймен көптеген қиындықтарды жеңіп, төнген қатерлерге тиемді түрде тойтарыс бере алды. Мұндай қатерлер іште де, сыртта да аз болған жоқ. Экономика саласындағы шикізат жағы өзінің кемшілігін танытып – салттық шаруашылық байланысынан айрылып көптеген өнеркәсіптер тоқтап қалды. Елде жұмыссыздық көбейіп, қоғамда әлеуметтік әбгершілік пайда болды. Гиперинфляция жас мемлекеттің барлық экономикасын шалып түсірді. Адамдар халық тұтынуындағы тауарларға қол жеткізе алмай қалды. Мемлекеттің және қоғамның ішкі тұрақтылығын шайқату мақсатында халыққа мызғымас және біртұтас деп үгіттелген Қазақстанның көп ұлттылығын (полиэтникалығын) эррозияға ұшыратуға экстремистік күштер және шет елден әрекет еткендер бар күшін салды. Сыртқы саясат саласындағы Қазақстанның ұстанымы алғашқыда әлсіз болды.

Жас мемлекеттің ҚСРО-дан мұрагерлікке қалған ядролық мүмкіндігі мен Қытай, Ресей сияқты үлкен елдермен реттелмеген шекараға ие болып халықаралық істерді жүргізу тәжірибесі болмады. Қазақстандық басшылар экстремистік, терроршылық іс – әрекеттердің ел арасында тарауы мүмкін екендігіне мазасыздана қарады. Осы жағдайда Қазақстанның әлемдік қауымдастықпен, ең бастысы біздің мемлекет үшін өмірлік мүддеге ие шарттық-құқықтық негіздің құрылуына бағытталған шешімді шараларды жүзеге асыру қажет болды. Жиырма жыл көлемінде Қазақстан президенті Н.Ә.Назарбаев әлеуметтік – экономикалық саласында да дипломатия аумағында да көп күрделі еңбек етті. Қазіргі уақытта осы талпыныстар зор табыспен аяқталды деп айтуға болады. Қазақстан бұрынғы Кеңес үкіметі кезіндегі мемлекеттердің арасында негізгі экономикалық көрсеткіштері бойынша алғашқы орында, біздің мемлекетіміздің халықаралық ұстанымы да нығайды. Біз әлемдік қауымдастықтың бөлінбес бөлігі болдық,

OBSAH

PRÁVNÍ VĚDY

AAGRÁRNÍ A AGRÁRNÍ PRÁVO

Мұсаева А.Я., Құрманбаева Д.П. Дипломатиялық корпусың құрамы және құқықтық табиғаты 3

ÚSTAVNÍ PRÁVO

Сартбаев Н.Б. Сот билігінің қалыптасуы мен дамуын құқықтық реттеудің кейбір мәселелері 6

Кабиева А.К., Алим М. Конституция – гарант свободного развития народов и религий 9

Құрманбаева Д.П., Мұсаева А.Я. Халық жүрегінен шығып, сынынан өткен – Ата Заң 11

Мұсаева А.Я., Құрманбаева Д.П. Қазақстандағы саяси-құқықтық режимнің қалыптасуы 13

CIVILNÍ PRÁVO

Калиакперова Е.Н. Понятие права на неприкосновенность частной жизни.... 17

Гусак А.І., Воронін В.В. Проблема обміну житла в Україні..... 21

Жефарська Я.С., Лисогоря П.М. Проблема приватизації службового житла.....23

Асанова С.Э., Махан Т.У., Тугельбаев У. Проблемные вопросы реагирования правоохранительных органов на правонарушения 25

Мұсаева А.Я., Құрманбаева Д.П. Кәсіпорынды жалдау шартының заңды негіздері..... 29

Рахметоллина М.М. Жасөспірімдердің құқықтары қалай қорғалуы тиіс? 32

PRÁVO OBCHODNÍCH VZTAH

Баранкевич Н.Р., Борцевич П.С. Правові аспекти управління корпоративними правами держави..... 35

відносини між державами. Міжнародне право, яке виступає основою для співіснування і співпраці в рамках міжнародного порядку, традиційно ідентифікує і підтримує ідею суспільства суверенних держав як «верховного нормативного принципу» політичної організації людства. Класичне визначення державного суверенітету як виняткової компетенції легітимної державної влади в межах її території сформульоване ще в XVI ст. французьким юристом Жаном Боденом і закріплене Вестфальським договором 1648 р., безперечно потребує нині певних корективів. У наші дні суверенні права держав можуть обмежуватися прийнятими ними на себе зобов'язаннями або делегуватися в певних рамках міжнародним організаціям на основі добровільно підписаних і ратифікованих національними парламентами (або іншими органами) договорів. Існування нових форм політичної самоорганізації та організації держав дає можливість стверджувати, що суверенітет як одна з ключових категорій міжнародного права переживає період переосмислення, уточнення свого значення.

При цьому незмінною залишається теза про те, що суверенітет може бути реальним для всіх держав лише в умовах міжнародного правопорядку.

Література

1. Кузнецова, Е. Западные концепции государственного суверенитета // Международные процессы. – 2006. – Т. 4. – № 2 (11). Май-август [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.intertrends.ru/eleventh/007>.

2. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций 1970 г. [Текст] //Международное право в документах / сост. Н. Т. Блатова. – М., 1982. – С. 6.

3. Декларация щодо неприпустимості втручання у внутрішні справи держав, про захист їх незалежності та суверенітету, прийнята 21.12.1965 Резолюцією 2131 (XX) на 20-й сесії Генеральної Асамблеї ООН / Організація об'єднаних націй (ООН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.gov.net/data/base65/ukr65973.htm>

4. Лукашук, И. И. Международное право. Общая часть [Текст] : учеб. для студ. юрид. фак. и вузов / И. И. Лукашук. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – С. 329.

5. Организация Объединенных Наций : сб. документов [Текст]. – М. : Наука, 1981. – 646 с.

Қазақстанның тәуелсіздігі мен егемендігі қазіргі заманғы халықаралық қатынастағы даусыз факторы болып табылады.

Біздің мемлекетіміздің дипломатиялық жетістіктерін айта отырып, Елбасы Н.Ә.Назарбаевтің ядролық қарудың бас тартуы, Қазақстанның ядролық қарусыз мемлекетке айналуы туралы тарихи шешімін де айта кету керек. Бес елдің тағдырын шешетін бұл талғамға жауап ретінде БҰҰ-ы қауіпсіздік кеңесінің тұрақты мүшелері біздің мемлекетке қауіпсіздік кепілін білдірді. Қазақстандық дипломатияның алтын қорында Ресей және Қытай елдерімен достастық, ынтымақтастық туралы шарттар, Қытай Халық Республикасымен, Өзбекстанмен, Қырғызстанмен және Түркіменстанмен шекараны заңдық рәсімдеу туралы келісімдер, АҚШ елімен демократиялық және стратегиялық серіктес болу жөніндегі декларация, Европалық Одақпен ынтымақтастық және серіктестік туралы келісім, бұрынғы Кеңес үкіметі кезіндегі мемлекеттермен интеграцияны күшейту мен ТМД мемлекеттерімен ынтымақтастықты тереңдету туралы шарттар бар.

Әлемдік қауымдастыққа Қазақстан Республикасының жаңа дүниежүзілік тәртіп құру проблемасы жөнінде ұстанымы белгілі. Көпполярлы дүниенің тұжырымдамасын ұстанғандығымыз жайында БҰҰ Бас Ассамблеясының 58-ші сессиясында айттық. Көпполярлылық біздің түсінігімізше барлық мемлекеттер мен елдіменкендердің теңдік, демократия және конструктивті әріптестік негізінде тығыз ынтымақтысуы.

Біз тағы бір қызық тенденция – халықаралық қатынастардың үнемдеуіне куәгер болдық. Экономикалық мүдделер екі жақты және көп жақты келіссөз барысында басым болды. Сыртқы нарық үшін күрес, тиімді келісім шарттарды алу үшін өткір бәсекелестік халықаралық ынтымақтастықтың негізгі мазмұнын білдіреді.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Авилов В.И. Дипломатические беседы. М.,1973

2. Авилов В.И. Некоторые проблемы общегражданского и дипломатического этикета. –М.,1979.

3. Адилбаев Ж.Ж., Нечаева Е.Л. Дипломатический корпус в Республике Казахстан: прошлое и будущее. «Дипломатический курьер» журналында жарияланған. № 4. 2004.

4. Барулин И.Х. Статус дипломатической почты и дипломатического курьера. Кеңестік халықаралық қатынастар жылдық жиынтығы.-М., 1983.

ÚSTAVNÍ PRÁVO

Сартбаев Нұрлан Бауыржанұлы

Ө.А.Жолдасбеков атындағы экономика және құқық академиясының

1 курс магистранты

Қазақстан Республикасы, Талдықорған қаласы

СОТ БИЛІГІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН ДАМУЫН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

«Сот билігі-мемлекет атынан заңның үстемдігі мен әділеттілікті қалпына келтіру, заңмен қорғалатын мүдделерге қол сұғушы адамдарға мемлекеттік мәжбүр ету шараларын қолдану мақсатында сот құзіретіндегі жауапты биліктік өкілеттіктердің жиынтығын айтамыз», - деп тұжырымдайды заң ғылымдарының докторы, профессор К.Х. Халиқов [1].

Конституцияда көзделген құқықтар мен бостандықтарды шектеуге қатысты түсіндірмеде азаматтардың кейбір конституциялық құқықтарын шектеуге жол беретін шешімдер, қаулылар, үкімдер шығару, атқарушы қызмет бабына қарамастан лауазым иелерінің заңсыз әрекеттерін, жасалған шағымдарды қарау, мемлекеттік билік немесе басқару органдарының заңсыз актілерін тоқтату құқығы тек сотқа ғана берілген. Қазақстан Республикасы Конституциясы соттардың құқықтық мәртебесін айқындай отырып, сонымен қатар алдағы уақытта олардың өкілеттігін одан әрі кеңейтуге іс жүзінде қолайлы негіз болғанында атап көрсету керек. Бұл «жалпы алғанда заңдылықтың құқықтық кепілдіктерін жекелей алғанда азаматтар құқықтарының кепілдіктерін кеңейту», - деген сөз [2].

Сот – құқықтық реформасының шешуші шараларын тиянақты аяқтау және қойылған міндеттерді ойдағыдай жүзеге асыру үшін, бірінші кезекте қабылданған заң актілерінің өміршеңдігін қамтамасыз етуге, яғни заңдарды орындауға әрекет жасау қажет. Сот-құқықтық реформасын ойдағыдай аяқтау үшін әлі де ізденістер, тапқырлық пен жігерлік керек.

Егеменді елдің саяси тұғырының ірге тасы берік болуы үшін жүргізілген шаралардың бірі – сот-құқықтық реформасының тағдыры тек заңгерлерді, ғалымдарды, мемлекет қайраткерлерін ғана емес, сонымен қатар қоғамның әрбір озық ойлы азаматын алаңдатыны белгілі. Жаңа қоғамдық қатынастарды реттейтін заңдарды дайындау және қабылдау, осы заңдарды тәжірибе жүзінде іске асыру, мемлекет пен халық игілігіне айналдыру оңай шаруа емес. Мұндай реформалық жаңалықтардың орындалуы озық ойлы, Отанын сүйген, жекелеген тұлғалардың ерен еңбегінің арқасында мүмкін болды. Тәуелсіздігімізді алғалы бері Республикамызда сот жүйесіне қатысты соңғы уақыттарда қабылданған

Дедалі більший обсяг суспільних відносин виходить за межі державних кордонів, а їх регулювання можливе лише шляхом взаємодії держав. При цьому саме суверенні держави несуть відповідальність як за стан справ усередині держави, так і за порядок на міжнародному рівні. Жодне інше утворення не здатне замінити державу у цій якості. Навіть протиставлення індивіда державі у тих випадках, коли він звертається за захистом своїх прав від свавілля держави у міжнародні судові органи (наприклад, Європейський суд з прав людини), а останні наділені повноваженнями притягати суверенні держави до відповідальності, не може служити підтвердженням втрати державами свого суверенітету. Повноваження будь-якої держави ширші, ніж повноваження будь-якої високоінтегрованої організації. Обмежити суверенітет держави в рамках міжнародної організації неможливо без порушення міжнародного права або зміни фактичного міжнародно-правового статусу такої міжнародної організації. Саме державна влада суверенних держав-членів, що засновують міжнародну організацію, визначає, які цілі і завдання делегувати міжнародній організації і якими саме повноваженнями її наділити, а також закріплює у своєму законодавстві положення про можливість покладання державних прав на міжнародну організацію.

Отже, у рамках міжнародної організації може здійснюватися лише обмеження суверенних прав, а не суверенітету. Наявність суверенітету є ознакою, яка відрізняє державу від інших суб'єктів міжнародного права. Основна цінність суверенітету на сучасному етапі полягає в тому, що суверенна держава може в будь-який час вільно взяти на себе здійснення необхідних їй повноважень або відмовитися від їх здійснення відповідно до міжнародного права. Це стосується і можливості відмовитися від раніше прийнятих державою міжнародних зобов'язань.

Ще один момент, на якому необхідно зупинитися у контексті з'ясування поняття суверенітету в сучасному міжнародному праві, – розкриття його змісту у міжнародно-правових документах через деякі принципи сучасного міжнародного права. *Суверенна рівність держав (принцип суверенної рівності або рівноправності держав)* відбиває головну якість міжнародного права як права рівних суб'єктів. У цьому сенсі саме якість суверенітету є унікальною за своїм характером і таким чином виступає основою для класифікації суб'єктів міжнародного права, визначення їх юридичної природи і обсягу їх правосуб'єктності. *Принцип невтручання у внутрішні справи* держав також тісно пов'язаний з наявністю якості суверенітету і ґрунтується на одному з його елементів – незалежності держави при здійсненні її внутрішньої функції. *Принцип територіальної цілісності держав*, що захищає право держави на цілісність і недоторканність її території, є найважливішим засобом забезпечення суверенітету держави. Територія є основною умовою існування держави, сферою дії її суверенітету. Останні десятиліття історія розвитку принципу супроводжується дискусією про законність превентивного застосування сили, про законність гуманітарної інтервенції і дій, продиктованих «необхідністю примушення до миру». Спонукальним моментом стала політика і дії США у зв'язку з ситуацією в Югославії, Іраку.

Підіємо підсумки. Вступ людської спільноти у ХХІ ст. супроводжується суттєвою еволюцією її складових – численних національних держав. Глибокі зміни зачіпають всі їхні основні параметри – інститути державної влади, внутрішній і зовнішній суверенітет, розподіл повноважень центру з регіонами,

розглядається як певна сукупність юридичних принципів та норм, які регулюють передусім міждержавні відносини з метою забезпечення миру і співробітництва. Це достатньо коротке визначення відображає найбільш суттєві риси міжнародного публічного права, серед яких і той факт, що норми цієї правової системи покликані регулювати особливий різновид суспільних відносин – міждержавних, тобто владовідносин з участю суверенних держав.

Міжнародне право – особлива правова система, що протягом століть створювала необхідні рамки співіснування і взаємовідносин саме суверенних суб'єктів, і розвивалася за своєю власною логікою, а в понятті суверенітету це право знаходило основний елемент диференціації. Саме суверенні держави були і залишаються здатними забезпечувати функціонування міжнародного права.

Особлива необхідність у дослідженні теми суверенітету відчувається у сучасному світі, в умовах зростаючої взаємозалежності держав. Інтенсивна глобалізація і активні інтеграційні процеси які супроводжуються покладанням державами своїх традиційних функцій і повноважень на міжнародні організації, з метою успішного вирішення регіональних та універсальних завдань, стають очевидною тенденцією розвитку міжнародної спільноти.

Наприкінці ХХ і початку ХХІ ст. в області поняття суверенітету з'явилися нові аспекти, особливо в контексті обговорення проблем глобалізації і нового світового порядку. Все активніше стала обговорюватися тема зміни, «розмивання», «зникнення» суверенітету. Останнім часом все голосніше йдеться про посилення взаємних зв'язків і взаємозалежності між державами, що веде, з одного боку, до посилення ролі наднаціональних органів, які частково делегують свої суверенні права (приклад – Європейський союз), з іншого – до визнання ряду проблем (наприклад, права людини) виходять за рамки виняткового ведення окремих держав і підлягають міжнародного регулювання (принцип «порушення прав людини не є внутрішньою справою»). Глобалізація в цілому сприяє зміні і скорочення суверенних повноважень держав, і при цьому процес є двобічним: з одного боку, посилюються фактори, що об'єктивно зменшують суверенітет країн, а з іншого – більшість держав добровільно і свідомо йде на його обмеження.

У результаті глобалізації та розвитку наддержавних аспектів у діяльності міжнародних організацій поступово змінюється і роль держав. Виникає певний дисбаланс між політичним, економічним і юридичним розумінням суверенітету в секторах, які зачепили процеси глобалізації. Держави, які не здатні пристосувати свою національну політику до багатосторонніх вимог сучасного світу, очевидно не зможуть ефективно реагувати на вимоги всесвітньої інтеграції та їх зростаючий вплив на внутрішньодержавну політику. І хоча сучасні виклики часу свідчать про те, що регіональна інтеграція та глобалізація вимагають від держав переосмислення традиційного уявлення про суверенітет у міжнародних стосунках (яке склалося ще у результаті формування Вестфальської системи «незалежних держав»), проте не можна погодитися з думкою (яка все частіше висловлюється сучасними науковцями та політиками), що основоположне поняття сучасного міжнародного права – державний суверенітет – втратило своє значення та роль у житті міжнародної спільноти. Глобалізація насправді призводить до ускладнення управління міжнародною системою, а також національним суспільством. Державам доводиться спільно вирішувати не лише міжнародні проблеми, але і ті завдання, які ще вчора були суто внутрішніми.

тарихи шешімдер судьялардың, сот жүйесінің тәуелсіздігін аса жоғарғы деңгейге көтерді. Тәуелсіз елімізде тәуелсіз сот тұрақтануда. Тәуелсіз және беделді сот билігінің қалыптасу мен даму мәселелері, судьялардың құқықтық мәртебесінің нығаюы Қазақстан Республикасы үшін өте өзекті мәселелер болып табылады. Күшті де, дербес сот құру – бәрінен бұрын нарықтық экономика мүдделеріне жауап беретін уақыт талабы. Сот билігінің механизмдерін реттеу мен соттар мен судьялар қызметінің ықпалын арттыруға мықтап кірісу қажеттілігі мемлекеттегі саяси және экономикалық жағдайдың тұрақтылығын бұзбауға бағытталған. Сот жүйесін, жалпы алғандағы қазақстандық құқықтық дамытудың бұдан басқа алғышарты Қазақстанның әлемдік құқықтық мемлекеттер қауымдастығының бір мүшесі болуға деген ұмтылысы. Қазіргі күні Қазақстан үшін өткен жиырма жылдық тәжірибесі объективті бағалау, ұлттық сот жүйесін әрі қарай жетілдірудің бағдарламаларын белгілеп алу өте маңызды. Сондықтан да жағымды тәжірибені ой таразысынан өткізіп, өзгенікін пайдалану, алдыңғы қатарлы құқықтық дәстүрлерді қабылдау республика үшін маңызды болып қала береді. Қазақстан Республикасындағы сот билігін пәрменді жүзеге асырудың қажетті механизмдерінің ғылыми негізін жасау қажет.

Сот билігі басқа мемлекеттік билік органдарының ішінде ерекше орынға ие. Тек қана сот өзінің шешімі арқылы талапкер мен жауапкер арасындағы дауларға нүкте қоя алады, тек сот қана адамның қылмысқа қатыстылығына қарай айыпты деп таба алады. Сот азаматтардың лауазымдық тұлғалардың іс-әрекетіне шағымдану құқығын жүзеге асырады, әкімшілік құқық бұзушылықтар туралы материалдарды қарастырады. Басқа ешқандай билік органдары бұл міндетті орындауға құзіретті емес. Биліктің жіктелуі кез-келген биліктің өз функцияларына монополиясы бар екендігін және басқа биліктің функцияларын орындай алмайтындығын көрсетеді. Шешуді қажет ететін маңызды проблеманың бірі – сот органдарының құқық қолданушылық қызметінде құқық бұзушылықтың алдын алу мен құқық тәртібін сақтау, оның орын алуына ықпал ететін себептер мен шарттарды анықтап, оны жоюға бағытталған шаралар қатарын жүзеге асыру кездеседі. Сот органдары әртүрлі категориялы істерді қарастыру бойынша заңмен белгіленген өндіріс тәртібінен ауытқу мен оны бұзушылық орын алатын кездер жиі кездеседі. Негізі, сот билігінің құқықтық мәртебесі, оның жұмыс істеу механизмдері, сот жүйесінің құрылымы туралы арнайы мәселелерді түбегейлі қарастырып, салыстырмалы түрде жалпы теориялық мәселелерге қатысты ғылыми еңбектер бүгінгі күнге дейін аз зерттелген жоқ. Бұл, әсіресе, сот жүйесінің билік табиғатын негіздеуге қатысты, бұл арқылы биліктің жіктелу жүйесіндегі орнын және оның қызметімен байланысты жалпы теориялық және тәжірибелік мәселелерді шешуді анықтайды. Сот билігінің заңдық аспектісі мемлекеттік билік өкілеттігі арқылы сот билігіндегі негізгі компоненттерді біріктіруде жатыр.

Сот билігі қызметінің саласы ең алдымен Қазақстанның сот органдарының алдында тұрған өзіне тиесілі міндеттемелерімен және оның негізгі

функцияларымен ерекшеленеді. Бұл міндеттемелер мен функциялар сот билігі құрылымының барлығына тән, сонымен қатар сот саясатын көрсетіп, өкілеттіктерін анықтайды. Сот саясаты сот мәртебесін, сот корпусының қалыптасу тәртібін, сот өкілеттігін, сот қызметінің процестік тәртібін (екінші рет рәсімделу) қалыптастырады. Қазақстандағы сот билігінің ерекшелігі төмендегідей: 1. Заңдық нормалар нақты конституциялық бақылаудағы белгіленген заң тәртібі аясында ғана қалыптасады. 2. Кез келген үкіметтік нормативтік актінің заңдылығын бір немесе бірнеше азамат сот тәртібі сәйкес шағымдана алады. Сот процедурасы арқылы үкіметтік нормативтік актінің легитимациялануы оған заң жүзіндегі нормативтік актіні қосып беріп, оның заңды екендігін дәлелдейді. 3. Билікті бөлу шарттарында сот тек Конституцияға және ҚР заңдарына бағынатын заңды екендігін дәлелдейтін негізгі институт қызметін атқарады. Сот билігінің ғылыми моделін жасау, оны жүзеге асыру, біздің ойымызша, мықты, тәуелсіз қолданылатын сот жүйесінің жұмыс істеуі мен дамуын қамтамасыз етеді, ол жалпылаудың жоғарғы деңгейін қажет етеді. Мемлекет пен құқық теориясының ғылыми потенциалы мемлекеттік-құқықтық құбылыстардың пайда болуының, қалыптасуының, жұмыс істеуі мен дамуының жалпы заңдылықтары туралы ғылым ретінде осы мәселелерді және басқа да міндеттерді шешу жолында шешуші қадамдар жасауға мүмкіндік береді. Қазақстан Республикасындағы сот билігінің құқықтық мәртебесіне, сот жүйесінің билік табиғатына, Қазақстандағы сот билігін жүзеге асырудың механизмдеріне қатысты мәселелердің толық зерттелмеуі оның өзектілігін көрсетеді, яғни оның өзектілігі – бүгінгі күні Қазақстандағы сот жүйесі жетілдірілу үстінде.

Сот-құқықтық реформаларды жүргізу құқықтанушы-ғалымдардың сот билігін қайта құрудың пәрменді механизмдерін Қазақстан Конституциясында анықталған, әлемдік тәжірибе мен ұлттық ерекшеліктерді ескере отырып, Қазақстан Республикасының құқықтық саясаты Концепциясына негізделген ұстанымдар бойынша еңбектерінің маңыздылығын анықтайды. Бұл мәселенің теориялық жағынан шешілуі мен жасалынған ғылыми модельдің тәжірибе жүзінде өмірде қолданылуы Қазақстан азаматтарының құқықтары мен бостандықтарының сенімді қорғалуын қамтамасыз ететін қажетті шарттар болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

- 1 Халиков К.Х. «ҚР-дағы құқық қорғау органдары» Оқу құралы. Алматы., «Санат», 1995 ж.
- 2 Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995ж. 30 тамыз. (өзгерістер мен толықтыруларымен бірге). А., 2007 ж.
- 3 Ғ.С.Сапарғалиев «Қазақстан Республикасы Конституциялық құрылысының қалыптасуы» Алматы, Жеті жарғы, 1997 ж.

POLITICKÉ VĚDY

GLOBALISTIKA

К. політ. н. Кваша О. П.

Донбаська державна машинобудівна академія

ПОЛІТИКО-ПРАВОВИЙ ЗМІСТ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Ведучи мову про зміст поняття «суверенітет», необхідно погодитися з дослідником Г. Єллінеком, який справедливо зазначав, що суверенітет за своїм історичним походженням є передусім політичною ідеєю, яка пізніше стає юридичною. Не вчені-затворники відкрили його у своїх кабінетах – він зобов'язаний своїм існуванням могутнім силам, боротьба яких наповнюється змістом століть.

Поняття *державного суверенітету* було введено французьким політиком і юристом XVI ст. Жаном Боденом і спочатку зберігало зв'язок з європейським феодално-ленним правом, позначаючи насамперед необмеженість влади верховного сюзерена в протилежність влади васальних правителів. Згідно з визначенням Бодена суверенітет – це необмежена і безстрокова верховна влада монарха в державі, що належить йому в силу його природного права. Однак у той час регулюючи міждержавні відносини в Західній Європі канонічне право визнавало верховну владу тільки за римським папою. І тільки в 1648 році в документах Вестфальського миру був зроблений перший крок у бік визнання світських суверенних прав за всіма європейськими державами, таким чином поклавши початок сучасній системі, в якій суверенітет передбачається необхідним атрибутом будь-якої держави. У Вестфальському мирному договорі визнавався територіальний суверенітет за державними утвореннями.

Доктрина *народного суверенітету* була розроблена в XVIII ст. французьким мислителем Руссо, який називав суверена нічим іншим, як колективною істотою, утвореною з приватних осіб, які в сукупності одержали ім'я народу.

Суть народного суверенітету полягає у верховенстві народу в державі. При цьому народ розглядається як єдиний законний і правомірний носій верховної влади або як джерело державного суверенітету. В даний час доктрина народного суверенітету визнана світовим співтовариством, що знайшла, зокрема, своє відображення в ст. 21 Загальної декларації прав людини.

У сучасному міжнародному праві, крім державного суверенітету, сформувався поняття *національного суверенітету*, що розуміється як право кожної нації на самовизначення. Змістом національного суверенітету є повновадження нації, її політична свобода вибирати свою державно-правову організацію і форми взаємовідносин з іншими націями.

Розглядаючи суверенітет з точки зору міжнародного права, ми повинні звернути увагу на те, що міжнародне право як правова система традиційно

4. См.: Стожко К.П., Михалев А.В. Экономическая безопасность в условиях современного глобализма: духовное измерение // Известия Уральского государственного экономического университета, 2010. № 1(27). С.5-10.

5. Шелер А. Положение человека в космосе // Проблема человека в современной западной философии. Сб. ст. М., 1988. С.37.

6. Лившиц Р.Л. Homo postsovieticus: упования и реальность // Мировоззрение и культура. Сб. ст. Под ред. В.В.Кима. Екатеринбург: Изд-во УрГУ, 2002. С.111.

7. Там же. 117.

8. См.: Стожко Д.К., Фоменко С.С. Правосознание личности: духовно-нравственное измерение // Социум и власть, 2015. № 1. С.74-78; Стожко Д.К., Фоменко С.С. Бинарность правосознания личности в условиях институциональных трансформаций // Управленец, 2014. № 1(47). С.74-78; Стожко Д.К., Кружкова Т.И. Базовые ценности делового мира России: исторический опыт формирования и развития // Известия Уральского государственного экономического университета, 2013. № 1 (45), С.24-32; Михалев А.В., Лазутина Т.В., Стожко Н.Ю. О хозяйственной нравственности в условиях глобального экономического кризиса // Известия Уральского государственного экономического университета, 2009. № 1 (23). С.41-45.

9. См.: Попов А.Н., Попова Е.А. От «человека экономического» к «личности экономической» // Известия Уральского государственного экономического университета, 2002. №5. С.12-19.

10. Рузвельт Т. // Энциклопедия мудрости. М.: РОССА, 2010. С.682.

11. См.: Аока М. Фирма в японской экономике. [Монография]: Пер. с яп. СПб. 1995; Фукуяма Ф. Доверие. Социальные добродетели и путь к процветанию. [Монография]: Пер. с англ. М.: Ермак, 2004; и др.

12. См.: Тоффлер Э. Третья волна: пер. с англ. М.: АСТ, 1999. С.92-117.

13. См.: Стожко К.П., Стожко Д.К., Шиловцев А.В. Социальная безопасность личности в информационном обществе: теоретико-методологический аспект [Монография]. Екатеринбург: Стягъ, 2016. С.243.

14. См.: Качество жизни: диалектика духовного и социального / Под ред. К.П. Стожко [Монография]. Екатеринбург, 2007. – 653 с.; Культура социальной ответственности: Теория и практика / Под ред. К.П. Стожко [Монография]. Екатеринбург, 2009. – 530 с.

15. Стожко К.П., Стожко Д.К. Труд в экономике информационного общества: институциональный анализ. Екатеринбург: УМЦ УПИ, 2015. С.26-35.

16. Ветошкин А.П., Воронин Б.А., Донник И.М., Стожко К.П. [и др.] Историческая судьба России. К 1150-летию образования государственности в России (862-2012 гг.) / Под ред. Н.Н.Целищева. Екатеринбург: Изд-во Урал. гос. экон. ун-та, 2012. С.177.

17. Бубер М. Два образа веры: пер. с нем.: М.: Республика, 1995. С.185.

Кабиева А.К., Алим М.

Таразский государственный университет им. М.Х.Дулати, Казахстан

КОНСТИТУЦИЯ – ГАРАНТ СВОБОДНОГО РАЗВИТИЯ НАРОДОВ И РЕЛИГИЙ

Принятие Конституции стало поворотным шагом в новейшей казахстанской истории. Нам, современникам XXI века этого беспокойного и прекрасного времени, выпало счастье жить, творить и созидать в независимом государстве, о котором веками мечтали наши великие предки. Действующая Конституция Республики Казахстан, принятая 30 августа 1995 года, провозгласила высшей ценностью Человека – Гражданина страны, его права и свободы, а также установила основы светского порядка Казахстана, обязав государство на деле соблюдать и защищать его базовые светские ценности. Историческое, фундаментальное значение Конституции в том, что она обусловила коренное преобразование облика молодого независимого государства определившего его достойное место в международном сообществе, обеспечила возрождение национальных и религиозных традиций, непреходящих ценностей и культуры полиэтноконфессионального народа Казахстана.

Конституция как бесспорный каркас казахстанской правовой системы и ценностная, по словам Лидера нации, является светским государством не только формально, но и по самой платформе государства создала все предпосылки для развития и процветания Казахстана, более того, Статья 1 Раздела I Конституции (Основного Закона) РК, устанавливающая, что Республика Казахстан утверждает себя демократическим, светским, правовым и социальным государством, высшими ценностями которого являются человек, его жизнь, права и свободы, закрепляет один из принципов построения и функционирования казахстанского государства. Провозглашение в Конституции РК данного тезиса означает, что в республике не существует официальной государственной религии и ни одно из вероучений не признается обязательным или предпочтительным. В свою очередь, светские основы государственного устройства не противоречат принципам свободы совести в республике.

Взаимоотношения государства и религиозных организаций, как совокупность исторически складывающихся и изменяющихся форм взаимосвязи между институтами государства и религиозными объединениями, представляют собой специфическую сферу внутренней и внешней политики Республики Казахстан. Анализ конституционно-правовых норм светского Казахстана позволяет классифицировать все виды взаимоотношений государства с религиозными организациями, как-то:

- отделение религиозных объединений от государства;

- равенство всех религиозных объединений, легитимно действующих на религиозно-правовом пространстве республики;

- светскость государственной службы и местного самоуправления;
- светскость системы образования;
- недопустимость прямого финансирования государством религиозных организаций;
- запрет религиозным организациям на прямое участие в политической борьбе;
- установление особого режима памятников истории и культуры, являющихся одновременно религиозными ценностями и святынями.

Как светское государство, Казахстан характеризуется тем, что в нем религиозные учреждения и вероисповедания отделены от государства, которое в равной мере толерантно относится к исламу и православию, а также к конфессиям других вероисповеданий. Конституция не допускает деятельность политических партий на религиозной основе. Иначе говоря, осуществление данного права не должно обуславливать или ограничивать общечеловеческие права и обязанности граждан перед государством.

Отделение от государства религиозных объединений и объединений, деятельность которых направлена на распространение идеологии, один из существенных признаков светскости государства, отражающий или закрепляющий независимость государства и государственно-правовых отношений от санкционирования или давления религии и от подчинения государственной деятельности религиозным объединениям. Государство и религиозные объединения не равноправные субъекты, чтобы абсолютизировать их отделение друг от друга; здесь всегда присутствует верховенство государства. Согласно действующему праву в сфере религии, на религиозные объединения не возлагается выполнение функций государственных органов; они не участвуют в деятельности политических партий, не оказывают им финансовую поддержку, не занимаются политической деятельностью. При этом свобода совести как конституционно-правовое понятие означает разрешенное и гарантированное законами государства право субъектов мыслить и поступать в соответствии со своими убеждениями, самостоятельно определять свое отношение к религии и совершать действия при условии соблюдения законности и правопорядка.

Казахстанские граждане равны перед законом во всех областях экономической, политической, социальной и культурной жизни, независимо от отношения к религии. Прямое или косвенное ограничение прав или установление каких-либо преимуществ граждан, в зависимости от их отношения к религии, или возбуждение связанных с этим вражды и ненависти, либо оскорбление чувств граждан, а также осквернение почитаемых последователями той или иной религии предметов, строений и мест, влекут ответственность, установленную законодательством нашего государства. Религиозные объединения в рамках законодательства могут оказывать содействие и помощь государству в выполнении функций социальной защиты граждан, культурно-воспитательной деятельности. Резюмируя вышеизложенное, отметим, что религия есть неотъемлемый

«общественный договор» (Руссо), 5) «сохранение и улучшение жизни» (Йонас) и т.д. [14]. В продвижении общества к большей мере, к полноте социальной ответственности и состоит, на наш взгляд, основная парадигма XXI века. Приемлемой, допустимой альтернативы данной парадигме просто нет [15].

Анализируя возрастающее значение этих ценностей, невольно сталкиваешься с вопросом об этнической самоидентификации. Россия и ее народ – это *евразийство* в его реальном измерении. Сегодня необходим поиск тех «духовных скреп» (термин В.В. Путина), которые бы объединяли, а не разъединяли «многонациональный российский народ» (конституционное определение). Вместе с тем, нужно помнить, что «в обществе постоянно воспроизводятся определенные различия между людьми» [16], и поэтому не стоит пытаться унифицировать российское общество, превратив его членов в одноликую, «серую» массу.

Какие же фундаментальные мировоззренческие принципы могут объединить наше российское общество в XXI столетии? Для этого необходимо обратиться к исследованию уровней социальной онтологии. Эти уровни могут быть определены такими пластами, как «Я-Я» (внутриличностный), «Я-Ты» (межличностный), «Я-Мы» (социально групповой), «Я-Все» (общественный), «Я-Природа» (экологический), «Я-Космос» (космический), «Я-Бог» (теологический). Между этими уровнями социальной онтологии лежат пластичные промежуточные. Как когда-то писал М.Бубер, ссылаясь на Ф.Ницше, «человек – нечто текучее и пластичное, из него можно сделать все что угодно» [17]. Наряду с уровнями социальной онтологии нельзя не отметить и различные типы мировоззрения, которые определяют конкретное содержание и понимание духовного кода конкретного социума. Сегодня различают *а) антропоцентризм, в) социоцентризм, с) теоцентризм, d) эоцентризм.*

Соотнеся четыре основных типа мировоззрения по вертикали и шесть основных уровней социальной онтологии по вертикали, мы получим определенную таблицу, которая может служить *теоретико-методологической матрицей* для социально-философской реконструкции и выявления сущности и содержания духовного кода любого общества. Сближение, а уж тем более – взаимодействие культур народов и стран Евразии возможно только на основе понимания и эффективного использования этих характеристик и процессов.

Изучение духовного кода разных этносов и обществ Евразийского континента представляет собой одну из наиболее интересных и перспективных задач целого ряда научных дисциплин. И, в первую очередь, социальной философии, философской антропологии, теории и истории культуры, экономической теории.

Литература:

1. Стожко К.П. Евразийство – новая утопия или путь в будущее? // Леднев В.П., Стожко К.П. Судьба России [Монография]. В 3-х т. Т.2. Екатеринбург: Стягъ, 2011. С.442-462.
2. Флоровский Г.В. Евразийский соблазн // Россия между Европой и Азией. Евразийский соблазн. Сб. ст. М., 1993. С.237.
3. Червонная Л.Г. Метаморфозы социальных идей [Монография]. Екатеринбург: УрО РАН, 2001. С.195.

хозяйства, ориентированная на экстенсивный рост потребления и дегуманизацию социальных отношений.

Попыткой искусственно продлить индустриальный век служит идея замены старого кода новым кодом «4-й», включающим в себя 1) *инвестиции*, 2) *инновации*, 3) *инфраструктуру* и 4) *интеграцию*. Однако ничего подлинно духовного в этом осовремененном варианте прежнего *индустриального* кода нет. Потому и не спасает он современное общество от кризиса. Так, несмотря на инновации, инвестиции, интеграцию с Евросоюзом, некогда благополучные экономики Кипра, Греции, Италии сильно «просели». Рухнула традиционная для индустриального общества вера в неприкосновенность и незаменимость частной собственности (например, банковских депозитов). Попытки модернизации российской экономики на основе этого эрзаца «4-й» также оказываются безуспешными: российская национальная экономика напоминает сегодня трио из известной басни – лебеда, рака и щуку.

Займствования чуждых нашей истории, культуре, менталитету ценностей и установок вряд ли позволят российскому обществу обрести нужную метафизическую основу для собственного хозяйственного развития. Потому-то и необходимо обратиться к историческому опыту, накопленному нашей культурой и цивилизацией. И здесь мы можем обнаружить свой собственный духовный код, который был выработан нашим народом на протяжении его долгой истории. Изучению этого кода посвятили свои работы многие российские ученые. Среди них назовем С.Н. Булгакова («философия хозяйства»), П.А. Кропоткина («теория взаимной помощи»), П.Б. Струве («теория человеческой годности»), М.И. Туган-Барановского («социальная теория кооперации»), И.А. Ильин («духовное делание»), С.Л. Франк (идея «накопления сил добра»), Н.О. Лосского («теономная этика»), П.А. Флоренского («сизигия»), В.С. Соловьева (тезис «работы со смыслами»), Л.Н. Толстого («жизнь не по лжи») и других исследователей.

Этими и многими другими российскими учеными был раскрыт и исследован *русский духовный код*, который включает в себя: 1) *соборность* (*коллективизм*), 2) *державность* (*патриотизм*), 3) *религиозность* (*православие*), 4) *традиционализм* (*охранительный консерватизм*), 4) *солидарность* (*идея кооперации*), 5) *терпимость* (*смирение*), 6) *трудолюбие* (*служение*) и 7) *правдоискательство* [13]. Именно этот код, а не какие-то иностранные заимствования, должен стать идеологической основой государственной политики в области возрождения производительных сил России, главной из которых по-прежнему остается сам человек.

Естественно, что этот духовный код не «стоит на месте», а развивается по мере изменений внешних и внутренних факторов, детерминирующих хозяйственную жизнь людей. Глобализация, информатизация, интеграция и многие другие процессы и явления требуют более четкой кодификации современного хозяйства. И здесь актуальными становятся такие ценности, как 1) *социальная ответственность*, 2) *социальная справедливость*, 3) *социальная безопасность*, 4) *социальное взаимодействие* между людьми. В этой системе исходной (первичной) является именно *социальная ответственность*, которая и детерминирует остальные ценностные приоритеты. Она раскрывается через систему более конкретных нравственных принципов, таких как: 1) *«не навреди!»* (Гиппократ); 2) *«эквивалентный обмен»* (Аристотель), 3) *«золотое правило этики»* (Кант), 4)

компонент сложной системы человеческих взаимоотношений, своеобразная форма бытия, основанная на общечеловеческих ценностях и толковании происходящих вокруг событий в духе вечных моральных ценностей. Все мировые и традиционные религии учат человека любви, добру, состраданию, милосердию и справедливости. Вековая миссия мировых и традиционных религий защищать и поддерживать духовный и этический ресурс человека и общества, дать нравственные ориентиры в изобилующем проблемами мире.

Призыв, посланный людям планеты с казахстанской земли, следовать высоким идеалам диалога и согласия, толерантности и гармонии, единения во имя взаимоуважения и сотрудничества, лежащим в основе всех религий, проповедовать ценности светскости и духовности набатом звучит сегодня по всему миру, вызывая глубокое убеждение, что он услышан и воспринят всеми Людьями Доброй Воли.

М.ю.н. Курманбаева Д.П., м.ю.н. Мусаева А.А.

Таразский государственный университет имени М.Х. Дулати, Казахстан

ХАЛЫҚ ЖҮРЕГІНЕН ШЫҒЫП, СЫНЫНАН ӨТКЕН – АТА ЗАҢ

Қазақстан тәуелсіздігінің тарихына жүгінсек, 1995 жылы атқарылған жұмыстар елдің үлкен белестен бір аттағанын, басты асуды асқанын айғақтар еді. Соның ішінде 1995 жылдың 30 тамызындағы Конституцияны қабылдаудың маңызы айтарлықтай ерекше болмақ. Елдегі саяси өзгерістерге орай, сол жылы Президент Н. Назарбаевтың бастамасымен сарапшылар тобы құрылып, олар әлемнің көптеген елдерінің Конституцияларын, әсіресе ХХ ғасырдың екінші жартысында қабылданған Негізгі Құжаттарды мұқият сараптаудан өткізді. Сарапшылар тобының ғалымдары, саясаткерлер ғана емес, бұл іске Елбасы да етене араласты. Тіпті, осы істің тізгіні Мемлекет басшысының қолында болды, Президентте бұған барынша жан-жақты дайындықпен келді десек жаңылмаспыз. «Біз үшін дамудың әртүрлі сатыларында тұрған, сан алуан әлеуметтік-мәдени, ұлттық және басқа да ерекшеліктері, әртүрлі құқықтық жүйесі бар елдердің Конституциясы басты мәселені – тұрақтылықты нығайтудағы, халықтың әл-ауқатын жақсартудағы және демократияны дамытудағы қол жеткен табыстарын ұғыну маңызды болды. Ізденіс географиясы да ауқымды болатын – ол Еуропаны, Азияны, Солтүстік және Латын Америкасын қамтыды. Мен өз басым тікелей әлемдегі жиырма елдің конституциясын талдап, олардан концепті жасап алдым. Нәтижесінде, жаңа Конституцияның қадағтiгі туралы шешiм қабылдамас бұрын бiзде бес жылдық жинақталған тәжірибе болды. Біз содан негізгі басымдықтарды, мақсаттарды ажыратып, оларға жетудің құралдарын үйрендік. Конституцияны қабылдау

қарсаңында ондаған жылдар бойы азаматтарымыздың ой-санасында қордаланып қалған стереотиптерді жою үшін, мемлекет пен қоғамды түбегейлі реформалау барысында пайда болатын көптеген объективті және субъективті проблемаларды шешу үшін бірнеше жылға созылған табанды жұмыстар атқаруға тура келді. Иә, кейде біздің шешімдеріміз жартыкеш, ымырашыл сипатта да болды. Кез келген жаңа істе болатыны сияқты, қателіктер де жіберілетін. Осының бәрі сол кездерде анық өтпелі сипатта болған мемлекеттік институттар мен заңнамалық қызметтерден көрініс тауып отырды. Бірақ, сол бір қиын-қыстау жылдарды еске алғанда, елімізді күрделі әлеуметтік катаклизмдерге соқтырмай, аман сақтап, әлемдік қауымдастықтың тең құқықты мүшесі ретіндегі осы заманғы мемлекет құру үшін не керектің бәрін істегеніме, мемлекетті құруға қызмет жасағанымға сенімдімін», – деп жазады Елбасы Нұрсұлтан Әбішұлы. 1995 жылғы Конституцияны талқылау кезеңінде еліміздегі беделді заңгерлерден бөлек, Францияның Конституциялық кеңесінің өкілдері, осы елдің Мемлекеттік Кеңесінің мүшелері, Ресей зерттеу орталығының ең беделді заңгерлері жобалық жұмыстың жоғары талқылау шараларына атсалысты. Айта кетейік, тәуелсіздік тарихында тұңғыш рет бүкілхалықтық талқылауға салынған да, елдің көптеген пікірі ескерілген Негізгі Заң да осы – 1995 жылы қабылданған Конституция. Қазір келтіріліп жүрген ресми мәліметтерге қарасақ, құжатты талқылауға 3 млн. 345 мың адам қатысыпты. Жұртшылық тарапынан сарапталған 31 мың 886 ұсыныс түссе, соның 1 мың 100-і конституция жобасына енгізілген. Бұл жөнінде Елбасы: «1995 жылғы Конституция тақыр жерде пайда болған жоқ. Ол егемен Қазақстанда конституциялық құрылыс орнату үшін бұрыннан жинақталған тәжірибелерді, сондай-ақ біздің жағдайымызға сәйкес келетін ең прогресшіл шетелдік тәжірибелерді барынша толық пайдаланған еді. Сондықтан да, кімде-кім еліміздің Негізгі заңының рухы мен маңызын терең түсінгісі келсе, оны жасаудың, қалыптастырудың тарихын жақсы білуі керек», – деген болатын. Сөйтіп, Тұңғыш Президенттің өзі бастама әрі ынталылық жасап, сол кездері Еуропа мен Азияның, Солтүстік және Латын Америкасының барлығы 20-дан астам дамыған және дамушы елдерінің конституцияларын зерттеп, саралап, зерделеп шықты. Сосын 1994 жылы өз қолымен Әділет министрлігіне жаңа конституцияның жобасын тапсырған болатын. Нақ осы үлгі-жоба бүгінгі Ата заңымыздың негізін қалаған еді. Ендеше, 1995 жылы қабылданған Конституцияның да басты авторы – Қазақстан халқы мен оның Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Назарбаев деп толық сеніммен айтуға болады. 1995 жылы 30 тамызда елдің жаңа Конституциясын қабылдау жөнінде бүкілхалықтық референдум өтіп, оған сайлаушылардың 90,58 пайызы қатысты. Олардың 89,14 пайызы жаңа Конституцияның қабылдануын қолдады. Конституция барлық қазақстандықтардың ой-пікірін есепке ала отырып жасалған құқықтық-саяси құжат болды. Өйткені, Конституцияны қалыптастыруға қалың қазақстандық жұртшылық тікелей қатыса отырып,

Экономическая наука, однако, продолжает поиски новой модели человека, но в основном в рамках прежней, либерально-рыночной парадигмы. Отказываясь от политической экономии прошлых десятилетий и таких ее абстрактных понятий, как «совокупный человек», «совокупный работник», современная экономическая теория осваивает личностный уровень анализа. Но личностный уровень в рамках прежней индивидуалистической психологии и философии также ведет к мировоззренческим абберациям. Это становится тем более очевидным, что подавляющая масса отечественных исследователей все еще ориентируется на зарубежные экономические теории и философские учения. Современная экономическая наука находится как бы между двух основных парадигм, одна из которых устарела, а вторая не оформлена категориально. Первая парадигма связана с моделью «*homo economics*», а вторая – с моделью «*personal economics*».

Последняя модель также заимствована российскими экономистами из западных работ и конструируется на основе прежней философии индивидуализма [9]. Со ссылками на Д.Оллпорта и его сторонников, российские авторы называют «экономической личностью» тех, кто обладает «экономическими» и «социальными» свойствами. При этом, ни слова не говорится о духовности, морали, нравственности. В итоге получается прежний результат, суть которого – эгоцентризм, гедонизм и самая тривиальная алчность...

В связи с этим встает вопрос о том, каким видится человек XXI века. О цивилизации нового столетия существует достаточно много суждений. Так, Г.Х. Попов, называя ее *альтернативной* цивилизацией, заявляет, что это будет *интеллектуальная* цивилизация с присущей ей интеллектуальной экономикой. Но и здесь о главном – о *духовности* – ни слова. А ведь еще Т.Рузвельт когда-то говорил, что «сформировать человека интеллектуально, не воспитав его нравственно, значит создать угрозу для общества» [10]. Об этом никогда нельзя забывать. Тем более, когда в пример ставятся экономики Китая, Японии, Южной Кореи, Сингапура и других стран – «азиатских драконов», делающих ставку на традиционные ценности и духовную культуру.

И здесь уместно назвать третью причину кризиса мультикультурализма. Она состоит в принципиально разном содержании духовного кода развития этносов Европы, России и стран Востока. Заметим, что японская или китайская экономика потому и является эффективной, что в ее основе заложен свой собственный духовный код. В этих обществах культура и цивилизация не осуществили свой антагонистический «развод», а нашли возможности для синергетического существования, создали своеобразный симплекс (*микс*). Для японского общества этот специфический духовный код включает такие традиционные ценности, как культ семьи (*йэ*), уважение к старшим (*оябун*), социальная безопасность (*кайзен*), борьба с эгоизмом (*месси хоко*), служение ближнему (*сэйсин*), пунктуальность и ответственность (*канбан*), культ образования и самообразования (*шодзика*), культ качества (*джидока*) и т.д. Об этом пишут М.Аока, А.Морита, Ф. Фукуяма и другие авторы [11].

Индустриальная западная экономика и общество имеют совершенно иной духовный код, который содержит следующие ценности: 1) *стандартизация*, 2) *специализация*, 3) *синхронизация*, 4) *концентрация*, 5) *максимизация*, 6) *централизация* [12]. Но этот код уже устарел, устарела и индустриальная модель

которые, с одной стороны, предполагают дележ общего европейского пирога благосостояния между коренным населением и новоприбывшими, а с другой стороны, предполагают сохранение культурного, духовного кода этносов, учета их различий и особенностей [4]. Уже стало очевидно: идея общеевропейского дома «не срабатывает» по ряду причин.

Во-первых, социально эффективной и при этом «чистой» рыночной экономики нигде и никогда в мире не существовало. Равно как никогда не было и полностью свободной, «совершенной» конкуренции. Все это – умозрительная утопия оторванных от жизни экономистов.

Во-вторых, рыночная экономика капиталистического типа – это *вчерашний* день, который ставит прибыль выше любых нравственных императивов. «Максимизация прибыли и минимизация затрат» – вот лозунг капиталиста. Этот девиз уродует человека. Он превращает его в гедониста и эгоиста, культивирует в нем алчность, стяжательство, карьеризм. Стремление к прибыли любой ценой разрушает внутренний мир человека, пользуясь терминологией А.Шелера, делает «нейтральной» человеческую духовность [5]. Жить с такими «нейтралами», у которых атрофирована совесть, патриотизм, нравственность, очень неуютно и даже опасно. Кстати, нынешняя попытка построения капиталистической экономики в нашей стране уже не первая. Как и все предыдущие, эта тоже закончится плачевно. По большому историческому счету, этот провал уже очевиден, хотя его глубина нам пока неизвестна.

Итак, модель *«homo economicus»* оказалась несостоятельной. Благодаря ей, мы получили за последние двадцать пять лет не рост, а падение практически всех экономических показателей. А в дополнение к этому – еще и тотальную коррупцию, массовое социальное отчуждение, вопиющее экономическое неравенство, криминализацию общества и т.д. Важно иметь в виду то, что *«homo economicus»* – это модель западного человека, а западный человек – просто другой, он – не *мы*. «Другой для него – соперник, конкурент, которого надо одолеть в борьбе. Общество для него – скрытый источник угрозы» [6]. Иными словами, эта модель чужда нам ментально.

Сторонники рыночной экономики полагают, что нас, россиян вполне можно сделать и *«homo economicus»*, и *«западными людьми»*. Особенно в этом отношении усердствуют такие московские институты, как ГУ ВШЭ, Институт стратегического проектирования, Национальное агентство стратегических инициатив и проч. Однако не стоит отождествлять Россию и московское пространство в пределах Садового кольца. «Все надежды на то, что в России в результате «реформ» сформируется человек западного типа, *«homo postsovieticus»*, не оправдались. Строптивная российская реальность не пожелала следовать грезам «реформаторов» [7]. Последние наши исследования [8] свидетельствуют о том, что базовые ценности многонационального российского народа во многом остаются неизменными, и «прививка рыночных идеалов» не привела к заметным результатам.

республикалық референдумда қабылданды. Бұл үдеріс Ата Заңға ерекше үстем күш беріп, оның әлеуетін арттырады. Осылайша, дүниеге келген Конституция тәуелсіз мемлекет ретінде дамуымызға даңғыл болып, елдің бетке алған бағдарының тұтастай бөлігін қамтып отыр десе де болады. Алайда, заман ағымына қарай Негізгі заңымыздың өзгеріске ұшырауын да ешкім жоққа шығара алмасы анық. Дегенмен, қазіргі хәм өмір бойғы басты міндетіміз – Қазақстан Тәуелсіздігінің тірегіне айналған Конституцияны қатаң ұстану. Яғни, басты талап – Ата Заңымыз, Конституцияны құрметтеп қорғау, ал оның маңыздылығын жоғалтпай сақтау республикамыздың әрбір азаматының міндеті мен парызы болуы тиіс. Екіншіден, қолданыстағы Конституция республика өмірінде экономикалық қана емес, саяси өзгерістерге де жол ашты. Қос палаталы кәсіби Парламенттің жасақталуы да соның жарқын айғағы. Түйіндей айтсақ, 1995 жылы қабылданған Ата Заң мемлекеттің шұғыл бетбұрысын қамтамасыз етіп, Қазақстанның қазіргі жеткен жетістіктерінің бірден-бір кепілі бола алды. Оны дәлелдеп жатудың өзі де артығырақ.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Назарбаев Н.Ә. Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жанару жолында. Қазақстан Президентінің Қазақстан халқына жолдауы // Ақиқат.-2005.-№3. -16 б.

2. Протокол к Соглашению о создании Содружества Независимых Государств. Сборник документов под ред. К. Токаева. Алматы, 1998. I том. С.103

З.ғ.м. Мұсаева А.Я., з.ғ.м. Құрманбаева Д.П.

М.Х.Дулати атындағы Тараз Мемлекеттік университеті, Қазақстан

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ САЯСИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕЖИМНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

Қазақстан Республикасы демократиялық мемлекет құруды мақсат қылып қойып отыр. Мұндай мемлекет құрудың негізі шарты барлық азаматтарды ұлтына қарамай тең құқықтық негізде біріктіру. Осы интернационалдық идеяға сүйене отырып, Конституция «халық» деген ұғымды қолданады. Саяси құқықтың мағынада халық деген – мемлекет көлемінде саяси әрекеттерге қатысуға хақысы бар, барлық кәметке жеткен Қазақстан азаматының жиынтығы. Мысалы, Конституцияға: Президенттің Қазақстан Республикасының сайлау туралы Жарлығына сәйкес азаматтар, саяси партиялар, басқа қоғамдық бірлестіктер Республика Парламентінің мәжілісіне депутаттыққа кандидаттар ұсынуға ерікті олардың жан-жақты талқылап, қолдап немесе қарсы үгіт жүргізуге хақылы. Барлық саяси партиялар тең құқықты,

олардың біреуіне қандай да болсын жеңілдік немесе артықшылық берілмейді. Азаматтар өз қалауымен саяси партиялардың біреуін қолдай алады немесе олар депутаттыққа ұсынған кандидаттарды қолдауға ерікті. Мұның өзі халықтың ой-пікірін айқындауға мүмкіндік береді. Демократияның бір көрінісі – азаматтардың қоғамдық бірлестіктеріне мемлекет органдарының заңсыз қолсұғуына тыйым салу. Қоғамдық бірлістіктерді азаматтар түрлі мақсатпен: өздерінің саяси, әлеуметтік, рухани, мәдени, діни, қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін құрады. Заң тұрғысында, нақтылық тұрғысынан да Қазақстан халқы референдумда Республика Конституциясын қабылдап отырып, мемлекеттік биліктің құрылтайшысы ретінде әрекет етті. Қазақстан мемлекетінің демократиялығы халықтық жоғары саяси – құқықтық мәртебесінен ғана емес, адам мен азаматтың құқықтық жағдайынында көрінеді. Конституцияда бекітілген кең ауқымды демократиялық құқықтар мен бостандықтар азаматтарға сөз, ар-намыс еркіндігін пайдалануға, мемлекеттік органдардың істерін басқаруға қатысуға, қоғамдық бірлестіктер құруға және тағы басқаларына заңдық мүмкіндіктер береді. Құқықтар мен бостандықтар тек азаматтардың әр түрлі жеке мүдделері мен сұраныстырын қанағаттандыру үшін ғана берілмейді. Әр түрлі әлеуметтік, ұлттық, конфессиональдық, кәсіптік және басқа топтарға жататын азаматтар демократиялық құқықтары мен бостандықтарын пайдалана отырып, өздерінің корпоративтік мүдделерінде білдіре және қанағаттандыра алады. Конституция демократиялық құқықтар мен бостандықтардың іске асырылуы үшін ұйымдық, саяси және заңдық кепілдіктерді де қарастырған. Қазақстан мемлекетінің демократиялығы мынадан да көрінеді: Конституция азаматтардың өкілетті органдарға жалпы алғанда халықтың мүдделерін, әлеуметтік және ұлттық азшылықтың мүдделерін, жеке азаматтардың заңды мүдделерін білдіретін және сол мүдделерді қорғауға тілектес әрі соған қабілетті өз өкілдерін ұсынуға және сайлауға мүмкіндік туғызатын демократиялық нормаларды белгілейді. Қазақстан мемлекетінің демократиялығы референдум өткізудің демократиялық тәсілдерінен көрінеді. Референдум мынадай принциптерге негізделеді: 1) азаматтардың референдумға қатысуға және одан өзінің еркін білдіруге ықтиярлылығы; 2) азаматтардың референдумға жасырын дауыс беру жағдай баршаның тең және тікелей қатысуға құқықтылығы; 3) жариялылығы.

Қазақстан Республикасының демократизмі азаматтардың, олардың бірлестіктерінің, мемлекеттік органдардың басқарушылық шешімдерінің мазмұнына және оларды жүзеге асыру процесіне өз мүдделерін көздеп ықпал етуге мүмкіндігі болуынан да көрінеді. Ол үшін Конституцияда белгілі бір шарттар көзделген. Солардың ішіндегі ең маңыздысы – демократиялық саяси режим болып табылады.

Саяси режим дегеніміз – қоғамдағы саяси билікті жүзеге асыру әдістерінің, тәсілдерінің, түрлерінің жүйесі. Саяси режим мемлекеттің мәнін, түрін, оның қоғаммен, жеке адаммен арасындағы реттелген, ең әуелі Конституциялық

SOCIÁLNÍ FILOSOFIE

Д.и.н., к.э.н. Стожко К.П., к.ф.н. Стожко Д.К., к.ф.н. Чернов А.В.
Уральский государственный аграрный университет,
Уральский государственный экономический университет

ЕВРАЗИЙСКИЙ КОНТЕНТ И ДУХОВНАЯ КУЛЬТУРА

Сегодня много говорят и пишут о евразийской интеграции. Проблематика евразийства имеет свою собственную историю [1], которая далеко не такая «безоблачная», как это пытаются представить некоторые его сторонники. Поэтому провозглашенный ныне в РФ курс на развитие евразийства предполагает учет разных мнений, рисков, растущих нестабильности и неопределенности в современной мировой политике и экономике. Тем более, что, по словам видного евразийца Г.В.Флоровского, «судьба евразийства – это история духовной неудачи. Нельзя замалчивать евразийскую правду. Но нужно прямо и сразу сказать – это правда вопросов, а не ответов, правда проблем, а не правда решений» [2]. Поэтому необходимо вспомнить о том, что любые «идеи способны лишиться своего «золотого стандарта» в кратчайший миг, уступив место своим соперницам» [3].

Одной из таких соперничающих с евразийством идей является европейская идея мультикультурализма. Ее судьба как никакая иная требует понимания того факта, что евразийская интеграция происходит (и должна происходить) на разных направлениях жизни той или иной цивилизации. И одним из таких направлений, безусловно, выступает духовная культура. Попытки создать *культурное эсперансо*, унифицировать национальные культуры предпринимались в истории человечества не раз. И европейский мультикультурализм – печальное тому подтверждение. Когда выходцы из стран Азии и Африки стали приезжать в Европу, то надеялись ассимилироваться в ней, *стать своими*, но сохранить при этом собственную культуру. И до определенного момента все вроде бы получалось. Так, наиболее богатые страны Евросоюза позволили иммигрантам пользоваться своими социальными программами, трудоустроиваться, обзаводиться собственностью, религиозными учреждениями и пр. Взамен от «новых европейцев» требовалось усвоить новый язык, новые порядки, новую историю и т.д.

Именно в этот момент, казалось бы, совершенно неожиданно «случился» глобальный финансово-экономический кризис. А за ним следом начался и кризис мультикультурализма, европейской толерантности и либеральных идеалов западной демократии. Вместе с этим существенно снизился и уровень социальной безопасности в разных европейских странах. Новогодние акты насилия со стороны мигрантов в Германии только вскрыли грозящую опасность. Все более остро начинают звучать проблемы *экономической* и *культурной* безопасности,

Иоановна ағзамның қазақ жұртын қарамағына алғаны туралы жарлығы шықты. Орыс халқы мен қазақ халқының тарихи достастығы осылай басталған еді.

«Ант» пьесасының түп түйіні осы. «Анттың» айырықша табысы да сол тарихи тұлғаның іс-әрекетін тану арқылы көрермен биік тағылым алады. Себебі, «Ант» драмалық дастаны Т.Ахтановтың кәсіби драматург ретіндегі ең шоқтығы биік сахналық шығармасы.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахтанов Т. Бес томдық шығармалар жинағы. – Алматы: Жазушы. Пьесалар. 1984. – 448 б.
2. Нұрғалиев Р. Айдын. Алматы: Өнер, 1980.

құқық нормалары арқылы реттелген қарым-қатынасын білдіреді. Саяси режим–Конституциялық нормалардың нақты іс жүзінде қызмет ету дәрежесін айқындап көрсетеді. Қазақстан Республика Конституциясы демократиялық саяси режим болуын көзделеді, біріншіден, демократиялық саяси режим өкілетті және тікелей демократия институттарының орнатылуынан көрінеді. Екіншіден, демократиялық саяси режим кең көлемде азаматтық құқықтар мен бостандықтардың баянды етілуінен көрінеді. Үшіншіден, Конституция тәуелсіз бұқаралық ақпарат құралдарының жұмысына кең жол ашады. Тоталитарлық режимнің қуатты құралы болған саяси цензура келмеске кетті. Цензураның болмауы – демократиялық саяси, режимнің өмір сүруінің айқын көрінісі. Бұқаралық ақпарат құралдарының тәуелсіздігін қамтамасыз ету мемлекеттік органдардың жұмысындағы кемшіліктерді, лауазымды тұлғалардың заңды бұзу фактілерін жариялап отыруға көмектесіп заңдылықты нығайтады. Төртіншіден, Қазақстан Республикасының Конституциясында танылған саяси плюрализм, саяси қозғалыстардың саналуандылығы, әр түрлі ұйымдардың олардың ішінде мемлекеттік органдардың, іс-қимылын сынайтын оппозициялық ұйымдардың да қалыптасуына мүмкіндік туғызады. Мемлекет демократизмнің негізі, бір көрінісі ұлттық және халықтық егемендіктің орнықтырылуы болып табылады. Ұлттық тәуелсіздік, ұлттың өз тағдырына өзі ие болып, мемлекеттік, экономикалық және рухани санада өзін-өзі билік ету мүмкіндігінен көрінеді.¹ Қазақстан Республикасының зайырлы сипатының бірқатар көріністері бар. Олар Конституцияда, сондай-ақ Қазақстан Республикасының «Діни сенім бостандығы және діни бірлестіктер туралы 1992 жылғы 15 қаңтардағы заңында көрсетілген. Діни бірлестіктер мемлекеттен бөлінген. Барлық діндер мен діни бірлестіктер заң алдында бірдей. Діндердің немесе діни бірлестіктердің ешқайсысында бір-біріне қатысты артықшылықтарды пайдаланбайды. Діни бірлестіктер қайсы бір мемлекеттік қызметті атқармайды, егер заңдарға қайшы келмесе, мемлекет діни бірлестіктердің қызметіне араласпайды. Мемлекет діни бірлестіктерді қаржыландырмайды. Діни бірлестіктер мемлекеттік үкімет органдарын сайлауға қатыспайды. Саяси партиялар және діни негіздегі өзге де құрамалар құруға сондай-ақ саяси партиялардың қызметіне қатысуға немесе оларға қаржылай көмек көрсетуге жол берілмейді. Діни бірлестіктерге қызмет етушілер Қазақстан Республикасының азаматы ретінде тек өз атынан саяси өмірге басқа азаматтармен бірдей қатыса алады.

Республикада мемлекеттік біліммен тәрбие беру жүйесі діни бірлестіктерден бөлінген және зайырлық сипатта болады. Діни пәндерден сабақ жүргізу мемлекеттік емес оқу және тәрбиелік орындарда еріктілік жағдайында енгізілуі мүмкін. Қазақстан мемлекетінің зайырлы сипаты діни бірлестіктермен байланысты болмайды дегенді білдірмейді. Олар дінге сенушілердің дүние танымын қалыптастыруда елеулі қызмет атқарады. Сондықтан діни

бірлестіктермен байланыс жөніндегі мемлекеттік органдар құрылады. Олар Қазақстан Республикасының жоғарғы мемлекеттік өкілетті органдарына діни жағдайлардың мән-жайы, діни сенім бостандығы жөніндегі заңдардың сақталуы туралы ақпарат береді, діни ұйымдардың, қоғамдық бірлестіктердің, мемлекеттік органдардың өкілдерінің, дін танушылардың, заңгерлердің және адам құқығы мен бостандығы санасындағы басқа да мамандардың қатысуымен діни сараптама өткізуді қамтамасыз етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Ғ.Сапарғалиев. Қазақстан мемлекеті мен құқығының негіздері.
2. Адилбаев Ж.Ж., Нечаева Е.Л. Дипломатический корпус в Республике Казахстан: прошлое и будущее. «Дипломатический курьер» журналында жарияланған. № 4. 2004.
3. Барулин И.Х. Статус дипломатической почты и дипломатического курьера. Кенестік халықаралық қатынастар жылдық жиынтығы.-М., 1983.

Сауран сұлтанға пьесада үлкен орын берілген. Ол өте батыл, оқыс істерге ұрымтал қызулы қайрат иесі. Ел бірлігі үшін күресуші, Әбілқайырды да осы ниетпен жақтайды. Билік бір қолда болса, ел де шоқ болып жауына жем болмас деген ұғыммен Сауран сұлтан алауыз хандарға ашық қарсылық білдіреді. Ел бірлігін сақтауға Әбілқайыр лайық, ертеңіне көзі жетер сол ғана деп Сауран сұлтан соңына ереді. Тіпті өзі сүйген Бопайды жаны қиып, Әбілқайырға айттырады. Ханға илікпегенді күшке сап көндіргісі де бар.

Сол Сауран ақыры келіп Әбілқайыр ханның ажалына да жетті. Ал, тарихи шындыққа келсек, ол Барақ сұлтанның ісі еді. Сол Барақ «Әбілқайырға менің астымдағы тағымды бердің. Өз қойнындағы жарынды бердің», - деп Сауранға айып тағады.

Пьесаның көрнекті персонаждары Қайып, Семеке бір сарынды бейнелер. Бұл екі хан да тарихымызда қайраткер есебінде ерекшеленгендер. Ахтанов та осы тұрғыдан шығады. Дегенмен пьеса персонажы еткен соң дараланған ісімен кейпі бөлек бейнеге жеткізу керек еді. Өйткені, олар әлсіз болғандықтан Әбілқайыр образы да шығандап кетпей тұр. Әрине, Қайып, Семеке, Барактардың кертартпалық істері психологиялық жағынан Әбілқайырдың қанатын кимағанымен қанаттыға қақтырмай тұс-тұстан тұзқтап мысын құртады, шарасыз етеді.

Пьеса өз шешімін «Арпалыс», «Ант» аталатын үшінші бөлімінде табады. «Ақтабан шұбырындыдан» алты-жеті жыл кейін Әбілқайыр басшылығымен иісі қазақ бас қосып «Аңырақай» соғысында жау бетін қайырған соң, халық біріксе не боларына көздері жеткен батыр, би, намысты ерлер ел бірлігін күксейді. Бірақ ол болмады. Әр хан өз дегеніне кетті. Айтысып, араздасып қарауындағы қазақтарын бөліп алып Жәдіге мен Өскеден тараған төрелер өз білгенін істеді. Осымен Әбілқайыр бастаған Сауран сұлтан, Бөгенбай батыр және басқалардың еңбегі еш болып, үміті үзілді. Міне, бар бітім-береке осымен тамамданады да, қазақ тағдыры тағы да тығырыққа тірелді.

Өмірдің ендігі тартары не болмақ, түсер жолы, барар беті қайсы, өмір бойы айналасымен аңдысып, жағаласып өтпек пе, әлде бір толас болар ма? Осы сұрақ Әбілқайыр жанын әлдеқашаннан мазалаған. Одан да бұрынғыларды аз ойландырмаушы еді, тек шешімін таптырмайтын. Осы тарихи факт пьесаның түйінді жеріне кеп түскен.

Жазушы да тарихшы сияқты тарихи материалдарды негізге алуға міндетті. Тек тарихшыдай өткен оқиғаны тізбектеп оның қорытындысымен ғана қанағаттанып қоймайды, жазушы оқиғаның өзімен, демек сол оқиға процесін жандандыруы арқылы жұмыс істеуі керек. Яғни, бұл өнер тіліне ауу деген сөз. Сонда ғана оқырман немесе көрерменнің бар процесс көз алдына келіп, күніліне ұялайды. Тек фактіні ғана қабылдап қоймай, тірі образдар сырын ұғып, сол шақтың, сол өмірдің бар болмысына бой ұрады.

«Аңырақай» соғысынан үш жыл кейін 1731 жылы ақпан айында Әбілқайыр ханның Ресей патшалығына жолдаған өтініші қабылданып, Анна

есін жиюы оңай болмады. Қазақ жерінің шығысы мен оңтүстігі жау қолында қалды. Жоңғарлар ілгері ентелеп, үнемі шабуылдаумен болды. Әбілқайырдың хандық еткені осындай қиын кез еді.

Өз Тәуке дәуіріндегідей емес, елді бөлшектеп әлденеше хан мен сұлтандар биледі. Әбілқайыр бір- ақ жүздің, Кіші жүздің ханы еді. Әр хандық өз бетімен өз тұсына келген жаумен ұрыс жүргізіп отырды. Қазақ елі мен жері бір орталыққа бірікпеді. Осы бытыранқылық жоңғарға да, басқаға да қолайлы жағдай жасап, қазақты арадай талап, үнемі шығынға ұшырата берді. Халық қасарысып қарсы тұра білді.

Міне, осындай ірі зардаптар сайып келіп халықтың ашу-кегін бір арнаға құюға тиіс еді. Ол солай болды да, қазақ елі «Аңырақай» аталған зор майданда жоңғардың бетін қайтарып, қайрат жасады. Үш жүздің ел болып бас қосып Әбілқайырды қол басы сайлады. Бұл бірігу де оңайға түспей талас-тартыспен шешілген еді. Қайып хан, Сәмеке хан, Барақ сұлтандар Әбілқайырдың бағын арттырып, дәрежесін көтергісі келмеді. Ел қамын ойлаудан гөрі әрқайсысы өз мәртебесінің биік болуына тырысты. Елдің бірігіп жоңғар бетін қайтаруына мұрындық болғандар халықтан шыққан батырлар мен билер еді.

Т.Ахтанов осы бір үлкен істегі қаһарманының қайраткерлігін, өзге хан-сұлтаннан ойының озығын, ел бірлігін тілейтін және билігінің де биік болуын арман ететін құлқын Әбілқайыр образы етіп көрсетеді. Өзге хан-сұлтандарды бұдан қораш, таяз, бақталас етіп суреттейді. Әбілқайырдың түп есебін, ірі есебін Сауран сұлтан жетік білмейді. Сауран мен Керей Бөкенбай батыр Әбілқайырдың ел бірлігін сақтағысы келетін ниетін қолдайды.

Пьесадағы Әбілқайыр, Қайып, Сәмеке, Барақ, Төле би, Бәтимә (Бопай), Бөкенбайлар тарихи белгілі адамдар. Сауран сұлтан автор қосқан персонаж. Біздің ойымызша, Сауранның прототиптері: тарихқа мағлұм Барақ сұлтан мен Жәнібек батыр болса керек-ті. Барақ сұлтан Әбілқайырмен бақталас, бітіспес дұшпан, ал Шақшақ Жәнібек ханға жекжат, жаһаттасы, оның жолын қолдаушының бірі. Жазушыға осы екі кереғар характерді өз қалпында пьесасына қабылдауына болатын да еді [1, 391 б].

Драмалық шығармада Сауран сұлтан мен Бопай қыз арасындағы күштарлық пен қимастық тарихи әлеуметтік драмаға романтикалық сарын қосып жылы леп әкеп тұр. Оның үстіне динамика мен конфликтінің де үрістеуіне қисынды әсер етіп, бірнеше характерді ашуға себепші де. Әсіресе, Бопай қыз бен Сауран психологиясын айқындаған. Демек, келісті табылған Бұл ситуация автор позициясына барынша пайдалы.

Ал егер, Сауран орнында Барақ болған болса, онда хан мен сұлтан арасындағы әрекет қатты күш алып, пьесаның негізгі нысанасы әлсіреген болар еді. Сондықтан автор Барақ сұлтанның ірі әрекеттерін Сауранға беріп, өзін өзге характермен бейнелеген. Барақ пьесадағы кейпінде тарих білетін көкжал емес, жантық жанды эзәзіл.

CIVILNÍ PRÁVO

Калиакперова Е.Н.

Доктор юридических наук, доцент

ПОНЯТИЕ ПРАВА НА НЕПРИКОСНОВЕННОСТЬ ЧАСТНОЙ ЖИЗНИ

Право человека на частную жизнь зародилось в виде смутной идеи еще в эпоху Возрождения, когда только начинали формироваться идеи гуманизма и ценности человеческой личности, и были в некоторой степени воплощены в Декларации прав человека и гражданина, принятой в ходе Великой французской революции в конце XVIII века.

Начало нормативного оформления права на неприкосновенность частной жизни, как и других прав человека, относится ко времени принятия документов, с помощью которых народы, победившие фашизм и нацизм, стремились установить на земле вечный и справедливый мир. Необходимо напомнить, что Устав Организации Объединенных Наций, начинается с выражения решимости вновь утвердить веру в основные права человека, в достоинство и ценность человеческой личности. Значит, уже тогда целостность личности занимала центральное место в идее прав человека.

Идеи Устава ООН получили развитие во Всеобщей декларации прав человека, принятой без единого возражения членами Генеральной Ассамблеи ООН. Хотя, формально декларации Генеральной Ассамблеи являются рекомендательными документами, моральная сила именно данной Декларации настолько велика, что признается содержащей общепризнанные нормы [1, С.108]. В частности, общее признание обязательности Всеобщей декларации прав человека выражается в том, что многие государства включили ее положения в свои конституции. Так, Раздел 2 о правах человека Конституции Российской Федерации 1993 г. содержит все существенные положения Декларации [2, С.459-464].

Для рассматриваемой нами темы, значение Всеобщей декларации прав человека состоит в том, что в ней впервые на универсальном уровне закреплено право человека на неприкосновенность частной жизни. В ст. 12 сказано: «Никто не может подвергаться произвольному вмешательству в его личную и семейную жизнь, произвольным посягательствам на неприкосновенность его жилища, тайну его корреспонденции или на его честь и репутацию. Каждый человек имеет право на защиту закона от такого вмешательства или таких посягательств».

Впоследствии, нормативное закрепление право на неприкосновенность частной жизни получило сначала в региональном акте – в Конвенции о защите

прав человека и основных свобод 1950 г. (ст.8) в рамках Совета Европы [3], статья 8, которая, называется «Право на уважение частной и семейной жизни»:

1. Каждый имеет право на уважение его личной и семейной жизни, его жилища и его корреспонденции.

2. Не допускается, вмешательство со стороны публичных властей в осуществление этого права, за исключением случаев, когда такое вмешательство предусмотрено законом и необходимо в демократическом обществе в интересах национальной безопасности и общественного порядка, экономического благосостояния страны, в целях предотвращения беспорядков или преступлений, для охраны здоровья или нравственности или защиты прав и свобод других лиц.

Позднее, данная норма вошла в универсальный Международный пакт о гражданских и политических правах 1966г. (ст. 17):

1. Никто, не может подвергаться произвольному или незаконному вмешательству в его личную и семейную жизнь, произвольным или незаконным посягательствам на неприкосновенность его жилища или тайну его корреспонденции или незаконным посягательствам на его честь и репутацию.

2. Каждый человек, имеет право на защиту закона от такого вмешательства или таких посягательств.

В приведенных документах право на неприкосновенность частной жизни изложено в довольно общих выражениях. Впоследствии международным сообществом был разработан целый ряд документов, уточняющих различные аспекты этого права.

К числу специальных документов, регламентирующих анализируемое нами право, обычно относят: Конвенцию против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания (1984г.), Международную конвенцию для защиты всех лиц от насильственных исчезновений (2006г.), Конвенцию ООН против коррупции (2003 г.), Международный кодекс поведения государственных должностных лиц (1996г.), Бангалорские принципы поведения судей (2006г.), Декларацию основных принципов правосудия для жертв преступлений и злоупотребления властью (1985г.), Основные принципы, касающиеся независимости судебных органов (1985г.), Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка (1979г.), Основные принципы, касающиеся роли юристов (1990г.), Руководящие принципы для эффективного осуществления Кодекса поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка (1989г.), Минимальные стандартные правила ООН, касающиеся отправления правосудия в отношении несовершеннолетних (Пекинские правила 1985г.), Свод принципов защиты всех лиц, подвергаемых задержанию или заключению в какой бы то ни было форме (1988г.), Минимальные стандартные правила обращения с заключенными (1955г.), Стандартные минимальные правила ООН в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (Токийские правила 1990г.), Стандарты независимости юридической профессии Международной ассоциации юристов (1990г.), Основные принципы применения реституционного правосудия (2002г.), Руководящие принципы, ка-

Азаматтық биік өре мен суреткерлік батылдық Т.Ахтанов талантының белгісі. Жалпы, ол «әдебиет – ардың ісі» деп таныған қайсар қалам иесі. Уақыт, заман бейнесін шыншылдық пен жазуды мұрат тұтты. Сондықтан да оның шығармалары келер ұрпақтың рухани қазынасы. Ел басына түскен ауыр күн, халық басына түскен әлеуметтік қиын мәселе адам тағдырымен терең тамырласып суреттелген. Соның арқасында алыс ғасырлардың арғы белестерінде болған оқиға жазушының бұған дейінгі творчестволық ізденістерінен қиғаш кетпей, ол көтеріп келе жатқан азаматтық парыз, азаматтық жауапкершілік мәселесінің жаңа бір қырын ашқан шығармаға айналған. Халық тағдырын, халық болашағын ойлағанда өз басының эгоистік мәселелері мен жеке басының күйкі-күйтін жеңе алмаған қайраткер қаншама дарынды, қаншама батыл, қаншама шешімді болсын тарихтың, қоғамның алдында әумесер ақикөз авантюриске, халық алдында опасыз сатқын-садуанға айналады. Эгоизм – ел тағдырын ойлаған азаматтың жауапкершілікпен ешқашан жарасым тапқан емес. Ал адамгершілік ар үшін, халық тағдырын, халық мүддесін малданып істелген қиянаттан артық ауыр қылмыс болмақшы емес. Ахтанов шығармасындағы Әбілқайыр мен Барақ сұлтан арасындағы тартыс осындай өрелі, әлеуметтік мәселе төңірегінде өрбиді. Ол бүгінгі таңдағы ынтымақ-мұраты жарасқан халықтарымыз арасындағы кемел достықтың ең бір терең тамырларын тауып көрсетіп, мұндай ынтымақ, мұндай достықтың тарихи заңдылықтан туған объективті сипатын дәйекті де дәлелді ашып бере алған», - деп жазған белгілі драматург, сыншы Қалтай Мұхамеджанов [2, 265 б].

Т. Ахтановтың «Ант» трагедиялық драмасы қазақ халқының XVIII ғасыр басындағы тарихи-әлеуметтік шындығын көрсетуге құрылған. Соның ішінде осы пьесаны жазуына үлкен екі оқиға негіз болды. Біріншісі Ресей патшалығына Кіші жүз хандығының ант беріп, қол астына кіруі. Екіншісі осы ірі тарихи актінің зор қиындықпен шешілуі, тіпті шиеленіскен қанды оқиғаға соқтыруы. Мұның түпкі себебі жоңғар мен қазақтың небір замандарға созылған соғысының зардабы. Қазақ халқының бірігіп ел болып, хандық құрғаны 1465 жылдан, Ресейге қосылуы 1731 жылға дейінгі 275 жыл ішінде төңірегіндегі жұртпен әр кез ірілі-уақты қағыс-соғыспен өмір өткізді. Бұл феодалдық қоғамның тағылық заңының салдары.

Үш бөлімнен тұратын драма-дастанда (автор осылай атаған) «Түнгі сыр», «Бопай қыз», «Ақтабан шұбырынды», «Сардар сайлау», «Аңырақай», «Бдырау», «Арпалыс», «Ант» тақырыптарына бөлініп пьесаның композициясы айқындалған. Шығарма нақтылы бір жұмыр сюжетке құрылмағандықтан автор уақыт пен оқиғаны кең қамту ниетінде осындай тәсілге барған. Бұл әдіс жалпы драматургияда жат болмағанымен, қазақта тың. Әр тақырып тарихи жайға жанасып, драманың түпкі идеясына саяды және негізгі қаһарман Әбілқайыр ісінен ажырамай оның характерін толыстыруға септігі тиеді.

Пьесадағы басты тұлға Әбілқайырға автор ел басына күн туып тұрған қиын-қыстау шақтың ауыр жүгін артқан. 1723 жылғы жоңғардың ауыр соққысынан ойсырай жеңілген, бет-бетіне бытырай босып кеткен халықтың

FILOSOFIE

FILOSOFIE LITERATURY A UMĚNÍ

Куртаева Мерей

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе

өңірлік мемлекеттік университетінің магистранты

Т.АХТАНОВТЫҢ «АНТ» ДРАМАСЫНЫҢ ТАРИХИ НЕГІЗДЕРІ

Т. Ахтанов шығармашылығында «Ант» драмасының орны өзгеше. Өзгеше болатын себебі, қазақ елі XVIII ғасырдың басында бодандыққа қандай жағдайда келді? Ата-бабаларымыздың жеке мықты мемлекет болып қалыптасуына ықпал болған қандай жайлар? Міне, осы тәрізді уақыт шындығын ашуға ұмтылыс «Анттың» негізі. Халықтық бірлік шығарманың басты ой қазығы. Мұнда ынтымағы жетпеген елдің ауыр қайғысы, жеке мемлекет бола алмау қасіреті бар. Бұл өткеннің бүгінге сабағы. Әсіресе, тәуелсіз мемлекет боламыз деген қазіргі кезеңге тарих тағылымы болса керек. Шығармаға уақыттың, қоғамның қатыстылығы туралы кейін жазушы «Егемен Қазақстан» газетіндегі сұхбатында былай дейді: «Мен «Антты» жазғанда оны бір мерекеге арнағаным жоқ. Баяғыдан көңілімде, іште пісіп жүретін 1956-1957 жылдары болу керек, бір кітаптарда Әбілқайыр Ресейге қосылып, той жасады дегенді оқығанда Әбілқайырдың кешке қарай төбе басына шығып, осының арты не болар екен деп жалғыз ойланып қалған бейнесі көз алдыма келеді. Бұл «апырай, сонда не ойлады екен?» деген образ болатын. Жазушының көркем туынды жазғанда өз ойы, ұсынған түп қазығы болады. Бұл ойды айтып жеткізуді мұрат тұтпай, қолға қалам алмайды. Ал тарихи туындының жөні бөлек. Әбілқайырды алғанда қазақ баласының бірлігі үшін бір ауыз сөз айтқым келеді. Ол кезде атын атап тұрып ұлттық бірлікке шақырсаң ұлтшыл атануың қиын емес. Сол пікірді мен Әбілқайыр, оның ар жағында тұрған халық арқылы айтсам керек. Бұл өзі жай пьеса емес, трагедия ғой. Трагедия деуге болмаған соң драмалық пьеса деп айдар тағуға мәжбүр болдым. Егер уақытында байқай алған, терең мән берген адам болса трагедияның түп қазығы Төле бидің монологы, толғанысы» [1, 85 б].

«Бір-біріңе қотыр тушанды қиыспаған ағайын, (қотыр туша-малдың ең нашары) ырғын дәулетің жауда қалды. Жаның шықса да жақыныңа берме, жиган-тергенің жатқа бұйырсын», - деп құдай тағала қарғап па еді бұл қазақты» - дейді [1, 132 б]. Бұл трагедияны ұстап тұрған дінгек осы. Бұдан артық қалай айту керек. Ол кезде осылай түсіндірмесең басқа жолы қане?! Басты мәселе халық трагедиясын көрсету еді.

сающиеся правосудия в вопросах, связанных с участием детей – жертв и свидетелей преступлений (2005г.) и некоторые другие.

Однако прежде чем говорить о праве на неприкосновенность частной жизни необходимо отметить, что первостепенное значение для любого государства имеет закрепление прав и обязанностей в целом в Конституции страны. Так, социально-экономические и политико-правовые преобразования, проводимые в Республике Казахстан, изменения места и роли государства в жизнедеятельности общества, признание приоритета прав и свобод человека и гражданина как важнейшей конституционной обязанности государства выдвигают ... ряд актуальных проблем [4].

Социологическая принадлежность права на неприкосновенность частной жизни и ее этическое содержание послужили причиной того, что данное право, как никакое другое, непосредственно зависит от культурных особенностей общества, в котором оно применяется. В американской литературе, с одной стороны, и европейской, с другой ведутся оживленные дебаты на тему о той сверхценности, которая лежит в основе неприкосновенности личности. Считается, что позиции ученых расходятся так сильно, что иногда говорят о «двух западных культурах личного пространства» и появилось выражение «трансатлантическая схватка» [5, С.11511].

В качестве конкурентов выступают две идеи, которые называют «либертарианская» и «дигнитариянская» от английских слов «liberty -свобода» и «dignity – достоинство».

Так называемая «либертарианская» (популярная в США) идея была сформулирована в конце XIX века, когда Сэмюэль Уоррен и Луис Брэндис опубликовали в журнале «Harvard Law Review» статью под названием «The Right to Privacy». Авторы утверждали, что в обычном праве сформировалось новое право, юридическое содержание которого они сформулировали очень коротко: «Оставьте меня в покое»². Еще более выразительно этот лозунг звучит по-английски: «Let me alone» – «оставьте меня одного». Дж.К.Витман пишет: «Американцы (в этом вопросе, как и во многих других) в значительной степени ориентированы на ценности личной свободы, и особенно свободы от вмешательства государства». Идея противостояния государству, в свою очередь, была заимствована американскими поселенцами в английской философии – продукта западно-европейских идей свободного предпринимательства и в определенной степени порождения протестантской этики. Идея противостояния государству сначала была сформулирована в виде утверждения «мой дом – моя крепость»: хозяин дома может запретить вход в этот дом и высшей власти.

Совсем недавно такой подход был подтвержден в решении Верховного Суда США по делу о праве взрослого лица вести такой образ жизни, который общепринят среди гомосексуальных пар. Судья Кеннеди, оглашая решение Суда, начал так: «Свобода защищает человека от несанкционированного вторжения властей в жилище или иное частное место. В соответствии с нашими традициями государство не присутствует повсеместно в доме».

² В переводе с английского языка - «right to be let alone».

Европейская «дигнитариянская» концепция вовсе не отрицает запрет на вторжение в дом. Это ясно из п.1 ст.8 Европейской конвенции по правам человека, который предусматривает каждому право на уважение его дома и переписки. Не так давно в одном суде в Голландии слушалось дело о публикации в газете «Story» фотографии известного актера, который был снят сквозь окно своего дома с приемным сыном на руках. В своем иске актер не говорил о нарушении его достоинства, а о нарушении его права чувствовать себя спокойно и в безопасности в стенах своего дома.

Другая часть понятия достоинства – это автономия личности. И. Кант считал автономию базой человеческого достоинства. С этой точки зрения право на неприкосновенность частной жизни означает защиту автономии личности.

В действительности, при ближайшем рассмотрении «либертарианская» и «дигнитариянская» концепции, не так сильно противоречат друг другу.

Различие в подходах «либертарианской» и «дигнитариянской» концепций состоит скорее в том, что первая нацелена больше на защиту личного пространства человека от вмешательства государства, а вторая – на защиту от вторжения других физических, а также юридических лиц.

При таком подходе, можно установить две категории правоотношений, где действует запрет на вмешательство в частную жизнь:

1. Отношения между физическим лицом и государством. Это правоотношение можно назвать вертикальным. В этом правоотношении на государстве лежит обязанность воздерживаться от вмешательства в частную жизнь физического лица, а физическому лицу принадлежит право сохранять свою частную жизнь в неприкосновенности.

2. Отношения между физическим лицом и другими физическими, а также юридическими лицами. Такое правоотношение, или вернее, это множество правоотношений следует назвать горизонтальными. Обязанность воздерживаться от вмешательства и право на сохранение частной жизни неприкосновенной принадлежат всем в равной мере.

Литература

1. Усенко Е.Т. Очерки теории международного права. – М., 2008. – С. 108.
2. Карташкин В.А. Международная защита прав человека. Права человека. Учебник для вузов. /Отв. ред. Е.А. Лукашева. – М., 2004. – С. 459-464.
3. Конвенция о защите прав человека и основных свобод 1950 г. (ст.8). //Интернет источник: www.garant.ru
4. Калиакперова Е.Н. Проблемы систематизации административного законодательства в условиях повышения эффективности правотворческого процесса в Республике Казахстан // Материалы 9 МНПК «Наука и цивилизация – 2016»
5. Whitman J.Q. The Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty. //Yale Law Journal. – 2004. – P. 11511

Рассматривая проблему периодизации бронзового века, мы убедились, что вопрос очень объемный и противоречивый. Исследователи не пришли к общему мнению в вопросе о периодизации, поэтому придерживаться определенного мнения довольно непросто. И все же, общая периодизация бронзового века М.П.Грязнова и периодизация андроновской культуры в Центральном Казахстане А.Х.Маргулана считаются более достоверными, а значит мы можем присоединиться к их мнениям.

Большинство исследований по эпохе бронзы было опубликовано в советский период. Они опубликовывались в виде монографий и научных статей.

Выше мы рассматривали мнения и доводы разных ученых относительно культуры бронзового века, останавливались на их трудах. Однако, концепции выходящие вокруг проблемы, не были подвержены анализу с исторической точки зрения. На следующий раз высказывание новых суждений вокруг вопроса станет обязанностью историков-исследователей.

Литература

- 1.Кадырбаев М.К, Курманкулов Ж. Культура древних скотоводов и металлургов Сары-Арки. Алма-Ата, 1992
- 2.Теплоухов С.А. Опыт классификации древних металлургических культур Минусинского края // Материалы по этнографии. Ленинград, 1929. Т.4. Вып.2.
- 3.Грязнов М.П. Казахский очаг бронзовой культуры // Казаки: Материалы комиссии экспедиционных исследований. Сер. казахстанская. Ленинград, 1930. Вып.15.
- 4.Кривцова-Гракова О.А. Алексеевское поселение и могильник // Тр. ГИМ. 1948. Вып.15
- 5.Грязнов М.П. Погребения бронзовой эпохи в Западном Казахстане // Казаки: Антропологические очерки. Ленинград, 1927. Вып.2
- 6.Сорокин В.С. Жилища поселения Тасты-Бутак // КСИА. 1962. Вып.61
- 7.Комарова М.Н. Относительная хронология памятников андроновской культуры // АСГЭ. Ленинград, 1962. Вып.5
- 8.Агеева Е.И, Максимова А.Г. Отчет Павлодарской археологической экспедиции 1955 г // ТИИАЭ АН КазССР. 1959 Т.7 Археология
- 9.Черников С.С. Восточный Казахстан в эпоху бронзы // МИА. Ленинград, 1960. №88
- 10.Стоколос В.С. Культура населения бронзового века Южного Зауралья. Москва, 1972.
- 11.Оразбаев А.М. Памятники эпохи бронзы Центрального Казахстана // ТИИАЭ. Алма-Ата, 1959 Т.7 Археология
- 12.Маргулан А.Х. Сочинения. Т.1. Алматы, 1998

рашоки,Беласар2 не относятся к алакольскому периоду. Они продукт периода перехода от поздней андроновской к бегазы-дандыбаевской культуре [12.114].

С.С.Черников в качестве доказательства принадлежности к алакольской культуре относит их к трофеям кургана сарыколь.

А.Х.Маргулан выступил против ,выдвинув мнение, о том , что найденные в кургане посуды относятся к федоровской эпохе. Эти небольшие данные не приводят убедительных доказательств, для группирования с хронологической стороны комплексов Ортау, Байбала, Аксу-Аюлы. Найденные в кургане посуды, не относятся к тому времени, а принадлежат к более раннему периоду. Возможно, они были взяты из андроновских ящиков, хранившиеся дома и спущенные их в курганы при захоронении.

Памятников позднего андроновского периода великое множество. Они скреплены круглыми, овальными, треугольными и четырехугольными оградами и сплетены крест-накрест. Часто встречаются ограды не засыпанные, а сооруженные из гранитных плит. А.Х.Маргулан считает , что эти плиты принадлежат к патриархально-семейной общине андроновской культуры в Центральном Казахстане.

А.Х.Маргулан в своем труде «Бегазы-Дандыбаевская культура Казахстана», дает описание двухкомнатной ограде , где захоронены муж и жена, принадлежащей позднему андроновскому периоду. Муж и жена были похоронены один с лева, другой справа ,лицом к лицу. По сведениям А.Х.Маргулана, эту традицию можно считать классической, относящуюся к периоду андрона. По его утверждению, захоронение не является родовой могилой патриархально-семейной общины, а является усыпальницей представительных членов патриархально-семейной общины [12.114].

В своем монографическом труде А.Х.Маргулан ,показав сомнительность хронологии «алакольского периода», на основе изучения многочисленных памятников эпохи бронзы разделил его на такие периоды:

1. Энеолит(2 половина 3 тыс-тия)
2. Ранний андрон(17-15вв. до н.э.) нуринский период Центрального Казахстана
3. Поздний андрон(14-13 вв. до н.э) атасуйский период Центрального Казахстана
4. Период перехода андрона к бронзе (12-11 вв. до н.э.)
5. Бегазы-дандыбаевская культура(10-8 вв. до н.э.)

Итак, племена андроновской культуры , жившие в Центральном Казахстане , в своем развитии прошли сменяющие друг друга периоды Нура и Атасу.Многочисленные материалы ,полученные в результате археологической исследовательской работы , помогли выяснить теоретические и практические значения андроновской культуры. Материалы , добытые в курганах и стоянках, дали возможность по новому рассмотреть хронологию и периодизацию памятников эпохи бронзы.

Гусак А.І., Воронін В.В.

Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

ПРОБЛЕМА ОБМІНУ ЖИТЛА В УКРАЇНІ

Статтю 47 Конституції України передбачено: «Кожен громадянин має право на житло». Але, на жаль, на сьогоднішній день в Україні найактуальнішою є саме житлова проблема. Велика кількість факторів, а саме зростання цін на нерухомість, не видання банками кредитів на придбання житла, економічна криза, поганий розвиток економіки нашої країни та ін. призвела до складностей у придбанні власного житла, а також до зростання кількості махінацій та злочинних проявів на ринку житла. При такій ситуації проблема обміну житла набуває великого значення та актуальності [1].

На даний момент договори міни та купівлі-продажу є набагато розповсюдженішими, ніж звичайний обмін. Це обумовлено тим, що пошук двох учасників цієї операції, яких цілком влаштують умови один одного є дуже довгим та складним. Проте, ми вважаємо, що на сьогодні обмін нерухомістю, вважаючи ситуацію у сфері житлових відносин, є безпечнішим та вигіднішим, так як у операціях із нерухомістю завжди присутній фінансовий ризик. Як згадувалося раніше, існує небезпека стати жертвою шахраїв. Не завжди можна після отримання фінансів від продажу свого попереднього житла правильно, а головне вигідно для себе вложити їх у придбання нового житлового приміщення. Обмін характеризується не переходом права власності на об'єкти обміну, а лише, так сказати, перерозподілом житлових приміщень і саме тому суб'єкти обміну не втрачають своїх прав.

Зрозуміло, що для ріелторів здійснення обміну не так вигідно, як, наприклад, купівлі-продажу, тому що своїх відсотків від проведення операції вони не отримають. Саме тому, у більшості випадків, вони не згадують і не пропонують варіанти обміну житлом. Отже, той, хто зібрався змінити житло на інше обов'язково має пам'ятати про укладання договору обміну житловими приміщеннями з іншою особою, яка теж вирішила змінити своє місце проживання, так як це може бути дуже вигідна, а також не така клопітна угода особливо для тих людей, які не звикли мати справу з великими сумами грошей.

Також існує проблема, яка криється у плутанині людьми близько не знайомими із законодавством. Суть цього в тому, що міна житла та договір обміну житловими приміщеннями – це один й той самий вид договору. Звичайно, ця думка є помилковою, а отже з'являється потрібність розділення договорів міни та обміну жилих приміщень за допомогою виявлення їх спільних та відмінних рис.

Головна відмінність полягає в тому, що тоді, як при міні житла здійснюється фіксування переходу права власності, при обміні – право користування. Як зазначено в одному з багатьох навчальних посібників з житлового права: «Договори міни та обміну жилих приміщень за своєю правовою природою є

схожими правовими конструкціями, різними за метою, суб'єктивним складом, обсягом суб'єктивних прав і обов'язків, механізмом правового регулювання». Цікаво, що при обміні характерним суб'єктом виступає не власник житла, а саме наймач – житлове приміщення державного, комунального житлового фонду чи житлово-будівельного кооперативу. Тоді, як при міні суб'єктом правовідносин є вже власник й виникаючі правовідносини регулює Цивільний кодекс України. Разом з цим право на обмін жилих приміщень має обмежене застосування залежно від виду житлового фонду та його призначення [2, 3, 5, 6, 7].

З усього вищесказаного випливає наступний висновок: міна і обмін житлових приміщень є двома самостійними видами житлових договірних правовідносин, які врегульовані спеціальними нормами і правилами, що відрізняють їх один від одного.

В Україні для регулювання таких правовідносин, як обмін житла сучасної правової бази недостатньо. Це є основною проблемою для інституту обміну житла. Чинне законодавство має ряд суперечностей, як, наприклад, між Цивільним та Житловим кодексом, який, до речі, вже давно потрібно оновити. Цивільним кодексом регулюються правовідносини щодо укладання міни та купівлі-продажу житла тоді, як обмін регулюється Житловим кодексом та Правилами обміну житловими приміщеннями [2, 3, 4].

Отже, для подальшого запобігання виникненню правових колізій, а також для підвищення популярності даного виду договірних відносин ми вважаємо за потрібне якнайскоріше оновити житлове законодавство та роз'яснити суб'єктам договірних правовідносин, що вони мають можливість обміну житлових приміщень.

Література

1. Конституція України 28.06.1996 № 254к/96-ВР;
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV;
3. Житловий кодекс Української РСР від 30.06.1983 № 5464-X;
4. Постанова від 31 січня 1986 р. N 31 «Про затвердження Правил обміну жилих приміщень в Українській РСР»;
5. Житлове право України: Навч. посібник. Галянтич– К: Юрінком Інтер, 2008. – 548 с.;
6. Мічурін Є.О., Слєпченко І.О., Соболев О.В. Житлове право України/ Науково-практичний посібник. – Х: Еспада, 2001. – 318 с.
7. Бобрік В.І. «Обмін житла в Україні» // Юридичний радник. – 2004. – №8.- с. 83-84.

Периодизацию общества андроновцев пересмотрела Н.А.Аванесова. По результатам исследования металлов дала следующую периодизацию: передний алакольский период, андроновская культура, культура замараев-багазы. Андроновскую культуру разделила на три: алакольский, кожамбердийский и федоровский периоды. По утверждению автора: во-первых, алакольский период древнее федоровского памятника, во-вторых, в алакольском памятнике заметно хронологическое описание племен полтавкина и абашева в традиционных керамических сосудах, в-третьих, нужно считать, что керамика кожамбердийского типа переходит от алакольского к федоровскому периоду [1.19].

К степным частям Тобола, Евдокимова сделала следующую периодизацию: 1) алакольская культура: а) петровский период(16-15вв),б) алакольский период(15-13вв до н.э),2)алексеевская культура: а) алексеевский период(15-10вв),б) загаринский период(10-13 вв до н.э.). По мнению автора, памятники развитого периода бронзового века полностью относятся к одной культурно-хронологической группе – алакольской культуре [1.20].

В связи с дискуссиями между учеными, из-за материалов по андроновской культуре, А.Х.Маргулан сделал свой собственный анализ. А.Х.Маргулан: « Многие памятники средней бронзы, граничащие с Бетпақдалой, доказывают, что самый развитый период племен бронзовой культуры в Центральном Казахстане охватывает южные границы местности».В этом промежутке, памятники андроновской культуры, находящиеся на юге реки Атасу и Центрального Казахстана, получили название атасуйский. Как доказывают материалы, поздний бронзовый век тесно связан с началом ранней культуры скифов»,- сказал он [12.24].

А.Х.Маргулан поддерживает справедливое мнение М.П.Грязнова, С.С.Черникова, В.М.Массона и А.А.Формозова, которое гласит: « Происхождение бронзы в Казахстане относится к эпохе энеолита и, что с давних времен между востоком и западом, югом и севером уже состояли межплеменные отношения». Он полностью присоединился к их мнениям о том, что бронзовая культура берет свое начало с северных степей, где сохранились древние рудники и металлургические останки [12.25].

А.Х.Маргулан отметил, что актуальные вопросы по поздней бронзе Центрального Казахстана по последовательно разъяснены в труде М.П.Грязнова [3].

Но некоторые ученые относят памятники поздней бронзы к андроновской культуре. Например, С.С.Черников старался доказать, что андроновская культура прямо перешла к культуре ранних кочевников, без каких-либо промежуточных периодов, переметнулась к хозяйству кочевого скотоводства. « Андроновская культура, когда-то яркая, самобытная и сильная, изживает себя, переходя в культуру ранних кочевников»,- пишет он [9.117].

Разновидные памятники Центрального Казахстана дают возможность уточнить периодизацию бронзового века. По мнению А.Х.Маргулана по керамическому описанию, бронзовым изделиям, в особенности по типу строения стен, курганы с круглыми ограждениями такие как Ортау 1, Аксу-Аюлы2, Бесоба, Ка-

рамкам эти племена относились к одной группе. М.Н.Комарова считает, что хронология андроновской культуры станет яснее с изучением могил [7.51].

Сравнивая керамический комплекс Алексева и керамические могильники Садчикова, М.Н.Комарова восстановила обе стороны. Вместе с тем, она определила хронологию и разделила их на две группы: бегазы-алакол и карасуык [1.13].

В 1955г. Е.А.Агеева и А.Г.Максимова открыли и изучили 3 периода бронзового века в Павлодаре. Максимова создала 3-периодовую эпоху. Более широко представленные могильники были приписаны к карасуыкскому периоду [8.91-116].

В 1960г. на основании исследований в Восточном Казахстане С.С.Черников и А.Г.Максимова создали новую периодизацию.

Эпоху бронзы в Восточном Казахстане они поделили на 4 периода: усть-бокен(18-16вв. до н.э.), канай(1-14 вв. до н.э.), малокрасноярский(14-9 вв. до н.э.), трушниковский(9-7 вв. до н.э.) [9.94-103].

В течение 20 лет они помогли в широком масштабе собрать редкие материалы древних времен, взглянуть на проблемы с нового угла, помогли с проблемами с периодизацией, хронологией культуры андроновцев, их трансформации.

В начале 80-х, найденные посуды алакольского и федоровского периода в одном и том же месте, заставили пересмотреть периодизацию К.В.Сальникова. В.С.Стоколос в своем труде высказывает мнение о том, что каждый период не имеет между собой связи как культура, у каждой культуры своя территория. Не соглашаясь с мнениями других исследователей, В.С.Стоколос выдвигает мнение о том, что алакольская культура распространена по большей территории Казахстана [10.5].

Человек, разделивший на периоды Северный Казахстан- А.М.Оразбаев. Его исследования основаны на классификации К.В.Сальникова, единственное отличие – замараевский период рассмотрен как отдельная культура. Два первых периода бронзового века указан как: федоровский и алакольский. Заметно, что мнения Сальникова и Оразбаева здесь поддержаны [12.220-259].

Внимательное изучение, найденных в Северном Казахстане материалов, дало возможность предложить свою периодизацию Г.Б.Здановичу. Он разделил бронзовый век на два периода: развитый и поздний, развитый он поделил еще на 3 периода: петровский, алакольский, амангельды- бескольский. По мнению автора, федоровские племена переселились к племенам алакольского периода и вели активные взаимоотношения. Позднюю бронзу он разделил на два периода: замараевский(11-10 вв. до н.э) и ильинский(9-7 вв. до н.э.) [1.18].

К.Ф.Смирнов и Е.Е.Кузьмин по материалам, найденным в курганах, разделили комплекс Новакумак и добавили к нему стоянки Петровск и Новоникольск. Однако отрицание терминов в науке «новокумактский тип», «новокумактский хронологический горизонт» вызывает сомнение. Но исследователи посчитали ценным труд об этнической и общественной истории этнокультурной жизни андроновцев.

Студенти Жефарська Я.С., Лисогоря П.М.

Дніпропетровський університет Альфреда Нобеля, Україна

ПРОБЛЕМА ПРИВАТИЗАЦІЇ СЛУЖБОВОГО ЖИТЛА

Проблематика щодо приватизування житла, яке є службовим на сьогоднішній день не втратила своєї популярності. Багато людей, які проживають у службових квартирах, не мають змоги їх приватизувати, або не знають, як це зробити. Не дивлячись на те, що кількість службового житла на теперішній час не є такою великою, як 20 років тому, однак це питання не втрачає своєї актуальності. Відповідно до ст. 118 Житлового кодексу України, службове житло – це жилі приміщення, які призначені для заселення громадянами, які у зв'язку з характером їх трудових відносин повинні проживати за місцем своєї роботи, або неподалік від нього [1. ст.42]. Житло, яке є службовим призначається для працівників риболовецького господарства, лісників, двірників, працівників житлово-комунального господарства, посадових осіб митних, податкових органів, аварійно-рятувальних служб, та інших категорій. Перелік вищевказаних та інших посад, у користування яких видається службове житло, а також спосіб та порядок користування зазначеним житлом встановлений Постановою Ради Міністрів Української РСР «Про службові жилі приміщення» від 04.02.1988 р. № 37. Для службового житла, виділяють зазвичай окремі квартири на першому поверсі. Щоб житло стало службовим, орган або підприємство, де особа працює, яка потребує житла, має подати заяву до виконавчого комітету районної, міської або районної у місті ради. Тільки після рішення, яке видається виконкомом житло буде включене до числа службового і надається для користування. [2.]

Законодавство України встановило, що квартири, кімнати, або будинки, які визнані законом службовими, не підлягають приватизації. Це правило націлено на те, щоб громадяни не зловживали правом приватизації, тому, що видача службового житла не повинна пов'язуватися з тим, що людині необхідно поліпшити житлові умови, а пов'язано саме з необхідністю жити поруч з роботою. Якби існувала можливість приватизації службового житла кожним, хто в ньому проживає, зробимо висновок, що таке житло дуже скоро просто зникло б. Отже ми не виключаємо можливості, коли службове житло надається для соціального забезпечення громадян, які не мають власної житлоплощі, або її недостатньо. Як же бути людині, яка працювала на благо держави і суспільства багато років, яка не має іншого житла, окрім службового? Такі люди мають шанс отримати службове житло в приватну власність, тільки виконати процес його приватизування можливо в тому разі, коли з житла знімуть статус службового, тоді воно буде переведено до категорії державного або громадського житлового фонду [3.ст.10]. Відповідно до пункту 6 Постанови Ради Міністрів РСР «Про службові жилі приміщення», службове житло буде виключеним з числа службового

тільки за заявою установи, підприємства, організації, яка надала особі дане житло (якщо будинок належить колгоспу – рішенням загальних зборів членів колгоспу або зборами уповноважених). Таким чином, існує можливість зміни статусу службового житла. У зв'язку з цим особі яка бажає приватизувати житло, яке є службовим необхідно виконати такі дії:

1. Подати заяву на підприємство, установу чи організацію за місцем роботи з проханням виключення житла із службового житлового фонду.
2. У разі згоди роботодавця з переходом житла зі статусу службового в інший статус, їм подається відповідна заява до виконкому.
3. Виконком приймає рішення про виключення певного житла зі службового фонду.
4. Зацікавлена особа проводить процедуру його приватизації. [2.]

На мою думку, вищевказане може спрацювати тільки в тому випадку, коли роботодавець буде згоден виключити житло із службового фонду. Але роботодавець в багатьох випадках не зацікавлений у приватизації, роботодавець має повне право відмовити у вимозі працівника навіть без зазначення причини відмови. Адже законом не передбачається права особи, що мешкає у службовій квартирі, самостійно вимагати у виконкому зміни статусу житла. В такому випадку, єдиний вихід отримання службового житла у власність – це звернення до суду. У суді необхідно подати позов на ім'я роботодавця з вимогою подати клопотання про виключення житла з числа службового, і до виконкому з вимогою прийняти рішення про таке виключення. Однак обґрунтувати позов і домогтися позитивного рішення дуже важко. У судовій практиці України зустрічається безліч судових рішень не на користь позивача, що вказують на відсутність норми, яка зобов'язує роботодавця або виконком погодитися на зміну статусу службового житла, тому що законодавець чітко визначає, що згода на виведення квартири з числа службових – це право, а не обов'язок роботодавця. Але не варто забувати, що незважаючи на численну практику відмови судів, існують і позитивні рішення, але в більшості випадків вони стосуються військовослужбовців, для яких законом встановлено право на отримання житла для постійного проживання [4.ст.93].

Як ми бачимо, законодавство України забороняє приватизацію службового житла. Для приватизації такого житла слід вивести його з категорії службового, що можливо зробити тільки за згодою роботодавця, який таке житло надав. Звернення до суду може допомогти при виключенні житла з числа службового, однак суди в більшості випадків відмовляють задовольняти вимоги позивача. Єдиною втіхою тих, кому відмовили в приватизації службового житла, може стати те що згідно ст.125 Житлового кодексу УРСР, у випадку, якщо людина пропрацювала не менше 10 років на підприємстві, що надало їй службове житло, вона ні в якому разі не може бути виселена з нього без надання іншого жилого приміщення.

Особо ценный труд оставил М.П.Грязнов. В 1930г он описал изменения андроновской культуры, впервые разделил эпоху бронзы на: раннюю, среднюю и позднюю. По мнению автора, ранний период охватывает территорию начиная со степей Минусинска и Казахстана заканчивая Западной и Восточной Сибирью. Орудия труда из бронзы появились в средней период. В третьем периоде появились кинжалы и наконечники [3.158-162].

1931-1939гг по результатам раскопок Алексеевского комплекса стало возможным отметить два периода андроновской культуры. По показателям О.А.Кривцова-Граковой в раннем периоде имели распространение глиняные вазы и посуды, а также пояса. [4.160-161] Эти находки очень ценны в исследованиях бытовой и духовной культуры, экономики племен эпохи бронзы.

В 1948г К.В.Сальников предложил разделить андроновскую культуру на три периода: федоровский (2 тыс.до н.э.), алакольский(11-9 вв. до н.э.), замаравский(8-7вв. до н.э.). позже с поступлением новой информации были внесены такие изменения: 1 период, федоровский – 18-16 вв. до н.э., 2 период, алакольский- 15-12вв. до н.э., 3 период, заманаевский- 12-8вв. до н.э. [1.10].

За короткий срок экспедиция Центрального Казахстана, организованная Научной Академией КазССР, раскопала множество курганов на Северо-Западе Бетпакалы. Среди них стоянки: Айшырак, Дарат, Атасу, Жайнадар, Айбас-Дарасы, Атасу 1,2,Бугылы 1,2,3. Группа памятников бронзовой эпохи была обнаружена в районе реки Нура. Эта экспедиция подтвердила предположения Б.Н.Граковой и М.П.Грязнова относительно андроновской культуры в Казахстане: « казахская степь описывает богатство и своеобразие древней культуры», а: «раскопки могил эпохи бронзы позволяет не только восстановить по пунктам прошлое Казахстана, но и оценить культуру других областей с другой точки зрения» [5.215].

По примеру К.В.Сальникова памятники найденные в Центральном Казахстане разделены на три периода: федоровский, алакольский и дандыбаевский. Последний из них отличается по рассматриваемой территории.

В одно время разведывательные работы проводились в отдельных районах Казахстана. Они охватывали 10 областей из 15. 10 экспедиций и отрядов открыло более 100 новых памятников и раскопало более 600 курганов. Большое значение в периодизации памятников, их классификации и определении хронологии, установлении этнической принадлежности андроновцев сыграла стоянка Тасты-Бутак в Актобе. Проведя углеводородный анализ, В.С.Сорокин определил, что стоянка относится к алакольскому периоду. Исходя из топографии курганов и стоянок, В.С.Сорокин высказал мнение о хозяйстве и строительстве этих племен: « их существование относится к ксеротермическому периоду второй половины бронзового века» [6.51-60].

Одна из исследователей периодизировавшей андроновскую культуру была М.Н.Комарова. Свой проект она выполняла как и многие исследователи, опираясь на находки в курганах. По ее подсчетам, по хронологическим и этническим

7вв. до н.э.). Андроновская культура относится к раннему и среднему периоду, а Бегазы-Дандыбаевская к позднему периоду.

В 40-70 г. Прошлого столетия такие ученые как А.Маргулан, К.Акишев, А.Оразбаев, М.Кадырбаев проводили исследования в Центральном Казахстане по Андроновской и Бегазы-Дандыбаевской культурам. Они нашли и изучили множество могильников бронзового века и оставили свой вклад в изучение древнего мира. Памятники эпохи бронзы исследовала О.А.Кривцова – Гаркова, Северный Казахстан – О.М.Оразбаев, Восточный Казахстан- С.С.Черников, позже к нему присоединилась А.Г.Максимова, Северный и Западный Казахстан- В.С.Сорокин, Жетысу изучили А.Н.Бернштам, К.А.Акишев и оставили ценные материалы.

После Октябрьской революции в целях изучения исторических памятников Казахстана Академия истории Материальной культуры и местные научные краеведческие учреждения организовали несколько крупных экспедиций по эпохе бронзы.

В 1926-1928гг. начались исследования по эпохе бронзы и степным андроновским культурам М.П.Грязнова и Б.Н.Гракова Западного и Южного Казахстана в районах реки Урал. В результате исследований М.П.Грязнов, на основе материалов, найденных в могилах Киргельда I и Киргельда II, и в курганах Оралсай и Кунанбайсай опроверг мнение о том, что Андроновская культура распространялась лишь на Западной Сибири [1.8].

Краевед Л.Ф.Семенов так же вложил свой вклад в исследовании эпохи бронзы в Казахстане. С 1927г он начал заниматься регистрацией археологических памятников. До войны он зарегистрировал самые известные памятники, а после стал заниматься исследованием памятников ранней бронзы. Но он в 1933г, провел крупную археологическую экспедицию, организованную Академией истории Материальной культуры, под названием «Нура» в Центральном Казахстане.

В экспедиции участвовали известные археологи: А.И.Артамонов, Н.Арзютов, И.В.Синицын, М.Н.Комарова, А.Н.Рогачев. Во главе экспедиции был П.С.Рывков. Экспедиция проводила масштабные работы в районах рек Нура, Шерубай-Нура, Жаксы и Жаман-Сарысу. Были раскопаны и изучены 32 кургана и 43 могилы, относящиеся к андроновской культуре. В начале была попытка сгруппировать памятники. Курганы разделили на 9 типов, но они не делились по хронологической и социально-этнической сторонам. Авторы заметили, что в одном маленьком регионе могли располагаться совершенно разные памятники. Результаты этой экспедиции: открытие бегазы-дандыбаевской культуры, изучение 11 кургана. Этот памятник отличается особой сложной конструкцией кургана [1.9].

У исследователей имеется ряд предположений относительно эпохи бронзы Казахстана, особенно хронологии андроновской культуры. Первым попытался сгруппировать андроновские памятники С.А.Теплоухов [2].

Література:

1. Житловий кодекс Української РСР //- К.: Паливода А.В. – 2015.- 68с.
2. Про службові жилі приміщення: Постанова Ради Міністрів Української РСР від 04.02.1988 р. № 37 .
3. Долженко В. «Житлова програма держави» //Урядовий кур'єр. -10.08 2002.
4. Кірієнко П. «Проблеми житлової політики в Україні та шляхи їх вирішення» //Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2006. – № 1.

Асанова С.Э., Махан Т.У., Тугельбаев У.

Таразский государственный университет им. М.Х.Дулати, Казахстан

ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ РЕАГИРОВАНИЯ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ ОРГАНОВ НА ПРАВОНАРУШЕНИЯ

В ст.10 Закона РК от 21 декабря 1995 года «Об органах внутренних дел Республики Казахстан» изложен общий перечень обязанностей органов внутренних дел [1]. В их число, в соответствии с поставленными задачами и в пределах компетенции, входят: защищать права и свободы человека и гражданина от противоправных посягательств; охранять общественный порядок и обеспечивать общественную безопасность, в том числе при содействии государственных органов и должностных лиц, добровольном участии организаций и граждан; предупреждать, выявлять, пресекать и раскрывать преступления; предупреждать, выявлять и пресекать административные правонарушения и др. Ст. 24 этого же Закона закрепляет: «За невыполнение или ненадлежащее выполнение своих служебных обязанностей сотрудники органов внутренних дел несут в соответствии с законодательством дисциплинарную, уголовную и иную ответственность».

Обращаясь к тексту Присяги лиц рядового и начальствующего состава органов внутренних дел РК можно убедиться, насколько неуместны в его контексте такие уточнения, как «в рабочее время», или «находясь в форменном обмундировании», «в соответствии с поставленными задачами и в пределах компетенции» и т.п. [2].

Скажем проще, для населения, в идеале, человек в форме сотрудника полиции олицетворяет образец государственной культуры, порядочности, законности, является безусловным защитником от правонарушителей.

Реальная картина далеко не соответствует вышеуказанному принципу.

Одной из предпосылок тому является различная специализация (компетенция) сотрудников. В итоге мы имеем ситуации, когда сотрудник «при исполнении...» проходит мимо противоправного происшествия. Является ли подобное

явление грубым нарушением законности и результатом профессиональной безграмотности сотрудника?

Рассмотрим некоторые примеры.

1. Добросовестный сотрудник, не специализирующийся на борьбе с наркобизнесом, становится очевидцем ситуации, когда два лица передают друг другу наркотики. Что он делает, не имея при себе средства связи? Типично, что рядом не оказывается граждан, готовых пожертвовать своим временем или желающих поставить под угрозу свою безопасность, оказывая содействие. Искать граждан для участия понятными и убеждать их в важности исполнения их гражданского долга оперативная обстановка не позволяет. Остается самое верное – задержание и доставление заподозренных в райотдел. При должной профессиональной подготовке сотрудник тактически грамотно задерживает и доставляет обоих, пресекая при этом сопротивление и обеспечивая сохранность объектов, представляющих оперативный интерес (т.е. наркотиков). Дальше происходит разбор... Как правило, версия задержанного: он не имеет никакого отношения к обнаруженным наркотикам. Ему их «подбросили» и т.п. Главный доказательственный факт – хранение лицом наркотических средств – ставится под сомнение. А далее работает презумпция невиновности: «все сомнения толкуются в пользу обвиняемого». И пусть сотрудник «на себе рубаху порвет», убеждая в законности своих действий и достоверности результатов таких действий, здесь действует и другая неписанная презумпция – презумпция недоверия к сотрудникам правоохранительных органов. Результат? «Невиновны! Следовало бы закрепить на месте...». Вывод: каждый сотрудник должен перемещаться по территории в сопровождении и под надзором честных граждан, и кроме того, иметь в качестве неотъемлемой части обмундирования – котомку с НТС (упаковочным материалом, клеем, нитками и т.п.). Думается, прогнозируемая перспектива деятельности прямо-пропорциональна степени мотивации субъекта.

2. Не менее добросовестный пеший сотрудник, становится очевидцем злостного нарушения водителем правил дорожного движения. Ситуация характеризуется кратковременностью противоправного события, быстрым уничтожением следов и сокрытием их носителей. Какова альтернатива законных действий? Попытка вступить в правоотношения с водителем, будучи самому «не оборудованным по форме сотрудника УДП» может иметь далеко идущие последствия, включая обвинение самого сотрудника «во всех грехах»: превышении служебных полномочий, вымогательстве, оскорблении и т.п. Попытка привлечь виновное лицо к ответственности обречена на провал, если только штатный сотрудник не экипирован портативной переносной видеокамерой. Однако и этот, казалось бы, неоспоримый аргумент достоверности показаний сотрудника, не способен изменить ситуации, поскольку проведение видеосъемки в подобном случае будет нарушать положения Закона «Об оперативно-розыскной деятельности» и ее результат не будет признан допустимым доказательством. Остается эффективный способ реагирования – погрозить пальцем!

NÁRODOPIS

Бакаева Г.Е.

преподаватель, магистр истории,

Рахымжанова М.Д.

ст.преподаватель, магистр истории,

г.Алматы, Казахский государственный женский педагогический университет

ИССЛЕДОВАНИЯ ЭПОХИ БРОНЗЫ В КАЗАХСТАНЕ (СОВЕТСКИЙ ПЕРИОД)

В 20 веке было написано множество трудов по истории Казахстана. Но в исторической сфере и теоретическими принципами они не были признаны полностью. Однако, эти труды имели точную историческую информацию и были полезны в изучении древней истории и рассмотрении прошлого с критической точки зрения. В данный момент, собраны новые исторические материалы их сравнивают с трудами написанными в советский период ,проводят глубокий исторический анализ ,исследуют ряд исторических принципов.

Изучение бронзового века с научной стороны было учреждено в Советском союзе. В результате археологических исследований, было оставлено множество трудов по бронзовому веку в Казахстане, однако авторы трудов не проводили исторических анализов. В данный момент , очень важно изучить труды по бронзовому веку, провести по ним исторический анализ , показать их преимущества и недостатки.

Бронзовый век – крупный исторический, культурный период в истории человечества. Его можно описать как период освоения металлургии и создания из металла орудий труда и оружия. Это период развития культуры неолита , начало освоения металлургии. Главным образом , в эпоху бронзы этот металл развивался во многих регионах. Бронзовая посуда, сделанная в этих регионах, постепенно распространялась на прилегающие районы. Человек освоил медь в эпоху энеолита. По сравнению с медью, бронза- более прочный металл ,укрепивший качество орудий труда, что способствовало поднятию уровня производительности. Хронологические рамки бронзового века (конец 4го тысячелетия до н.э , начало 1го тысячелетия до н.э).

В эпоху бронзы в районах Сибири, Жайыка , Казахстана и Средней Азии обитали племена, близкие по родству и образу жизни, оставившие за собой своеобразную культуру. Эти культуры были названы в честь мест, где найдены исторические памятники – Андроновская и Бегазы-Дандыбаевская культуры.

Эпоха бронзы в Казахстане делится на три крупных периода : Ранняя бронза(18-16вв. до н.э.), Средняя бронза(15-12вв до н.э.), Поздняя бронза (12-

территориялық орналасуына өзгерістер енгізе отырып, әкімшілік басқару жүйесін қайта қалыптастыру мәселелері тұрғандығы туралы айтады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

1 Елагин А. С. Состояние и задачи дальнейшего изучения истории городов Казахстана. // Известия. АН Каз ССР. Серия общественных наук. 1974. № 3. С. 33,40

2 Крафт И. И. Положение об управлений в Степных областях. Оренбург. Типо-литогр. П. И. Жаринова. 1898.-685с.; Он же: Сборник узаконений о киргизах степных областей. Оренбург, 1898. – 532с.; Красовский Н. И. Область Сибирских киргизов. ч.1.1868.-428с.; Венюков М. И. Опыт военного обозрения русских границ в Азии. вып.2. 1873-1876.-487с.; Он же. Поступальное движение России в Средней Азии. Париж, 1876. – 49с.; Балкашин Н. Н. О киргизах и вообще о подвластных России мусульманах. Спб., типогр. МВД. 1887-57с.; Седельников Т. Россия полное географическое описание нашего отечества.спб.,тип.»Слова»,том 18. 1903.-478с..

3 Бабков И. О. Воспоминания о моей службе в Западной Сибири. 1859-1875 г. Спб., тип. В. Ф. Карицбаума, 1912. С. 312

4 Венюков М. И. Опыт военного обозрения русских границ в Азии. кн 2. С. – Петербург, 1876. С. 1.

5 Коншин Н. Я. Краткий исторический очерк Семипалатинского края. Семипалатинск. Семгубиздат., 1928. – 38с..

6 Румянцев П. П. Уезды Жетысу. А.:Жалын баспасы.2000. С. 40

7 Колмогоров Г. О промышленности и торговле в киргизских степях Сибирского ведомства. Вестник РГО, 1855. – 38с.

8 Завалишин И. Сибирско-Киргизская степь. М.,1866.-145с.

9 Путинцев М. Из путевых заметок. Из Семипалатинска до Сергиополя. Павлоград. 1865г.-386с.; Янушкевич А. Күнделіктер мен хаттар. А.: Жалын, 1979.-268п.; Финш О., Брем А. Путешествие в Западную Сибирь. М., 1882. – 572с..

3. Слушатели, курсанты ведомственных учебных заведений – как сотрудники правоохранительных органов, задействованы в обеспечении охраны общественного порядка. Эффект? На 60 % – массовка. Почему? Спектр уличных правонарушений достаточно широк и не ограничивается нахождением в общественном месте в состоянии алкогольного опьянения. Здесь и хранение наркотиков, и грабежи, причинение телесных повреждений, бытовые скандалы выходящие за пределы квартиры, ношение холодного (травматического, газового) оружия и т.д. Думается, не следует убеждать, что компетентности «незрелых» сотрудников для реагирования на большую часть проявлений нарушений общественного порядка маловато. Безусловно, присутствие в патрульной группе старшего – штатного сотрудника решает часть проблемы. В ином случае все кардинально меняется. Такой сотрудник (курсант) становится курьером, доставляющим пьяных в райотдел. В данном случае доказательственный факт – состояние опьянения – сохраняется в течение длительного промежутка времени, другой факт – нахождение в общественном месте, как правило, также сомнений не вызывает. Поэтому схема работает. В других случаях, когда подобные доказательственные факты следует фиксировать на месте, сотрудник становится беспомощным. Результат сводится к воспитательной беседе с нарушителем, по причине отсутствия доказательственного материала.

4. Результаты реагирования граждан на правонарушения также неполноценны.

Гражданину по телефону предлагается срочно передать энную сумму денег посреднику во избежание неприятностей у его родственника. Возможности для организации оперативного задержания нет. Гражданин, проявляя смекалку и находчивость, сам осуществляет негласную фиксацию совершающегося преступления. Какова перспектива таких данных? Согласно пункту 21 Нормативного постановления Верховного Суда РК от 20 апреля 2006 года № 4 «О некоторых вопросах оценки доказательств по уголовным делам» – «Материалы, полученные в неустановленном законом порядке (проведение лицом самостоятельно негласной аудиозаписи и т.п.), не могут быть приобщены к материалам дела и признаны допустимыми в качестве доказательств».

Можно привести еще ряд примеров. Суть – лишь в единичных случаях сотрудник квалифицированно реагирует на совершающееся правонарушение.

Содержание настоящей работы не следует оценивать как критику целесообразности дифференциации специализаций. Мы считаем, что необходимо определить и закрепить ряд общих условий, касающихся непосредственного реагирования на совершаемые правонарушения. Такие условия:

- должны распространяться на каждого сотрудника, вне зависимости от компетенции (специализации), на любую очевидную противоправную ситуацию;
- обеспечат защиту сотрудника от обвинения в превышении полномочий в ситуации оперативного реагирования на совершающееся правонарушение;
- исключат типичную ситуацию, когда сотрудник проходит мимо события, рассуждая при этом, к примеру, следующим образом «не следует вмешиваться

в бытовую ссору, т.к. крайним окажешься сам. Будет труп, тогда и будем разбираться...». Иначе говоря, на порядок повысится предупреждение преступлений. Допускаем, что оценить такой эффект можно только на общей динамике преступности и то, только косвенно, тогда как относительный показатель раскрываемости преступлений, при этом может (и должен) снизиться;

- в связи с последним, полагаем, последует цепной эффект, в виде улучшения ситуации по взаимодействию с общественностью. Это значит, что население, наблюдая явление 100%- го реагирования сотрудников на совершающиеся правонарушения и оценивая это как профессиональный интерес, будет больше доверять органам внутренних дел, своевременно информируя о происходящих противоправных событиях.

Достижь указанных целей, полагаем, можно путем принятия следующих примерных положений:

- каждый сотрудник в форменном обмундировании – находится «в боевом режиме», или в оперативном положении, не требующем предварительного документального обоснования, в силу самой природы рассматриваемого явления;

- показания сотрудника полиции должны оцениваться как юридический факт и их достоверность ни в коем случае не должна подвергаться сомнению. Сомнения в достоверности должны иметь результатом обязательную уголовную ответственность либо сотрудника, чьи показания оспариваются, либо лица, которое пытается исказить действительность.

- неподчинение законному требованию сотрудника полиции должно признаваться как особое общественно-опасное нарушение, влекущее административную ответственность;

- спонтанное оперативное реагирование на совершаемое правонарушение (пресечение), как правило, в большинстве случаев, не может сопровождаться параллельным процессуальным документированием (что является корнем основной проблемы). В этой связи, предлагается следующий вариант решения проблемы. Сотрудник, осуществивший пресечение, подробнейшим образом отражает содержание своих действий в рапорте. При этом, должны найти отражение все моменты мотивации действий сотрудника от момента обнаружения противоправного события до момента передачи вовлеченных лиц в соответствующий орган, содержание всех действий каждого из участников события, сведения о возможных очевидцах события, возможных следах события на местности, а также субъективное мнение о причинно-следственных связях отдельных фактов (например, ...в результате оказания физического сопротивления, путем отталкивания и захватов за одежду нарушителем, повреждено обмундирование – были оторваны пуговицы бушлата и правый погон, вследствие чего, для преодоления сопротивления, мною была применена физическая сила в отношении нарушителя, а именно применен прием захвата и удержания для доставления...). Содержание подобного рапорта даст возможность оценить правомерность действий сотрудника, осуществить более эффективную последую-

Н.Г.Аполлова, А.С.Елагин, Н.Алексеевко және тағы басқа зерттеушілердің еңбектерінде, Қазақстанның революцияға дейінгі тарихы мен қала тарихының әлеуметтік-экономикалық, саяси-әкімшілік және мәдени дамуы жөнінде жан-жақты зерттеу жүргізілген. Т. Т. Тәжібаевтың еңбегінде Сериопольдағы жатақтар жағдайы сөз етілген. XIX ғасырдың 60-жылдары Патша үкіметі тарапынан уез халқының әлі де толық орналастырылмағаны мен, өмір сүрулеріне жағдай жасалмағандығы туралы айтады. Кеңес дәуірі кезіндегі деректерде Сергиополь жатақтары туралы жазылған мұндай зерттеулер өте сирек кездеседі. Отан тарихын зерттеуде мол еңбектерімен танымал болған Ж.Қ.Қасымбаев, М.С.Мәшімбаев, М. Ж. Абдилов, В. З. Галиев, М. С. Мұқанов және тағы басқа қазіргі көзқараста жазылған авторлардың еңбектері зерттеушілерге негіз болып қаланған ғылыми еңбектер қатарында. Қазақстанның қала мен уез тарихының дамуы туралы, әсіресе, соның ішіндегі Шығыс Қазақстан қалаларын зерттеген тарихшы Ж. Қ. Қасымбаевтың еңбектерін ерекше атау қажет. Қалалар мен қалалық өмірдің тарихын зерттеу мәселесінде автор жаңа көзқарас тұрғысында Ақмола, Семей, Өскемен, Павлодар және басқа да қалаларды Ресей империясы өзінің оңтүстік-шығыс шекараларындағы қорғанысын күшейту барысында ашқаны туралы айтады. XIX ғасырда қазақ халқы арасында дәрігерлердің жетіспеушілігінен, осы жер аударылып келген дәрігерлер жергілікті жерлерде халыққа қызмет көрсеткен, мұндай жер аударылып келгендердің Аякөз ауруханасында да жұмыс істегені туралы жазылған. Автор өзінің «Караванные тропы» атты еңбегінде Н. Ф. Каганов, В. В. Радлов, А. Вамбери еңбектерімен таныс болған Аякөздік этнограф және өлкетанушы қажы К. Халидидің Қазан қаласында шығарылған екі үлкен еңбегі туралы мәліметтер бере отырып, XIX ғасырдың басында Қазақстанға Ресейден жіберілген экспедициялардың қандай мақсатта жіберілгендігіне де тоқталған. Сондай-ақ, XIX ғасырдың соңында Аякөз округында ашылған қоғамдық кітапханалардың, жергілікті халықтың сауатын ашуда игі қызмет атқарғаны да қамтылған. Осындай зерттеушілердің бірі М. Мұқанов өзінің еңбектерінде орыс әкімшілігінің ең алдымен белгілі бір рудың, тайпаның, дәстүлі мекен еткен жерлерін, ғасырлар бойы қалыптасқан бір жайылымдықтан екіншісіне ауысатын көші-қоныс жолдарын сақтап, көшпелі қауымның әдет-ғұрыптары мен дәстүрлеріне сүйенуді көздегендігі туралы мәлімдейді. Бұл мақсат Қазақ жерінде әкімшілік басқаруды енгізу барысында негіз болғаны туралы айтады. Автор осы еңбегімен бірге басқа да зерттеулерінде Аякөз округы туралы кең көлемде болмаса да, 1830-1840 жылдары ашылған округтардың қазақ халқы үшін тиімді және тиімсіз жақтарын көрсеткен. Сібір қазақтарын басқару туралы жарғы қаншалықты шектеулі болғанымен, қазақ қауымының даму жолында айтарлықтай игі қызмет атқарып, округтардың құрылуы жекелеген көшпенді қауымдардың жерлерін айқын белгілеп бергендігі туралы айтқан. Ресей бодандығын мойындаған кіші және орта жүздер үшін патша өкіметінің алдында, әсіресе орта жүздің

еңбегін атап өткен дұрыс болар. Автор қазақ халқының тұрмыс-салты мен әдет-ғұрпын сипаттауы арқылы сол заман жағдайын өзіне тән ерекшеліктерімен көз алдымызға әкелгендей. Бұдан қазақ халқының әкімшілік басқаруындағы билік, сот, заңның бір жүйе бірлігінде болғанын көруге болады. Орыс әмірінің орнатылуына дейін қазақ жерінде өнеркәсіптің болмауын, олардың мал шаруашылығы көзінен өздерінің қажеттігін таба білгені туралы көп мәлімет берген. Сонымен қатар қазақ және казак қарым-қатынасына да тоқталған. «Аякөздің оңтүстігіне және Көкпекті округтарына Қытай елі тарапынан 100 түйелік керуендер жиі келіп тұрған. Олар көбінесе айырбас сауда түрімен айналысқан» [7] дей отырып, XIX ғасырдағы қазақтың өнеркәсібінің дамуы туралы көп деректер келтірген. Қазақ жеріндегі сауда қатынасы мен өнеркәсіпке И. Завалишин «Описание Западной Сибири» атты еңбегінде кеңінен тоқталған. «Күнін көре алмай жүрген қазақ кедейлері күнкөріс үшін керуен жолдарында Орта Азия саудагерлеріне арбакеш немесе жүк тасуға көмектесіп өз пайдаларын көрген. Бұл керуендерге жол көрсетіп Ресейдің шекаралық шебіне дейін жеткізіп салып, олардың кейін қайтуларына да көмектескен. Қазақ байлары осы керуен саудагерлеріне жалға беру үшін 500 түйеге дейін ұстаған. Бір жыл ішінде орыс ведомствасының қазақ жерімен 150-200-дей керуен өтіп тұрғандығы» [8] туралы мәліметтер береді. Бұл зерттеуде, автор статистикалық деректермен өз ойын тұжырымдаған. Жәрмеңкелер мен өнеркәсіп саласын көп сан көрсеткіштерімен көрсеткен. Сонымен қатар, автордың Сібір-Азия саудасының дамуы келешекте әсіресе, Қазақстан арқылы, соның ішінде Қазақстанның шығысы арқылы қол жетерлік екендігіне еш күмәні болмаған. Кеңес дәуіріне дейінгі зерттеушілер Қазақстан қалалары тарихымен арнайы айналыспағандықтан, олардың еңбектерінде бір жүйелік болмаған. Осы XIX ғасырда Аякөз округында болған М. Путинцев, А. Янушкевич, О. Финш және А. Брем [10] сияқты саяхатшылардың Аякөз туралы жазған еңбектерінің құндылығын ерекше атап өткен орынды болар. Бұл авторлардың еңбектері зерттеу жұмысымыздың маңызын ашуға септігін тигізді. Жеке тақырып ретінде алынып зерттелмеген Аякөз округының даму тарихын зерттеуде өзіндік ерекшеліктер берді. 1854 жылы қала статусын алған Аякөз округы осы авторлардың естеліктерінде, алғашқы рет қала ретінде суреттелген. Г. Е. Катанаев, Ф. Усов және Н. Леденев [11] зерттеулерінде қазақ және казак әскерінің қарым-қатынастарының барысы жазылған. Патша үкіметі билеп тұрған заманда жазылған бұл зерттеулерде, қазақ даласында казак әскерлерінің бұйрықты орындаудағы қызметтері басым көрсетілген. Кейбір жағдайларда қазақтарға казактардың қыспақ көрсеткен іс-әрекеттері еш сөз етілмеген. Жалпы алғанда бұл авторлардың зерттеулерінде Аякөз округындағы Сергиополь станицасы казактарының атқарған қызметтері туралы бірқатар деректер жүйеленген. Қазақстанның революцияға дейінгі тарихының әртүрлі мәселелеріне кеңес дәуірі кезінде жарық көрген тарихи әдебиеттердің көпшілігі арналды. Бұл жылдары тарихшы-ғалымдар Е .Б. Бекмаханов, С. З. Зиманов,

шую процессуальную проверку события. При этом, рапорт должен оцениваться на уровне показаний с уголовной ответственностью за их недостоверность, т.е. подобный рапорт должен являться источником доказательства, в данном случае – обвинительного. Также полагаем, что в данном случае, при оценке данного рапорта с точки зрения процессуальной формы показания, формальное отступление от требований УПК не должно иметь значение основания для недопуска его в процесс в качестве доказательства, поскольку, «априори» сотрудник обладает юридическим образованием, знанием законодательства, в том числе, в части ответственности за ложную информацию;

- результат реагирования граждан на совершающиеся правонарушения, выраженный в содержании фиксирующих носителей (к примеру, аудио-, видео-запись) не должен иметь заранее определенного отказа в доступе в процесс в качестве доказательства по причине несоблюдения процессуальной формы – в силу самой природы образования таких фактических данных [3]. Правоту этой мысли подтверждают такие действующие элементы уголовно-процессуального законодательства, как допустимость осуществления гражданами задержания, производства при этом осмотра и изъятия отдельных объектов, находящихся в пользовании другого лица (т.е. «чужих»), применения физической силы и т.п.

Литература:

1. Закон Республики Казахстан от 21 декабря 1995 года «Об органах внутренних дел Республики Казахстан» № 2707
2. Указ Президента Республики Казахстан «Об утверждении текста присяги лиц рядового и начальствующего состава органов внутренних дел Республики Казахстан» от 23 апреля 2005 года № 1559
3. К примеру, см.: Нормативное постановление Верховного Суда Республики Казахстан от 20 апреля 2006 года № 4 «О некоторых вопросах оценки доказательств по уголовным делам»

З.ғ.м. Мұсаева А.Я., з.ғ.м. Құрманбаева Д.П.

М.Х.Дулати атындағы Тараз Мемлекеттік университеті, Қазақстан

КӘСІПОРЫНДЫ ЖАЛДАУ ШАРТЫНЫҢ ЗАҢДЫ НЕГІЗДЕРІ

Қазіргі кезде нарықтық қатынастың дамып мемлекеттік меншік пен меншіктің қатар танылуы, жекелендірудің жүзеге асырылуы жағдайында кәсіпорынды азаматтық құқықтық объектісі ретінде қарау заңдылықты немесе негізді деп айтуымызға болады. Қазіргі кезеңде азаматтық құқықтық дәстүрлі объектілерінің қатарында, азаматтық құқықтық бірқатар жаңа объектілері пайда болды, олардың біріне кәсіпорынды жатқызуымызға болады. Азаматтық

құқықтық объектілер қатарының кеңейуі, біздің Республикамыздың нарықтық қатынасқа кеңінен мүмкіндік жасауы негіз болып отыр. Кеңестер Одағында ұзақ уақыт халық шаруашылығын жоспарлы түрде реттеу, қысымды экономикалық жағдайдың болуы, мемлекеттік меншікке басымдылық беру, жеке меншіктің жоқ болуы жағдайында кәсіпорын объект ретінде қарастырылмады. Ол тек азаматтық құқық субъектісі болып табылады.

Мүлікті жалдау шартының да сату-сатып алу шартындағы сияқты шарттың пәні елеулі белгі болып саналады. Сондықтан мүлікті жалдау шартының аталған жекеленген түрлері, өзара пәні арқылы ажыратылады (көлік жалдау шартының пәні-көлік (ұшақ, кеме, авто, т.б.) ал үй жалдау шартының пәні-үй (пәтер, бөлме, т.б.) Мүліктік көмек ретінде кәсіпорындарға қатысты шартты қатынастар аясы кәсіпкерлік салада (сатып алу, сату, жалдау сенімгерлікпен басқару немесе т.б.) кенейе түсуде. Мүлікті жалдау шарты қоғамдық мүліктік қатынастардың ішінде сату-сатып алу шартынан кейінгі ең көп таралған шарттың бірі. Оның жекелеген түрлері азаматтық қатынастардың түрлері салаларын қамтиды. Қазақстан республикасы нарықтық экономикаға бет бұрып, қоғамдық қатынастар сипат ала бастаған тұста Қ.Р. Азаматтық кодексі де қайта өңдеуден өтіп, қайта қабылданды. Осыған орай көптеген мүлікті жалдау шартына қатысты ережелер түбегейлі өзгеріп, мүлікті жалдаудың жаңа түрлері пайда болды. Соның ішінде лизинг шарты көп өзгеріске түскен, заңнамасы жаңартылған түрі. 2000 жыл 5 шілдеде Қ.Р. «Қаржы лизингі туралы» заң қабылданды. Осы заңда лизинг инвестициялық қызметтің бір түрі ретінде көрсетілді. Қ.Р. Президенті Н.Ә. Назарбаев инвестицияның ел экономикасын көтерудегі маңызын сан мәрте атады. Қ.Р. инвестициялық қызметті реттейтін арнайы заңдар бар. Ал аталған заң сол заңнамаға қосымша толықтыру болмақ.

Қазіргі кезде қарастырып отырған объектінің пайда болуына байланысты қатынастарды реттеуші нормалар Қазақстан Республикасының Азаматтық Кодексінің нормаларында немесе 19.06.1995ж ҚР Президентінің «Мемлекеттік кәсіпорын туралы» заң күші бар жарлығында қарастырылған. Көріп отырғанымыздай, кәсіпорынды азаматтық құқықтық объектісі қатарына заңмен қарастыра отырып қосу кейінгі кезде ғана пайда болды. Міне осыған байланысты қарастырып отырғандай объектіге қатысты құқықтық реттеу ережелері ары қарай дамытуды, кемшіліктерді жою және қарама-қайшылықтарды жоюды қажет етеді.

Жоғарыда өзін тоқталып өткен мүлікті жалдау шартының қазіргі заманымызға сай қоғамдық экономикадағы орнының маңыздылығы, күнделікті өмірде көп орын алатындығы және оған деген көптеген азаматтардың қызығушылығын тудырып отырғаны тақырыпты таңдауыма себешпі болды. Кәсіпорынды жалдау шартындағы міндеттемені орындау жалға берушіден басқа шарттық міндеттемелерге тән емес белгілі бір әрекеттерді жүзеге асыруды талап етеді. Атап айтқанда, шартта өзгеше көзделмесе, жалға беруші өз есебінен кәсіпорынды жалға алушыға беруге дайындауы керек немесе өткізу

және Көкшетау округындағы Сұлтан Уәлиханов, Семейдегі Букаш, сол сияқты тағы басқалардың айтуынша, көшпелі өмірден отырықшылық және жартылай отырықшылық өмірдің көптеген тиімді екеніне мысал келтірген. «Қытай, Қашғария, Қоқан және тағы басқа Орта Азия хандықтарында, Ресей олардың бұзықтығын тәртіпке салып, қазақтар сияқты жуас мал бағушы халық қылып жібере ме?» [4] – деген үрейдің болғандығын сөз еткен. Сонымен қатар автор өз зерттеулерінде Аякөз округтық қаласы қорғаныстық пункт ретіндегі қажеттіліктен ашылғандығына тоқталған. Семей облысындағы басқару ісінің саяси-әкімшілік және қазақтардың шаруашылығы мен тұрмыстық жағдайы туралы Н.Я. Коншиннің еңбектерінде құнды пікірлер жазылған. Ол қазақтың патриархалдық-феодалдық қоғамында болып жатқан өзгерістерді дәл түсініп, көре білген. Әсіресе, оның «Краткий исторический очерк Семипалатинского края (до 1917 г.)» [5] атты еңбегінде, қазақ руларының арасындағы өзара жерге, билікке таласу қазақ жерінде алғаш округтардың ашылуына себеп болғандығы туралы айтылады. Мұндай дау мәселесін шешуге көмек бергендей болған Сібір әкімшілігі, осы кезде қазақтардың округ ашуға келісім беруін ұтымды пайдаланған. Жайылымдық жерлерін сақтап қалу үшін, қазақтар патша үкіметіне өздерінің округ ашуға келісім беруімен қатар, олардан округ ашуын өтінген. Қазақтардың орыс бодандығын мойындауында жер мәселесімен қоса, әртүрлі болыстықтарды басқарудағы сұлтандардың билікке таласушылығы да болды. Әсіресе, осындай таластардың ру араларында ұзақ күресуі нәтижесінде Аякөз округы және кейіннен Көкпекті округы ашылады. Автор қазақ өлкесіндегі қайта құрулардың осындай үлкен және жан-жақты өзгерістерге ұшырағандығы туралы жазған. Бұл зерттеулердің ішінен біз қарастырып отырған мәселеге байланысты П.П. Румянцевтің еңбектерін ерекше атауға болады. Аякөз округының тарихын әріден зерттеген ол, Аякөз округын ашу Сібір мен Қытай қаласы Шәуешек арасындағы керуен жолы үстінде жатқандығының келешекте орыс саудасының дамуына үлкен әсерін тигізетіні туралы жазған. «1830 жылы Жоғарғы үкіметтің бұйрығы бойынша, 1831 жылы мемлекеттік мекемелер салу арқылы Аякөз округын ашу, орыс әскерлерінің Жетісуда алғаш орналасуларына жол ашты» [6] – деп көрсеткен. Автор Аякөз округының территориялық жағдайын сипаттауы мен әлеуметтік-экономикалық өміріне тоқталуы, осы кездегі еніп келе жатқан тауар-ақша қатынасының дамуымен байланыстырылған. Әсіресе, П.П.Румянцевтің 1909 жылы Жетісу облысы уездерінің жағрафиялық ретімен әкімшілік ауылдардың, болыстықтардың территориясы және онда санақ жүргізу ісі, ауыл шаруашылығындағы техника жағдайы мен жұмысшылардың жұмысқа жалдануы, округтың экономикалық даму жағдайы тарихи жағынан сипатталған. Онда алғашқы рет Лепсі уезінің Аякөз, Ақшаулы, Қаракөл, Арғанаты, Шарбақты және басқа барлық болыстықтары зерттелген. XIX ғасырда қазақтың мәдениетін қызыға зерттеген Г. Колмагоровтың «О промышленности и торговле в киргизских степях Сибирского ведомства» атты

Ресейдің отарлау саясаты негізінде құрылғандықтан революцияға дейінгі зерттеушілердің еңбектерінде округ тарихына қатысты мәселелер қозғалып, талқыланған. Осы мәселенің тарихын қарастыруда И.И. Крафт, И.О. Бабков, Н. И. Красовский, М.И. Венюков, Н.Н.Балкашин, Т.Седельников [2] және тағы да басқа зерттеушілердің еңбектерінің деректері өте құнды. Осы авторлардың ішіндегі И.И. Крафттың еңбегінде қазақ халқын басқарудағы Губернатор, облыс, округ, болыстық және ауылдардағы басқару ісінің әкімшілік құрылымы жіктеліп көрсетілген. Автор өз еңбектерінде 1732 жылдан 1898 жылға дейінгі Ақмола, Семей, Орал, Торғай, Жетісу облыстары қазақтарының басқару ісіндегі ішкі қарым-қатынасын және 1822 жылғы Сібір қазақтарын басқару туралы ереже енгізілгеннен кейінгі қазақтардағы саяси-әкімшілік басқару қызметкерлерінің міндеттері туралы жазған. Осы жаңа басқаруды енгізу жұмыстарының жүзеге асырылу барысын талдай отырып, сол уақыттағы қазақ халқының саяси әкімшілік және әлеуметтік-экономикалық дамуындағы болған өзгерістер туралы мәліметтері біз үшін құнды дерек көзі болып отыр. Автордың зерттеулерінде Ресми түрде болса да, Қазақстан мен Қытай арасындағы сауда байланысының дамуында Аякөз округының атқарған қызметі туралы бірқатар деректер жүйеленген. Әсіресе, М.М. Сперанскийдің 1822 жылы қабылданған Қазақ даласын басқару туралы ережесінің маңыздылығы мен құндылығы туралы өз пікірлерін ортаға салған сол заманның саясат қайраткерлерінің көзқарастарын салыстырмалы түрде бағалаған И.О. Бабковтың еңбегін ерекше атауға болады. Автор онда: «М.М. Сперанскийге дейінгі Сібірдегі саяси-әкімшілік және әлеуметтік-экономикалық жағдайлардағы қайшылықтар өлкенің дамымай қалғанына себеп болды. Бұған дейінгі Генерал-Губернаторлар бірін-бірі ауыстыра отырып, қарама-қайшылыққа толы өз көзқарастарын іске асырып, реформа жасауға еш әрекет жасаған жоқ» [3] – деп жазған. Бұл еңбекте Ресей мен Қытай арасындағы келісім шарттарға толық сипат берілген. Ресей үшін Қытаймен шекаралас қазақ жерлеріндегі керуен жолдарының сауда мақсатындағы тиімділігі, оның ішінде, Аякөз округының жағрапиялық орналасуының саяси-әкімшілікте пайдалы болғаны қарастырылған. Н. И. Красовский өзінің еңбектерінде қазақтардың қоғамдық-саяси өміріне бір жүйе беруге ұмтылыс жасаған. Автор қазақтардың Ресейге алғаш қосылуы кезінен бастап, әр жүзді бөліп, сол заманның саяси-әкімшілік жағдайы мен әлеуметтік жіктелістеріне тоқталған. Ондағы би, ауыл старшындарының халықты басқарудағы билік барысы туралы және қазақтардың тұрмыс-салты мен мәдениетіне, оның ішінде қазақтың қолөнеріне терең тоқталған. Патшалық Ресейдің отарлау саясаты М.И. Венюковтың зерттеулерінде 1732 жылдан қазақтардың Ресей бодандығын мойындағаннан кейінгі орыс шаруаларының қоныстануы, далалық бекіністердің салынуы, кейбір қазақ қалаларының іргесі сауда слабодасы ретінде қалыптасқандығы сипатталған. Автор өз зерттеулерінде Қазақстанның барлық облыстарында орыс қоныстанушыларының келуі қазақтарға көп тиімді өзгерістер әкелгендігіне

актісін жасап оны жалға алушыға қол қоюға ұсынуы керек. Өткізу актісінде міндетті түрде кәсіпорынды жалға беру туралы кредиторларға хабар беретіндігі туралы немесе кәсіпорын мүлкінің құралы мен құны туралы мәліметтер болуы шарт. Кәсіпорынды жалға алушыға беруге дайындау немесе өткізу актісінің жобасын дайындау жалға берушіден кәсіпорын құрамына кіретін барлық материалдық құндылықтарды инвентаризациялауды, актив пен пассивті көрсететін баланс жасауды талап етеді. Өткізу актісінің жобасы жалға берушімен кәсіпорынды инвентаризациялау немесе балансты көрсететін мәліметтер негізінде жасалады. Одан басқа өткізу актісінің жобасы жалға берушінің кәсіпорын қызметімен байланысты кредиторлық немесе дебиторлық борыштық шешімін қарастыруы керек. Атап айтқанда, жалға беруші кредиторлар қатарының тізімін немесе орындалмаған міндеттемелер көлемін көрсетуі керек, одан басқа өткізу актісінің жобасында кәсіпорын қызметімен байланысты борышқорлар тізімі немесе жалға алушыға талап ету құқығын беретін борышқорлар тізімі көрсетілуі тиіс.

Кәсіпорынды жалдау шартының мүлік жалдаудың басқа түрлерінен ерекшеленетін айырмашылығы жалға алушының жалға алынған кәсіпорын құрамына кіретін мүлікке билік ету құқығының кең көлемде болуы жатады. Аталған жағдай жалдау объектісінің ерекшелігімен түсіндіріледі: жалға алушы әрекет етуші кәсіпорынды иелікке және пайдалануға алады. Ал оны жүргізу белгілі бір мүліктің бөлігін сатпай немесе жаңасын алмай жүзеге асыруы мүмкін еместігімен байланысты болады. АҚ берілген, жалға берілген кәсіпорын мүлкін жалға алушының пайдалану тәртібін реттейтін ережелерді саралау, жалға алушыға осы мүлікке қатысты көптеген құқықтар беретін диспозитивтік нормаға көңіл бөлуді талап етеді. Атап айтқанда, жалға алушы, жалға берушінің келісімінсіз жалға берілген кәсіпорынның мүлкі құрамына кіретін материалдық қазыналарды уақытша пайдалануға не қарыз етіп беруге, сатуға айырбастауға құқылы. Белгілі бір шекте жалға алушының аталған құқықтарын шектеу, жалға алынған кәсіпорын құнын төмендетіп немесе шарт жағдайын бұзатын әрекеттер жасалған жағдай мүмкін болады. Одан басқа алушының аталған құқықтары жерге немесе басқада табиғат байлықтарына қатысты қолданылмайды.

Жалға алушыға, жалға берілген кәсіпорын құрамына кіретін мүлікке билік жүргізуде мол мүмкіндік беру оған кәсіпорынды ұстатуға, жүргізуге байланысты барлық міндеттерді жүктейді. Бұл ретте кәсіпорынды жалдау шартының мүлік жалдау шартының басқа түрлерінен ерекшелігін көрсетеді. Мүлік жалдау шартының басқа түрлерінде аталған міндеттер жалпы ереже бойынша шарт тараптарының арасында бөлінеді.

Атап айтқанда, кәсіпорынды жалға алушы шарттың бүкіл қолданылу мерзімі ішінде, егер шартты өзгеше көзделмесе, ағымдағы немесе күрделі жөндеуді қоса алғанда, кәсіпорынды тиісті техникалық күйде ұстауға міндетті. Егер шартта өзгеше көзделмесе, жалға алынған кәсіпорынды пайдалануға

байланысты шығындар жалға алушыға жүктеледі (ҚРАК 577 бап.). Жалға берілген мүлікке меншік құқығының, шаруашылық жүргізу құқығының немесе оралымды басқару құқығының басқа тұлғаға ауысуы мүлік жалдау шартын өзгертуге немесе бұзуға негіз болып табылмайды. Қозғалмайтын мүлікті жалға алушы болып табылатын азамат қайтыс болған жағдайда осы мүлікті жалдау шарты бойынша оның құқықтары мен міндеттері, егер заң актілерінде немесе шартта өзгеше көзделмесе, оның мұрагеріне ауысады.

Мұндай мұрагерге шарттың қолданылу мерзімінің қалған уақытында шарт жасасудан бас тартуға, шарт жасасу жалға алушының жеке басының қасиеттеріне байланысты болған жағдайды қоспағанда, жалға берушінің құқығы болмайды. Өткізу актісін жасауды және қол қоюға табыс етуді қоса алғанда, кәсіпорынды жалға берушіге беруге дайындау, егер шартта өзгеше көзделмесе, бұл жағдайда жалға алушының міндеті болып табылады және соның есебінен жүзеге асырылады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Гражданское право Республики Казахстан. Учебник. Часть особенная. Том 1. Автор Жайлин Г.А. Алматы, «Дәнекер», 2001 ж.
2. Гражданское право. Учебник. Часть II//Под ред. Сергеева Ю.К., Толстой Л.В. Москва, «Проспект», 1997 ж.
3. Римское частное право: Учебник//Под ред.проф. И.Б.Новицкого и проф. И.С.Перетерского. Москва, Юрист, 1994.

Рахметоллина М.М.

Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университеті, Қазақстан

ЖАСӨСПІРІМДЕРДІҢ ҚҰҚЫҚТАРЫ ҚАЛАЙ ҚОРҒАЛУЫ ТИІС?

Кез келген мемлекетте қандай бір қоғамда да бір қоғамда балалар ерекше қамқорлықта және қорғауда болуы тиіс. Қолымызда барымыздың ең қымбаттысы – балалар, сондықтан да олардың өмірі қаншалықты дұрыс қалыптасқандығына, мемлекет олар үшін өндей жағдайлар жасағандығына сәйкес еліміздің келешегі айқындалады. Осыған байланысты балаларды қорғау, олардың негізгі құқықтарын қорғау – кез келген мемлекеттің басты көкейкесті мәселесі болуы қажет.

Бала және отбасы құқықтары Конституциялық деңгейде бекітілген. Қазақстан Республикасы Конституциясының 27 – бабында неке мен отбасы, ана мен әке және бала мемлекет қорғалуында болатындығы айтылады. [1]

Аға оқытушы Оспанова Р.Р.

т.ғ.к., ҚазҰПУ-нің

XIX ҒАСЫРДЫҢ БІРІНШІ ЖАРТЫСЫНДАҒЫ АЯКӨЗ ҚАЛАСЫНЫҢ САЯСИ-ӘКІМШІЛІК ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУЫНЫҢ ЗЕРТТЕЛУ БАРЫСЫНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазақстан қалаларының әсіресе, революцияға дейінгі кезеңдегі тарихын зерттеу проблемасының өзектілігі, оның тарихнамалық маңызы бүгінгі таңдағы мәселелерді шешуге негіз болады. Ресей әкімшілігі XIX ғасырда қазақ жеріне байланысты алға қойылған мақсаттарын іске асыру үшін әртүрлі мемлекет қайраткерлерінің зерттеу еңбектерін пайдалана отырып, маңызды мәселелерді шешті. XIX ғасырдың 1819-20 жылдары орыстың мемлекеттік және саяси қайраткері М.М. Сперанский Батыс Сібір өлкесінің басқару жүйесіне сараптамалық түйін жасайды. Осы жұмыстарының барысында құнды еңбектерінің бірі болып 1822 жылы М.М. Сперанскийдің басшылығымен «Сібір қазақтары туралы ереже» атты еңбегі құжат негізінде алынып, патша үкіметі қазақ жерін басқару тәртібі жөнінде заң шығарады. Біздің қарастыратын мәселеміз осы ереже негізінде құрылған Аякөз қаласының тарихнамасы туралы болғандықтан, осы кездегі орта жүздің басқару жүйесіне тоқтала кетейік. Ендігі жерді басқарушы топтар хандық билікті біржолата жойып, қазақтардың басқару ісі орыс шенеунігі басқарған кеңестің қолына өтті[1]. Осындай мақсаттар негізінде патша үкіметі кіші және орта жүз хандықтарының саяси дербестігін жоюды алға қойды. Орта жүздің ханы Уәли қайтыс болған соң, патша үкіметі қайта хан сайлауға рұқсат бермейді. Орта жүзді бірнеше әкімшілікке бөліп, оларды басқару үшін патша өз адамдарын тағайындауды ұйғарды. Бұл жағдай орта жүздегі билік жүйесінің жаңа тәртібін қажет етті. Сібір Генерал-Губернаторы қызметін атқарған М.М. Сперанскийдің кейін декабрист болған Т.С.Батеньковтың мәлімет-кеңестеріне сүйене отырып шығарылған жарғының мақсаты – Қазақстанның солтүстік-шығыс өңірін әкімшілік, сот және саяси жағынан басқару ісін өзгертіп қолға алу еді. Осы жарғы бойынша орта жүздегі хандық билік түпкілікті жойылып, аға сұлтан сайлап басқару енгізілді. Орта жүз әкімшілік жағынан округ, болыс, ауыл болып бөлінді. Аякөз қаласының XIX ғасырдың бірінші жартысындағы саяси-әкімшілік және әлеуметтік-экономикалық даму тарихы жекелеген еңбектерде ресми түрде ғана қарастырылған. Аякөз округы мен аттас уезінің құрылу алғы шарттары мен бастапқы даму кезеңінің нақты тарихына байланысты арнайы зерттеулер жоқтың қасы. Бұл округ, XIX ғасырдың бас кезінде алғаш құрылған округтардың бірі ретінде ғана жалпылама зерттелген. Аякөз округы Патшалық

тку 1981 р. в УРСР діяло 85 колгоспів і 66 радгоспів з поголів'ям овець більше 10 тис у кожному. Побудовано 40 комплексно механізованих ферм на 5 тис вівцематок кожна. Проведена робота дозволила довести поголів'я овець в УРСР цього самого року до 8,8 млн голів і забезпечити навантаження на 1 чабана з 230 до 360 голів [3]. Подальші дослідження спрямовувалися на розроблення та запровадження ресурсозберігаючих технологій виробництва продукції вівчарства, що включали новий спосіб вирощування ягнят у період підсису, систему зменшення втрат продукції вівчарства й підвищення ефективності галузі, конструювання обладнання для доїння овець.

Отже, механізація вівчарства стала одним із факторів, що сприяв зростанню рентабельності та обсягів виробництва продукції, характерної для цієї галузі. Рівень механізації виробничих процесів визначався системою технології утримання тварин та системою землеробства, характерною для певного регіону. Виділено два періоди механізації галузі, пов'язані з обсягом і рівнем механізації технологічних процесів. Перший із них охопив 30–60-ті роки і пов'язаний з механізацією окремих найбільш трудомістких виробничих процесів (постачання води, стрижка овець). Період 70–80-х років позначився переходом від механізації окремих виробничих процесів до запровадження комплексної механізації галузі, що пов'язувалася з механізованим виконанням трудомістких процесів та їх частковою автоматизацією.

Література

1. Грабчук А. С. Использование переносных изгородей в овцеводстве / А. С. Грабчук, В. Н. Бова // Бюллетень научно-технической информации. – Вып. I. – Аскания-Нова, 1980. – С. 19–21.
2. Основные элементы прогрессивной технологии содержания овец на комплексах / А. Д. Горлова, В. В. Кулик, В. И. Скребец и др. // Бюллетень научно-технической информации. – Вып. 2. – Аскания-Нова, 1981. – С. 47–49.
3. Развитие механизации и электрификации сельского хозяйства Украинской ССР / П. М. Василенко, Н. П. Барабан, И. А. Коваль и др., АН УССР, Ин-т истории. – К. : Наукова думка, 1988. – 472 с.
4. Рябко В. М. Истоки, достижения и перспективы науки в Аскании-Нова / В. М. Рябко, В. М. Туринский. – К. : Аграрна наука, 2001. – 256 с.
5. Установка комбинированного использования / А. Д. Горлова, Е. П. Тимофеев, А. Е. Глебов и др. // Бюллетень научно-технической информации. – Вып. II. – Аскания-Нова, 1990. – С. 9–11.
6. Штомпель М. В. Технологія виробництва продукції вівчарства / М. В. Штомпель, Б. О. Вовченко. – К. : Вища освіта, 2005. – 343 с.

2007 жылдың 23 тамызында «Кәметке толмағандардың істері бойынша мамандандырылған ауданаралық соттар құру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлыққа қол қойғаны белгілі. Қазіргі кезде мұндай соттар облысымыздың маңызды қалаларында жұмыс істейді. Қазіргі таңда Қазақстан Республикасының «Кәметке толмағандар істері бойынша мамандандырылған ауданаралық соттар мәселесі туралы Қазақстан Республикасының бірқатар заң актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» заңы қабылданды. Осының негізінде мұндай соттар жұмыс істей бастады. Ювиналды соттар бірінші кезекте балалардың құқықтарын қорғауға және балалар қылмысын алдын алуға бағытталған. [2]

Кәметке толмағандардың құқықтық мәртебесі олардың конституциялық құқықтарымен анықталады. Олардың қатарына өмір сүру, тәрбиелену, білім алу, отбасылық құқықтары жатады. Сондықтан да адамның болашақта қандай дәрежеде қалыптасып шығатындығы оның балалық шақта қаншалықты дұрыс тәрбие алғандығымен тығыз байланысты. Кәметке толмағандардың Конституцияда көзделген маңызды құқықтарының бірі – отбасылық құқығы. Кез келген мемлекетте, кез келген қоғамда ең алғашқы кезекте отбасы мен баланың өзін – өзі жақсы сезінуіне көңіл бөлінуі тиіс. Бала егер өзін жақсы сезінсе – оның отбасындағы жағдайдың түзулігіне байланысты. Сондықтан да бала тек қана өз отбасында жақсы тәрбие мен қамқорлықты ала алады, тек қана отбасы баланы болашақ үлкен өмірге дайындай алады.

Қазақстан Республикасының «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» заңының 60-бабына сәйкес, әрбір баланың мүмкін болғанша отбасында өмір сүруге және тәрбиеленуге, ата-анасын білуге, олардың қамқорлығында болуға, өзінің мүдделеріне қайшы келетін жағдайларды қоспағанда, олармен тұруға құқығы бар. [3]

Баланың құқықтары мен бостандықтарын жан-жақты қамтамасыз етуге толық отбасының маңызы зор. Толық отбасы дегеніміз – өзінің балаларын қорғау үшін тең дәрежеде жауапты ата-анасы бар отбасы. Бірақ, өкінішке орай толық отбасы баланың дұрыс балалығын және қолайлығын қамтамасыз етуге ылғи да қабілетті бола бермейді.

Баланың тәрбиеленуге құқығы – негізгі жеке құқығы болып табылады. Бұл құқыққа конституциялық норманың – 27 бабында көзделген ата-аналарының балаға қамқорлық жасау және оларды тәрбиелеу міндеті сәйкес келеді. Сонымен бірге баланы тәрбиелеу талаптары тек қана ата-анасына ғана емес, басқа да азаматтарға, қоғамға да қатысты.

Өкінішке орай ата-аналардың балаларды тәрбиелеуде, оқытуда және тағы да басқа негізгі конституциялық құқықтарын жүзеге асыруда немқұрайлы, жауапкершіліксіз қарайтын жайттар жиі кездесіп отырады. Жасөспірімдер тәрбиесінің жетіспеушілігі, өмір сүру деңгейінің төмендеуі, қолайсыз және толық Біріншіден бұл жайт – балаларды құқықбұзушылыққа бақылаусыздыққа

қаңғыбастыққа әкеліп соғады. Сондықтан өзінің парызын өтемеген ата-аналарға қатысты заңнама ықпал ету шараларын көздейді.

Жалпы білім деңгейінің төмендігі, жасөспірімдердің тәрбиесіздігі – оларды қылмыс жасауының негізгі себептерінің бірі болып табылады.

Елбасы Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасында қылмыстық құқықты дамытудың ізгілендіру жолы, соның ішінде қылмыс жасаған кәмелеттік жасқа толмағандарға жазаны жеңілдететін мән-жайларды анықтап, қылмыстық жазалаудан босатудың шеңберін кеңейту айқындалған болатын. Көрсетілген бағыттарды орындау кезеңінде, яғни 2010-2011 жылдары «Балалар құқықтарын қорғауды қамтамасыз ету мәселелері бойынша Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне өзгертулер мен толықтырулар енгізу», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру және қылмыстық процестегі заңдылықтың кепілдіктерін күшейту мәселелері бойынша өзгертулер мен толықтырулар енгізу туралы» заңдары қабылданған еді. Осы заңдар күшіне еніп, жасөспірімдерге жаза тағайындаудың ерекшеліктері ескеріліп, олардың құқықтарының бұзылмауы тәжірибе жүзінде іске асты. Кәмелетке толмағандарға сот жаза тағайындауда олардың мінез-құлқын, тәрбие ортасын, қателігіне өкінетінін, психикалық даму деңгейін, жеке басының ерекшеліктерін еске алу керектігі туралы заңдарда анық көрсетілген. [4]

Кәмелетке толмағандар қатары тарапынан жасалатын құқықбұзушылықтарды болдыртпау мақсатында алдын алу жұмыстарын жүргізу аса тиімді болып келеді. Алдын алу жұмысының нәтижелі болуы алғаш жасалған теріс қадамның дер кезінде анықталуымен ғана емес, сонымен бірге оны алдын алу ісінде кәмелетке толмағандардың тұлғалық ерекшеліктерін ескеру де байланысты. Олай болса, қылмыстың алдын алу барысында кәмелетке толмағандардың биологиялық және әлеуметтік тұрғыдан әлі де болса қалыптаса қоймағандығын, оның жас және психологиялық, әлеуметтік және өнегелік ерекшеліктерін, тәрбиелік деңгейі мен білімін ескеру маңызды.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда қабылданған.
2. «Кәмелетке толмағандар істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттар құру туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2007 жылғы 23 тамыздағы № 385 Жарлығы
3. «Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» Қазақстан Республикасының 2011 жылғы 26 желтоқсандағы № 518-IV Кодексі
4. Нұралин Д. Жасөспірімдер құқығын қорғауда жаза түрлері айқындалды. // Заң.-2014.-№9. – 2 б.

97–98% від числа підготованих. Економічна ефективність застосування інжектора на 1000 вівцематок склала 948 крб. [2].

З метою зростання збереженості ягнят із багатоплідних послідів, від маломолочних самок і ягнят-сирит розроблено технологію вирощування ягнят на заміниках овечого молока з нормованим випоюванням і вільним доступом до заміників молока, що дозволяло вирощувати нормально розвинутих ягнят при збереженості їх до 92,8–94,6%. На основі вивчення фізико-механічних властивостей заміників молока розроблено засоби механізації для випоювання ягнят: групова молоконапувалка, секційний дозатор, бокси для привчання і нормованої годівлі ягнят, колектор для здійснення трудомісткого процесу промивання технологічного обладнання. З метою широкого застосування даної технології вирощування ягнят на заміниках овечого молока на вівчарських комплексах розроблені технологічна лінія з його виготовлення і схема цеху з вирощування ягнят на заміниках. Ученими ВНДІтвармаш сконструйовано кліткову батарею штучного вирощування ягнят на заміниках овечого молока.

Учені НДІ тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» на основі проведених у 1976–1980 роках досліджень розробили технологію відтворення стада і систему формування отар за строками осіменіння без переривів, яка дозволяє проводити ягніння самок однієї отари в стислі строки (8–21 день), а самок 4 отар – за 50–55 днів (А. Д. Горлова, В. В. Кулик, В. І. Скрепець, Р. Е. Макія, В. І. Дергач, Ф. І. Мельник). Для механізації трудомісткого процесу штучного осіменіння овець вдосконалено шестистанкову кругову установку, яка забезпечувала потоковий метод осіменіння самок і дозволяла за 40–45 днів осіменити 8–12 тис самок при навантаженні на одного працівника 300–350 голів, знизити затрати праці в 2–2,5 рази у порівнянні з механізованими пунктами [5].

З переведенням вівчарства на промислову основу зросли потреби в подальшій механізації та автоматизації трудомістких процесів у вівчарстві, а також поліпшенні якості продукції, що вироблялася при мінімальних затратах праці і засобів. Вченими НДІ тваринництва степових районів УРСР ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» вдосконалено технологію виготовлення і використання кормів на вівчарських комплексах, яка забезпечувала отримання більше 3 кг митої вовни від вівцематок і 130–135 ягнят на 100 вівцематок при їх збереженості до 98%, значне поліпшення якості вовни та механізацію навантаження і роздавання кормів серійними машинами [6].

Розроблено установку комбінованого використання «Асканія», на якій виконувалося два технологічних процеси: машинне доїння і штучне осіменіння овець (А. Д. Горлова, Є. П. Тимофієв, А. Є. Глебов). Її відмінною особливістю є можливість механізованої подачі вівцематок до робочого місця техніка зі штучного осіменіння овець в період парувальної компанії. Окрім цього установка включала обладнання для автоматичного контролю кількісних і якісних показників молока і напівавтоматичного наповнення концентрованих кормів із спеціального бункера в кругову годівницю в процесі доїння овець [5].

Проведені роботи дозволили технічно оснастити всі вівчарські ферми і комплекси, що будувалися, провести укрупнення існуючих ферм. Уже на поча-

осіменіння. Обладнання комплексу забезпечило: 1) механізацію робіт при проведенні штучного осіменіння овець; 2) утримання суягних самок; 3) проведення групового ягніння в стислі строки; 4) вирощування молодняку; 5) подрібнення і навантаження грубих і соковитих кормів; 6) роздавання кормів у вівчарнях для ягніння і на базах; 7) видалення гною із вівчарень і навантаження його в транспортні засоби; 8) проведення профілактичного купання овець [2].

Водночас ВНДІтвармаш розробив ряд машин, які отримали поширення на тваринницьких, зокрема вівчарських фермах, а саме навісний навантажувач-подрібнювач кормів, автонапувалка пересувна групова ВУО-3. Водночас були розроблені і впроваджені у виробництво водороздавач уніфікований ВУ-3, призначений для перевезення води на тваринницькі ферми, пасовища і літні табори, автонапувалка групова стаціонарна для овець ВУГ-3 та ін. Сконструйовано також групову автонапувалку з електропідігрівачем АГК-4А, призначену для механізації процесу напування великої рогатої худоби і овець на вигульних дворах. Вона обслуговувала 100–120 голів, межі регулювання температури підігріву води становили 4–18°C. На вівчарських фермах широко застосовувалися подрібнювачі грубих кормів ІГК-30Б, що дозволило скоротити втрати грубих кормів за рахунок попередньої підготовки [3].

З метою вдосконалення методів використання культурних пасовищ і обладнання їх для механізації НДІ тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» розроблено нове обладнання пасовищної території з використанням основних постійних і тимчасових огорож загальною площею 10 і більше гектарів. Раціональна організація пасовищної території, своєчасний догляд, випасання самок невеликим групами в одному загоні із застосуванням переносної загорожі дозволило використовувати травостій в період максимальної урожайності [1].

З метою забезпечення комплексно-механізованих вівцеферм збалансованими за поживністю кормами ВНДІтвармаш у 1978 р. розроблено і впроваджено у виробництво кормоцех на 5 тис овець КЦО-5, який готував як гранульовані, так і розсіпні кормосумішки. Сконструйовано бункерну годівниця для згодовування гранульованих кормів вівцям КБО-Ф-0,5, що входила до складу комплексу машин і обладнання ферми-площадки для вирощування і відгодівлі 10 тис голів молодняку овець [3].

Для створення науково обґрунтованих систем кормовиробництва, заготівлі кормів і годівлі овець, вченими НДІ тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» розроблено технологію приготування і використання повнораціонної силосо-сінажної кормової сумішки визначеного складу, що дозволяло повністю механізувати трудомісткі процеси навантаження і роздавання кормосумішок. Зусилля вчених у цей період також спрямовувалися на створення пересувного комплексу обладнання для профілактичного і лікувального купання овець для боротьби з ектопаразитами.

Вченими НДІ тваринництва степових районів ім. М. Ф. Іванова «Асканія-Нова» розроблено обладнання для внутрішнього примусового введення рідких кормових і лікувально-профілактичних засобів. Результати дослідження показали, що підгодовля ягнят молозивом забезпечує зростання їх збереженості на

PRÁVO OBCHODNÍCH VZTAH

Баранкевич Наталі Романівни,

б курс, 62 н.г. юридично-психологічного факультету

Національної академії внутрішніх справ

Борцевич П.С.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри господарсько-правових дисциплін НАВС

ПРАВОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ ПРАВАМИ ДЕРЖАВИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що в теперішній час Україна переживає часи реформування певних систем державних органів, переміни влади, а отже й і зміни правового регулювання різних питань у державі. Як відомо, корпоративне управління поєднує в собі норми законодавства, нормативні положення та практику господарювання у приватному секторі, що дає змогу акціонерним товариствам залучати фінансові та людські ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і таким чином продовжувати своє функціонування, нагромаджуючи довгострокову економічну вартість шляхом підвищення вартості акцій і додержуючи при цьому інтересів акціонерів та суспільства в цілому. Дане питання є дуже важливим, адже управління корпоративними правами держави певною мірою визначають курс, напрямок курсу економіки держави, а також приватного сектору.

Підвищення ефективності управління корпоративними правами держави визначається розподілом власності держави за рівнями та суб'єктами господарювання. Мова йде про такий розподіл державної власності, який забезпечує реалізацію суспільних інтересів. Слід зазначити, що суб'єкти господарювання прагнуть закріпити такі способи використання державної власності – через створення норм (передусім, правових), що інституційно закріплюють їх діяльність, або перешкоджаючи створенню норм, ускладнюючи таким чином їх діяльність. В останньому випадку створюється ситуація, за якою розподіл прав на державну власність виявляється розмитим.

Ця проблема має два аспекти:

- перший аспект – використання державної власності регіональною та місцевою елітою для досягнення власної мети. Це можливо через відсутність чіткого законодавчого розмежування державної власності, а також через розмежування повноважень різних рівнів влади. На сьогодні відносини центральної влади з регіонами не чіткі, обумовлені не стільки регіональною, економічною, культурною, національною специфікою, скільки правовими проблемами,

невирішеність яких часто призводить до того, що і політична, і економічна влада зосереджується в руках регіональної еліти та сформованих нею команд;

- другий аспект проблеми полягає в необґрунтованому залученні для використання та управління державною власністю законодавчої влади, яка через відсутність чіткого розмежування повноважень між гілками влади та через недосконалість законодавства ставить розподіл державної власності в залежність від змін політичної кон'юнктури[2].

У сучасних умовах головною проблемою управління корпоративними правами держави є розробка та реалізація наукової концепції формування системи управління державною власністю.

Нормативно правовий акт який спеціально регулює це питання це ПОСТАНОВА від 15 травня 2000 р. N 791 «Про управління корпоративними правами держави». Вона передбачає права та обов'язки також порядок призначення спеціального представника органу, уповноваженого управляти відповідними корпоративними правами держави в органах управління господарських товариств, звітність даних представників і т.п.

Постанова КМУ від 11.02.2004р. № 155 «Про затвердження Основних концептуальних підходів до підвищення ефективності управління корпоративними правами держави», яка передбачає як основні підходи для покращення, безпеки економіки, суб'єктів які виконуватимуть, а також самі корпоративні права.

Отже, вдосконалення механізму управління корпоративними правами держави передбачений в нпа, проте потрібне його удосконалення, адже ми самі бачимо, що це законодавство стає застарілим.

Література

1. <http://zakon4.rada.gov.ua/>
2. Мельниченко Олена Сергіївна. Вдосконалення організаційного механізму управління корпоративними правами держави (регіональний аспект).

Нами виділено кілька етапів у розробленні основ механізації виробничих процесів вівчарства. Перший з них охопив 30–60-ті роки ХХ ст. і був пов'язаний з механізацією найбільш трудомістких процесів, таких як водопостачання, стрижка. Оскільки вівчарство особливо інтенсивно розвивалося в південних районах, де постійно відчувалася нестача води, одними із перших засобів механізації галузі були різноманітні обладнання для піднімання води з колодязів з ручним приводом, на кінській тязі, а також засоби транспортування води на пасовища. В післявоєнний період отримали поширення стрічкові водопідйомники з приводом від бензинових двигунів, електродвигунів, а згодом діфрагмові та повітряні водопідйомники тощо.

Досить трудомісткою операцією у вівчарстві є також стрижка овець, яка в першій половині ХХ ст. проводилася в основному ручними ножицями з великими затратами праці і з низькою якістю. Зарубіжні зразки стригальних машин не забезпечували надійності і якості стрижки, що вимагалися, і були дорогими. Тому перед українськими вченими поставлено мету – створити вітчизняні стригальні машинки. У результаті з середини 50-х років в господарства країни почали поступати стригальні машинки МСО-77Б, електродвигуни АОП-012-2-С. З 60-х років в комплект обладнання для стригальних машин увійшли: комплект боксів для розкасування вовни, прес для вовни ПГШ-1, ваги для зважування кіп вовни, точильні апарати тощо [3].

Друга половина 60-х – 70-ті роки ХХ ст. пов'язані з початком запровадження комплексної механізації у галузі вівчарства, що передбачало механізацію всіх виробничих процесів. Відбулося більш інтенсивне насичення галузі технологічним обладнанням. Розроблено і налагоджено виробництво високочастотного стригального агрегату ЕСА-12/200, що складався з 12 високоякісних стригальних машинок МСУ-200 і блоку перетворювача частоти ІЕ 9401. Комплект технологічного обладнання КТО-24 забезпечував механізацію стрижки овець, транспортування і пресування вовни, класування рун. Головною його перевагою була електростанція СНТ-12, яка навішувалася на трактори класу 0,9–2,0 ТС і приводилася в дію від вала відбору потужності. Такий комплект отримав поширення у відгінному вівчарстві на віддалених, не електрифікованих територіях і пересувних стригальних пунктах. Уже в 80-ті роки ХХ ст. практично все поголів'я овець стригли механічним способом, що дозволило знизити затрати праці на стрижку овець з 40 до 8% загальних затрат праці в процесі виробництва вовни. Тогочасні машини для стрижки забезпечували доволі високу продуктивність праці (70–80 тонкорунних або 100–120 грубововнових овець за 7-годинний робочий день) [4].

Для зростання ефективності виробництва продукції вівчарства і зниження затрат праці в 1973 р. у ВНДІтвармаш був розроблений і запроваджений у виробництво комплект машин і обладнання для комплексної механізації робіт на фермах з 5 тис вівцематок «Вівчарський-5». Він ґрунтувався на забезпеченні скороченого турового ягніння вівцематок за рахунок застосування штучного

HISTORIE VĚDY A TECHNICI

К.т.н. Бей Р.В.

ДНУ «Український науково-дослідний інститут спирту
і біотехнології продовольчих продуктів»

ВІВЧАРСТВО – ВИСОКОМЕХАНІЗОВАНА ГАЛУЗЬ ТВАРИНИЦТВА

У вівчарстві розробка технологій та систем утримання, запровадження механізації виробничих процесів перебувають у тісному зв'язку з інтенсивністю використання пасовищ і рівня інтенсифікації системи землеробства. В УРСР 20–80-х років ХХ ст. сформувалися такі технології виробництва продукції вівчарства, які залежали від можливостей кормовиробництва: 1) традиційна – для зони екстенсивного землеробства; 2) прогресивна – для зони інтенсивного землеробства. У зоні екстенсивного землеробства основну частину кормів отримували з природних угідь, а в зоні інтенсивного землеробства, де природних кормових угідь мало або немає зовсім, – із культурних багаторічних пасовищ [6].

Залежно від характеру кормовиробництва сформувалися пасовищна, пасовищно-стійлова, стійлово-пасовищна та стійлова системи утримання овець, кожна з яких ґрунтується на певному відсотку механізації трудомістких робіт. За пасовищної системи увесь річний запас кормів вівці отримують на пасовищах. Її застосовують у зоні теплого клімату, з великою кількістю природних пасовищ. Це переважно райони каракулівницького, тонкорунного та м'ясо-сального вівчарства. Пасовищно-стійлова система утримання застосовується в районах із суворими зимами, де існує велика кількість пасовищ. При цій системі більшу частину річних потреб у кормах вівці отримують на пасовищах. У цій зоні займаються розведенням переважно тонкорунних овець вовно-м'ясного типу. За стійлово-пасовищної системи більшу частину всієї річної потреби у кормах вівці задовольняють у стійлах. Застосовується у районах з невеликою кількістю природних пасовищ, які розташовані на незручних для обробки землях або де створюються культурні пасовища. При такій системі розвивається тонкорунне та напівтонкорунне м'ясо-вовнове і кросбредне вівчарство. За стійлової системи всю річну потребу в кормах вівці задовольняють в умовах стійлового утримання. Ця найбільш інтенсивна і трудомістка система утримання овець застосовується у районах, де відсутні пасовища. За цієї системи найбільш ефективним є розведення багатоплідних та м'ясних овець. Пасовищну та пасовищно-стійлову системи утримання овець застосовують в зоні екстенсивного, а стійлово-пасовищну та стійлову в зоні інтенсивного землеробства [6].

PODNIKATELNÍ A BANKOVNÍ PRÁVO

Мукалдиева Г.Б.

Әл – Фараби атындағы ҚазҰУ азаматтық құқық және азаматтық іс жүргізу,
еңбек құқығы кафедрасының доценті з.ғ.к.
2- курс магистранты Сұлтанов Руслан

КӘСІПКЕРЛІК ҚҰҚЫҚТЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ АНЫҚТАУДЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Қазіргі таңда, қазақстанның нарықтық экономикадасында кәсіпкерлік құқық негізгі құқық салаларының бірі. Алайда құқықтық жүйеде кәсіпкерлік құқықтың орнын анықтау, ғалым – заңгерлер үшін әрқашан даулы мәселе болып отыр.

Жалпы, осы мәселені шешуде, кәсіпкерлік құқықтың құқық жүйесіндегі орнын анықтауда үш негізгі қозғалыс пайда болғанын атап өткен жөн. Олар: азаматтық құқықтың бір бөлімі, кешенді құқық саласы, жеке құқық саласы.

Басты даулар шаруашылық құқық пен цивилистикалық құқық ғалым өкілдерінің арасында орын алып отыр. Бірінші қозғалыс бойынша, шаруашылық қызметті реттейтін шаруашылық құқық қатынастарының жиынтығы (жеке және заңды тұлғалар арасындағы тең құқықты қатынастар) және осы қызметті басқару мәселелеріне қатыстықатынастарда қамтылады. Цивилистикалық бағытты жақтайтындардың көзқарастарына сәйкес, шаруашылық қатынастар бір ғана жеке құқық саласымен емес, әртүрлі құқық салаларымен реттеледі (азаматтық, әкімшілік, қаржылық және т.б.) атап көрсетеді.

Кәсіпкерлік құқық жеке құқық саласына бөлінуі мүмкін емес деген қозғалыс неғұрлым дәйекті болып келеді. Е.А.Сухановтың еңбектерінде: «...жеке құқықтық және жария құқықтық қатынастарды қамтитын кәсіпкерлік құқық арнайы жеке құқық саласы болып танылмайды, сондай – ақ кәсіпкерлік қызметті құқықтық реттеуге арналған, кешенді сипатқа ие оқу пәні ретінде көрсетуге мүмкіндік беретінін айтады»[1] деген пікір біздіңше құптарлық қозғалыс.

Кәсіпкерлік құқық тұжырымдамасын жақтаушылары кәсіпкерлік құқық және экономика саласында заңнама тек жеке немесе жария ғана емес деген пікірді ұстанады, себебі бұл өмірлік қоғам салалары өз табиғаты бойынша заңнаманың тек қана жеке немесе жария түрін қалыптастыру мүмкіндігін болжамайды.

Сонымен қатар, жеке құқық саласы ретінде тану және оның құқық, ғылым немесе оқу пәнін ажырату мәселелері де маңызды болып табылады. Алайда бұл ғалым-заңгерлердің өздерінің шешімін таппай жүрген ішкі мәселелері болып

саналады. Қоғам үшін негізгі мәселе кәсіпкерліктің құқықтық реттеу мәселесі маңызды.

Кәсіпкерлік құқық тұжырымдамасы көп жылдар бойы құқықтың кешенді саласы ретінде дамып қалыптасып келеді («бизнестік құқық» тұжырымдамасы немесе business law).

Осы тұста В.К.Райхердің 60 жылдан аса уақыт бұрын жасаған мынадай тұжырымдамалары өз мағынасын жоғалтпайды: «...құқықтың кешенді салалары үш түрлі шартқа сәйкес келуі қажет: 1) құқықтық нормалар жиынтығы айқын, ерекше қоғамдық қатынастар реттелетін құқық пәніне сәйкес келуі керек; 2) мұндай жиынтықпен реттелетін қоғамдық қатынастар шеңбері қоғамдағы ірі өзекті мәселе ретінде маңызды болуы керек; 3) мұндай жиынтықты қалыптастыратын нормативтік – құқықтық материал кең көлеммен қамтылуы керек»[2].

Кейбір нақты айырмашылықтар болғанымен, құқық саласы ретінде кәсіпкерлік құқықтың жеке құқық саласы ретінде қалыптастуы туралы дәйекті анықтаманы В.К.Мамутов пен В.С.Мартемьяновтың жұмыстарында көрсетілген.

Осылайша Мартемьянов «...кәсіпкерлік қатынастарды және олармен тығыз байланысты өзге де, соның ішінде коммерциялық емес қатынастарды, сондай – ақ мемлекеттің және қоғамның мүдделерін қамтамасыз ету мақсатында туындайтын қоғамдық қатынастарды мемлекеттік реттейтін құқық нормаларының жиынтығын»[3] құрайтын құқық, кәсіпкерлік құқықты құқықтың саласы ретінде көрсетеді.

Кәсіпкерлік қызметті құқықтық реттеудің қарастырылған бөлігінде В.К.Мамутовтың кәсіпкерлік құқықтық қатынастарды тек азаматтық-құқықтықпен реттеу жеткілікті емес екендігі туралы ойымен келісуге болмайды.

Сонымен қатар біздің кейбір цивилисттеріміздің түсініктері шынайы жағдайға үйлеспейтіндігі атап өткен жөн, себебі олар «... «нарықтық экономикада» азаматтық кодекс болса ғана жеткілікті» дейді және бұны жеке нарықтық нормалар жай тауарлық өнімнің қажеттіліктеріне ғана жауап береді деген тұжырыммен түсіндіреді[4].

«Нарықтық экономика» – жан-жақты құбылыс, бірақ кәсіпкерлік қызметтің жүзеге асу үрдісінде қалыптасатын қарым-қатынастың әртүрлі салалары бойынша араластыруға болмайды.

Кәсіпкерлік-құқықтық, шаруашылық құқықтық және азаматтық-құқықтық қатынастар – тең құқықты субъектілер арасында теңдей қалыптасатын негізгі, экономикалық қатынастардың мәнін, әкімшілік басқару қатынастармен теңестіруге және араластыруға болмайды.

Кәсіпкерлік заңнаманың үйлесімі жеке-құқықтық және жариялы-құқықтық мүдделердің өзара әрекеті мен байланысында көрініс табады. Қазіргі таңда заңнаманың қандай да бір саласын тек жеке құқыққа немесе тек жариялы құқыққа жатқызу өте қиын екенін атап өткен жөн. Жеке-құқықтық және жариялы-құқықтық реттеу салаларының жақындасуы көбінесе кәсіпкерлік

дняшняя задача акцентировать внимание и на превентивных и профилактических мерах борьбы с отклоняющимся поведением молодого поколения. Борьба и предупреждать преступность в сфере несовершеннолетних должны специалисты по разным направлениям: психологи, педагоги, семья. Но особая ответственность возлагается на юристов, так как именно они призваны охранять общественный порядок и пресекать антиобщественное и преступное поведение.

Интересно будет обратиться к примеру Латвии в сфере профилактики преступности среди подростков, где с 2001 г. функционирует Государственная служба пробации (служба по надзору за несовершеннолетними). Деятельность этой службы направлена на поддержку детей группы риска, осуществление надзора за осужденными, не достигшими совершеннолетия, которые приурочены к условному лишению свободы и альтернативным наказаниям и. т. д. По сей день, положительно оценивается успешное сотрудничество с судом, полицией и остальными профессионалами. Постепенно в регионах России начинается создание подобных служб. Их задачей является изучение причин, по которым ребенок пошел на преступление, общение с его семьей и выработка мер помощи вне стен исправительного учреждения.

Одной из проблем высокого уровня преступности подростков является несовершенство законодательной базы в сфере профилактики данного вида общественно опасных деяний. В частности, законодательством не предусмотрена возможность постановки на профилактический учет в подразделения по делам несовершеннолетних лиц, занимающихся попрошайничеством, уклоняющихся от обучения в школах и колледжах, а также временная изоляция их от общества в специальные учреждения для трудных подростков. Работа с данной категорией несовершеннолетних детей возлагается на социальные службы, однако на практике эта система не действует.

Важной проблемой является недостаточная профилактическая работа с детьми в направлении предупреждения преступности. Необходимо приблизить сотрудников к школе, создать в школах и профессиональных училищах специальные кабинеты для их работы с подростками.¹⁵ В борьбе с противоправным поведением несовершеннолетних правонарушителей многое зависит от профессионализма и личностных качеств сотрудников. Различная помощь подросткам, оказавшимся в трудных жизненных ситуациях: устройство на работу или учебу, разрешение семейных конфликтов или конфликтов в учебных коллективах может выявить склонности к преступному поведению и их устранить.

Таким образом, напрашивается вывод: огромную роль в решении проблемы предупреждения вовлечения преступности несовершеннолетних играют юристы, которые должны разъяснить молодежи преступную и античеловеческую сущность противоправных действий, выработать у них иммунитет к попыткам вовлечь в совершение преступлений.

¹⁵ Суматохин С.В. О проблемах воспитания педагогически запущенных и трудных детей / С.В. Суматохин, А.В. Жимиркина // Биология в школе. – 2015. – № 2. – С. 14-22.

03.06.1993 N 5099-1 «Об основных направлениях государственной молодежной политики в РФ».¹³

В основе такого неблагоприятного процесса для общества как преступность среди несовершеннолетних лежали такие факторы, как кризисные явления в семье, асоциальный образ жизни некоторых родителей, ухудшение условий содержания детей в семьях, распространение жестокого обращения с детьми в семьях и интернатах при снижении ответственности за их судьбу. Государство должно уделять больше внимания детям сиротам и детям, оставшимся без попечения родителей, а также находящимся в социально опасном положении. Преступление которое совершает человек, часто обусловлено его предшествующей жизнью, его личностными качествами, которые формировались в процессе воспитания и которые в конкретной ситуации предопределили выбор именно общественно опасного поведения. Личность преступника формируется при взаимном влиянии отрицательных факторов внешней среды и личности самого несовершеннолетнего. К таким факторам можно отнести наполненность российских телеканалов фильмами и ток – шоу, которые содержат сцены насилия, провозглашают приоритет силы и денег. Проблемы детских домов, функционирующих в России, известны многим, к сожалению, действующая система устройства и воспитания детей в нашей стране не отвечает в полной мере интересам и правам ребенка. Государственные детские учреждения не предоставляют детям необходимых условий для полноценного развития и адаптации в обществе. Обдумывая меры предупреждения преступности среди молодежи, я вспомнила притчу, которую на научно-практической конференции рассказал профессор Азизов А.П.

«Путник, идущий вдоль реки, услышал отчаянные детские крики. Подбежав к берегу, он увидел в реке тонущих детей и бросился их спасать. Заметив проходящего человека, он позвал его на помощь. Тот стал помогать тем, кто еще держался на плаву. Увидев третьего путника, они позвали его на помощь, но он не обращая внимания на призывы, ускорил шаги. «Разве тебе безразлична судьба детей?» – спросили спасатели. Третий путник им ответил: «Я вижу, что вы вдвоем пока справляетесь. Я добегу до поворота, узнаю, почему дети попадают в реку, и постараюсь это предотвратить»¹⁴. Данная притча показывает возможные подходы к решению возникшей проблемы. Можно спасти «тонущих» детей, строя реабилитационные центры, исправительные колонии для несовершеннолетних и т.д. Однако, существующие темпы роста подростково-юношеской дезадаптации, низкая эффективность существующих методов работы с молодежью делают такую деятельность мало результативной. Наша сего-

¹³ Алиева З.М. Роль преступности среди молодежи: пути решения// Материалы межвузовской студенческой научно- теоретической конференции 26 апреля 2012 года. Махачкала. 2012.

¹⁴ Азизов А.П., Росина Е.С. Подростковые проблемы как следствие не эффективности существующих подходов идеологического воспитания молодежи. Преступность и наркомания среди молодежи: проблемы и основные направления профилактики и предупреждения: материалы Республиканской научно-практической конференции. //Под ред. М.И. Абдуллаева, С.Э. Серкерова. Махачкала, 2008. 182 С.

салада туындайтын даулы мәселелерді жариялы-құқықтық құралдардын пайдалана отырып, шешу барысында сот рөлінің айтарлықтай өсуіне белсенділік байқалады.

Кәсіпкерлік құқықты азаматтық құқықтың бір саласы ретінде қарастыру тұжырымдамасын ұстанған И.В.Амирханова «жалпы азаматтық, шаруашылық және кәсіпкерлік айналымның әрекеттесу анықтамасын «тек – түр – түрше» формуласында қарастыруға болады»[5] деп атап көрсетті.

«... «Кәсіпкерлік құқық» пәнін оқыту кезінде ол арнайы оқыту пәні ретінде кешенді сала ретінде зерттеледі. Яғни, оқыту курсы шеңберінде басқа пәндермен қамтылмаған кәсіпкерліктің құқықтық тәртібін кешенді зерттеу жүргізіледі»[5] деген И.В.Амирханованың ұстанымымен біз келісеміз.

«...Кәсіпкерлік қызмет аясындағы қоғамдық қатынастар, онымен тығыз байланысты коммерциялық емес қатынастар, сондай – ақ шаруашылық қызметті реттейтін құқық нормаларының жиынтығы болып табылады»[7] деп айқындаған И.В.Дойников та И.В.Амирханованың көзқарасты ұстанады.

Бұл мәселелер маңызды және мамандар арасында даулы мәселе екені сөзсіз. Нарықтық қатынастарды дамытатын қоғамдық қатнастар жүйесі, саласы, сипаты бойынша маңызды болғандықтан, бұл мәселелерді зерттеу өз өзектілігін жоймайды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Гражданское право: Учебник / Под ред. Е.А.Суханова. Т. 1. М.,1998. С.19
2. Райхер В.К. Общественно-исторические типы страхования. М., 1947. С. 189-190
3. Мартемьянов В.С. Хозяйственное право: Учебник. Т.1. М., 1994. С. 1
4. Мамутов В.К Сближение современных систем правового регулирования хозяйственной деятельности// Государство и право. 1990. №1. С. 23.
5. Амирханова И.В., Романкова В.А. Правовое обеспечение индивидуального предпринимательства: проблемы теории и парктики. Алматы,2003. С. 8.
6. Дойников И.В. Предпринимательское (хозяйственное) право. М., 1997. С. 17.

MEZINÁRODNÍ PRÁVO

Kulubekova Galiya Aidarovna (Кулубекова Галия Айдаровна)

L. N. Gumilyov Eurasian national university, Republic of Kazakhstan (Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилёва, Республика Казахстан)

FIRST ATTEMPTS TO CODIFY THE STANDARDS OF FOREIGN INVESTMENT AND THEIR IMPACT ON THE MODERN REGULATION OF TRANSNATIONAL CORPORATIONS' ACTIVITIES

A transnational corporation is usually a system of several legal entities, which separately are subjects of the national law of various states. However, it is difficult to regulate the activities of a transnational corporation on the national level of one particular country, as economically a transnational corporation operates as a unit regardless of its legal multiplicity. Therefore, the reality necessitates regulation instruments of the international character. However, this necessity meets a reasonable question: how can such a regulation be implemented in the absence of international legal personality of transnational corporations?

Currently, the international regulation of various aspects of transnational corporations' activities is carried out by a sufficiently large number of international instruments, so-called soft law. It is necessary to bear in mind that the essential part of a transnational corporation is the foreign direct investment. Therefore, the regulation of transnational corporations on the international level started with the idea of foreign investors' protection. The foreign investment in XX century mainly originated from developed countries as it is shown in the first chapter of this work. For the economies of countries-recipients, these foreign investment inflows were very important. However, the political situation in many of that states was unstable, and the legislation was not designed to serve the needs of the business.

The very first attempts to codify the standards for foreign investment were taken between two World Wars by the League of Nations agencies [1, 79]. During the 1920s, the League of Nations held economic conferences, attempting to codify international property law [2, 75]. In 1929, the League of Nations Committee drafted «Convention on the Treatment of Foreigners», which manifested the principle of national treatment in fiscal matters, regulating freedom of circulation, residence, carrying on of trade, industries, exercise of civil, judicial, and succession rights [3, 226-227]. In 1930, the League of Nations held the Codification Conference in the Hague, which focused on three main subjects of public international law, including the responsibility of States for damage caused in their territory to the person or property of foreigners [4, 500]. In 1931, the International Chamber of Commerce at its Washing-

сроки окончания коллективизации не были установлены. В этой группе районов был и Дагестан.

Хотя сроки не были установлены для Дагестана, партийное руководство республики решило не отставать по завершению коллективизации от других районов, входивших в 1 и во 2 группы.

Исходя из постановления ЦК ВКП(б) от 5 января 1930 года, дагестанская партийная организация решила перейти от политики ограничения и вытеснения кулачества к политике ликвидации кулачества как класса в районах сплошной коллективизации.

Магомедов Д.Б.

доцент кафедры трудового права и основ правоведения юридического факультета ФГБОУ ВО «ДГУ».

Шахшаева А.Г.

соискатель кафедры уголовного права и криминологии ФГБОУ ВО «ДГУ»

РОЛЬ ЮРИСТА В ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ ВОВЛЕЧЕНИЯ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИХ В СОВЕРШЕНИЕ ПРОТИВОПРАВНЫХ ДЕЙСТВИЙ

В современном обществе мы столкнулись с такой проблемой как неуклонное омоложение лиц совершающих антиобщественные действия и преступления. Все чаще из средств массовой информации и различных печатных изданий мы слышим о неоправданной жестокости несовершеннолетних и о дискуссиях, возникающих при привлечении их к ответственности.

Молодежь – это будущее страны, поскольку в определенное время она естественным путем сменит старшие поколения в различных сферах социальной жизни. На сегодня существуют проблемы в процессе формирования и развития молодого поколения, и если мы не защитим их от влияния негативных факторов, то в скором времени столкнемся с новыми проблемами и непредсказуемыми последствиями.

Проблема преступности среди несовершеннолетних поднимается как на ежегодных конференциях, проводящихся в Вузах, так и на государственном уровне. В п. 39 Указа Президента РФ от 12.05.2009. N 537 «О Стратегии национальной безопасности РФ до 2020 года», говорится, что для обеспечения государственной и общественной безопасности на долгосрочную перспективу необходимо повышать эффективность деятельности правоохранительных органов, создавая единую государственную систему профилактики преступности, и в первую очередь среди несовершеннолетних. О приоритете предупреждения преступности несовершеннолетних указывается и в Постановлении ВС РФ от

Действительно, колхозники имели налоговые и другие преимущества по сравнению с крестьянами – единоличниками. Однако эти льготы не компенсировали хозяйственную самостоятельность и свободу крестьян. Они вновь оказывались в своеобразном крепостном состоянии, но уже не у помещиков, а у государства. Не до конца откровенен был Сталин, когда писал, что в «Год великого перелома» в колхоз пошел середняк. Анализ социального состава колхозников даже в 1928-1929 гг. показывает совершенно иную картину. Так, например, за 1928/29 хозяйственный год в социальном составе колхозников по Дагестану преобладали бедняки¹⁰.

Секретарь ЦК ВКП(б) по аграрной политике В. Молотов на ноябрьском (1929 г.) пленуме заявил: «Мы имеем основание, а я лично в этом не сомневаюсь, что летом 1930г. коллективизацию Северного Кавказа в основном мы закончим». И далее «...в теперешних условиях заниматься разговорами о пятилетке коллективизации, значит заниматься ненужным делом. Для основных сельскохозяйственных районов и областей, при разнице темпов коллективизации их, надо думать сейчас не о пятилетке, а о ближайшем годе»¹¹. На этом же пленуме партийная организация Северного Кавказа первой заявила о переходе к сплошной коллективизации края и проведении ее за полтора года».

Неудивительно, что А. Андреев, секретарь Северокавказской организации ВКП(б) и другие, возвратившись после работы пленума на место, провозгласили лозунг «бешеных темпов коллективизации». Северный Кавказ и, в частности, Дагестан, становится родиной «сплошной коллективизации»³.

Под влиянием всего этого в начале 1930 г. в Дагестанской АССР, как и по стране в целом, наметился новый всплеск колхозного движения, количество коллективизированных хозяйств с 16301 на 1-января (9,1% всех крестьян) увеличилось до 53578 на 1 марта 1930 г. (30%). За три месяца 1930 года число членов коллективных хозяйств по Дагестану выросло более чем в 3 раза.

Постановление ЦК ВКП(б) от 5 января 1930 года «О темпе коллективизации и мерах помощи государства колхозному строительству» установило различные сроки завершения коллективизации, разбив все области и районы СССР по группам¹².

К первой группе районов, которые должны были завершить коллективизацию весной 1931 года, были отнесены важнейшие зерновые районы – Северный Кавказ и Нижняя Волга (без национальных республик), Средняя Волга. Вторая группа районов, куда входили Украина, Центральная-Черноземная область, Сибирь, Урал, Казахстан и другие зерновые районы должны были закончить коллективизацию весной 1932 года. Для остальных краев, областей и республик

¹⁰ Даниялов Г.Д. Социалистические преобразования в Дагестане (1921-1940).-Махачкала 1960, С.119

¹¹ Там же С.120

³ Там же С.128

¹² Булатов Б.Б. Указ.соч. С.169

ton Congress adopted a resolution stating that the Chamber considers it necessary to frame international legal Conventions expressly guaranteeing the protection of private property belonging to nationals of Contracting States on the territory of the other States [5, 472]. However, all these inter-war period attempts to codify the standards concerning foreign investment were not successful.

After the Second World War studies of the question became more active. In 1948, the United Nations Conference on Trade and Employment, which was held in Cuba, resulted in Havana Charter for an International Trade Organization. The Charter admitted the importance of the foreign investment for the global economy and the fact that it should be stimulated. The Charter consisted of provisions recognizing the investment-receiving countries' rights of regulating the foreign investment inflows (art. 12). On the other hand the Charter's position on the protection of foreign investors' rights was not clear. That is why the Charter was not in the interests of the countries which had significant investment outflows. The Charter eventually was not ratified by several signatory states and never became effective [1, 80].

Another important conference on international law issues was Ninth Conference of American States held in Colombia in 1948. The result of this Conference was the Economic Agreement of Bogota which like the Havana Charter emphasized the importance of foreign investment and contained provisions regulating it. The Agreement's provisions on investment issues were one of the main parts of the document (the whole IV Chapter was dedicated to private investment) while the Havana Charter paid much less attention to this question. Agreement of Bogota reaffirmed the rights of countries receiving investment inflows to regulate coming foreign capital. In fact, art. 24 of the Agreement repeated some conditions of the Havana Chapter. However, the Agreement, unlike the Havana Charter, contained provisions protecting the investors rights (art. 22), including the prohibition of discriminatory actions leading to deprivation of property rights, payment of fair compensation for legal expropriation. Even though this time the interests of foreign investors were protected, the Agreement of Bogota was not efficient. A. Fatourus argued that the provisions of the Agreement had lost their importance due to the constant use of indefinite terms such as «appropriate», «unjustifiable», «just» or «equitable» [1, 81].

Later, in 1956 ECOSOC expressed its position on foreign investment, which implied that governments of capital-exporting and capital-importing countries are both interested in continuing the efforts to develop international confidence conducive to private investment, in conformity with the principles of the Charter of the United Nations.

The 1957, is famous for the International Industrial Development Conference, convened in San Francisco, which main theme were the preferred means of stimulating the flow of private capital to the less developed areas of the world, and also for the «International Convention for the Mutual Protection of Private Property Rights in Foreign Countries», which was drafted by the «Advance the Protection of Foreign Investments», an organization of businessmen in West Germany [6, 371-372]. In

1958, another convention on foreign investments was drafted by the group of European international lawyers headed by Sir Hartley Shawcross [7, 33]. This initiative alongside with the one of the «Advance the Protection of Foreign Investments» mentioned earlier were combined into a single draft convention which was later taken up by OECD and led to the OECD Draft Convention on the Protection of Foreign Property, which, however, failed to be ever signed [8, 210]. The OECD Council Resolution of October 12, 1967, highlighted that the Draft Convention «embodies recognized principles relating to the protection of foreign property» and that it «will be a useful document in preparation of agreements on the protection of foreign investment» [9, 30]. Thus, even though the Draft Convention on the Protection of Foreign Property was not signed it made a certain contribution to the part of the international law dealing with foreign investment.

Despite being unsuccessful, the first attempts to codify the standards of foreign investment played a significant role in the international law. They raised the question. In other words, they gave an impulse for making research and analysis on how foreign investment could be regulated by international law, prepared an international ground for dialog on this topic, formulated general concepts of essential obligations and rights of both investors and recipients of investment, and paved the way for future more detailed and advanced documents such as OECD Guidelines on multinational enterprises and UN Draft Code of Conduct for transnational corporations.

BIBLIOGRAPHY

1. Fatouros, A. A. (1961). An International Code to Protect Private Investment-Proposals and Perspectives. The University of Toronto Law Journal, 14(1). p. 79
2. Lipson, Charles. Standing Guard: Protecting Foreign Capital in the Nineteenth and Twentieth Centuries. Berkeley: U of California, 1985. p. 75
3. Cutler, J.W (1933). The Treatment of Foreigners: In Relation to the Draft Convention and Conference of 1929. The American Journal of International Law, 27 (2). pp. 226-227
4. Hackworth, G. H. (1930). Responsibility of States for Damages caused in their Territory to the Person or Property of Foreigners: The Hague Conference for the Codification of International Law. The American Journal of International Law, 24(3). p. 500
5. Snyder, E. (1961). Protection of Private Foreign Investment: Examination and Appraisal. The International and Comparative Law Quarterly, 10(3). p. 472
6. Miller, Arthur S. (1959). Protection of Private Foreign Investment by Multilateral Convention. The American Journal of International Law, 53(2). pp. 371-372
7. Alvarez, Jose E. and Sauvart, Karl P. The Evolving International Investment Regime: Expectations, Realities, Options. Oxford University Press. 2011. p. 33
8. Wälde, T. W. (1996). The Energy Charter Treaty: An East-west Gateway for Investment and Trade. Kluwer Law International Ltd. p. 210
9. Newcombe, Andrew and Paradell, Lluís (2009). Law and Practice of Investment Treaties: Standards of Treatment. Kluwer Law International BV. p. 30

ским дворам, привлечение к суду владельцев не только спекулятивных хлебных запасов, но и весьма умеренных излишков крестьян-средников. Суды автоматически выносили решения о конфискации не только товарных излишков хлеба и даже запасов, необходимых для производства и потребления, но часто изымали и инвентарь.

Политика форсированной индустриализации и насильственного объединения в колхозы миллионов крестьянских хозяйств фактически ввергла страну в состояние гражданской войны. На насильственно проводимые хлебозаготовочные компании, сопровождавшиеся массовыми арестами крестьян и разорениями их хозяйств, деревня ответила стихийными выступлениями. В 1929 г. ОГПУ зафиксировало более 1300 массовых выступлений в деревне, в которые было вовлечено более 240 тыс. человек.

Не желая отдавать свое имущество в колхозы, а также опасаясь репрессий, которые обрушивались на более зажиточную часть деревни, крестьяне резали скот и сокращали посевы. В Дагестане такие случаи получили повсеместный и массовый характер.

Одним из главных рычагов начавшейся в конце 1929 г. коллективизации стали массовые аресты и высылка наиболее опасной для режима части населения, проще всего зажиточных крестьян. Террор был одним из важнейших методов создания колхозов. Он выполнял функцию запугивания крестьян, которые, опасаясь разделить судьбу репрессивных односельчан, стиснув зубы, шли в колхозы. Конфискованное имущество репрессивных и раскулаченных составляло основу производственных фондов колхозов⁹.

Уже в 1929 г. в статье «Год великого перелома» Сталин утверждал, что «уже удалось организовать коренной перелом в недрах самого крестьянства». Приводя высказывания Ф. Энгельса о необходимости осторожности и осмотрительности при переводе крестьян на путь общественного хозяйства, Сталин заявил, что Энгельс исходил из наличия частной собственности на землю: «У нас ее нет, так как земля национализирована. Вот где одна из причин той сравнительной легкости и быстрота, с какой у нас развивается в последнее время колхозное движение». Так родился, обретя узаконенную силу, лозунг ускоренных темпов коллективизации и утвердилась уверенность руководства страны в массовой готовности крестьянства встать на путь колхозной жизни, тогда как в реальной действительности дело обстояло значительно сложнее.

Привлекательность колхозного строительства для крестьян аргументировалась льготами колхозам в снабжении сельхозтехникой, материальной помощью и т.д. В этой связи интересна выдержка из статьи Сталина «Год великого перелома»: «Разве не ясно, что трудящиеся массы крестьянства, страдающие исконной нуждой в инвентаре, не могли не уцепиться за эту помощь, став на путь колхозного движения».

⁹ История политических репрессий и сопротивление несвободе СССР. М., 2002. С. 212-215

ненно большей мере укрепить связь парторганизации с широкими массами рабочих, колхозников, с бедняками и середняками. Необходимо решительно и в кратчайший срок изжить из практики работы методы администрирования, пресечь оппортунистическую недооценку всей важности широкой массовой работы среди трудящихся горцев, изгнать элементы формально-бюрократического руководства и значительно приблизить аппарат всех республиканских организаций к районам и аулам».

Партийная организация и трудящиеся республики, опираясь на помощь Советского правительства сумели преодолеть трудности в осуществлении коллективизации, они решительно разоблачали кулачество и духовенство, которые выступали против Советской власти.

В результате победы колхозного строя Дагестан стал республикой социалистического сельского хозяйства. Значительно выросли посевные площади, повысилась урожайность сельхозкультур, возросло количество, и улучшилась породность скота.

В борьбе трудящихся за проведение в жизнь кооперативного плана, организационно-хозяйственное укрепление колхозов упрочились дружба и братское сотрудничество народов. Огромная помощь Советского правительства, русского и других братских народов нашей страны трудящимся Дагестана рождала у горцев Дагестана чувство дружбы и интернационализма, глубокое доверие к русскому и другим народам нашей страны.

В резолюции XV съезда ВКП(б) отмечалось, что «...единственно правильным путем изживания вышеуказанных диспропорций является путь понижения себестоимости промышленной продукции на основе энергично проводимой рационализации индустрии снижения промышленных цен; путь развития трудоемких культур в деревне и индустриализации самого сельского хозяйства (через развитие, в первую очередь, индустрии по первичной обработке продуктов сельского хозяйства); путь всемирного привлечения мелких сбережений и увязка их с кредитной системой»⁸. Однако эти пути не были использованы, так как уже в то время начала складываться политика отхода от принятых решений.

На XV съезде партии был выдвинут тезис «Курс на коллективизацию». Прямым толчком к нему явилось то, что в 1927 г. «компания хлебозаготовок» не оправдала себя. Сокращение государственных заготовок хлеба создавало угрозу планам политического строительства, осложняло экономическое положение в стране. Для улучшения положения Сталин и его окружения пошли на слом НЭП и широкое применение чрезвычайных мер, то есть насилия над крестьянством, отказавшись от ленинских принципов политики по отношению к крестьянству как союзнику рабочего класса.

Чрезвычайные меры нагнетали обстановку нервозности и административного произвола. Началось закрытие рынков, проведение обысков по крестьян-

⁸ Булатов Б.Б., Курбанов А.М. Дагестан в 1920-1930-е годы. Махачкала, 2006, С.51

10. Havana Charter for an International Trade Organization March 24, 1948. United Nations Conference on Trade and Employment, Final Act and Related Documents. U.N. Doc. E/Conf. 2/78. United Nations publication, Sales No. 1948.II.D.4

11. Economic Agreement of Bogota May 2, 1948. La Novena Conferencia Internacional Americana. Available on the Organization of American States website at <http://www.oas.org/juridico/spanish/tratados/a-43.html> [accessed October 24, 2015]

12. ECOSOC. Resolution 619 (XXII) Financing of Economic Development. U.N. Doc. E/2929. 22nd Sess., Official Records, Supp. No. 1, Aug. 17, 1956

М.ю.н. Курманбаева Д.П., м.ю.н. Мусаева А.Я. магистрант Бейсбаев А.М.
*Таразский государственный университет имени М.Х.Дулати, Казахстан,
город Тараз*

ТМД МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ ӘСКЕРИ САЛАДАҒЫ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

КСРО ыдырағаннан кейін және социалистік лагерь жойылғаннан кейін «қырғи-қабақ соғысы» кезіндегі геостратегиялық тепе-теңдік бұзылды. Бұрынғы қауіпсіздік жүйесі қирады. ХХІ ғасырдағы Еуразиялық қауіпсіздік үлгісін құрудағы жаңа жүйесі мен механизмі айналасында қызу тартыстар болды. Бізге мәлім, жалпы евразиялық қауіпсіздік жүйесін АҚШ, Ресей және ТМД кейбір мемлекеттерінің мүдделерін ескермей құру мүмкін емес. Батыста әскери өндірістік саласындағы мемлекетаралық қатынас жылдан жылға күшеюде. Қазіргі таңда НАТО-ның ішінде мынадай пікір бар, тіпті АҚШ өзінің дамыған экономикасы және әскери рынок потенциалына қарамастан өзі жалғыз қару-жарак және техника өндірісін толықтай өндіре алатын тәуелсіз әскери өндірісті қамтамасыз етуге жағдайы жоқ. Ресейдің әскери өндірісті интернационализацияланған ағымда өз мүддесін қолдану шектелген, әсіресе Варшава Келісім Ұйымы, КСРО-ң ыдырауы, ТМД мемлекеттерінің қорғаныс өндірістерімен арадағы кооперациялық қатынас үзіліп, әлсіреген кезде тіпті жоққа шақ. Кеңес Одағының қорғаныс өндірісінің 80 пайызы осы Ресейде қалғанымен, және қару жарак, әскери техниканың негізгі жинақтау жұмысы соның территориясында жасалынса да Ресей Федерациясы қазіргі таңда толықтай өзі жалғыз қару жарактың 18-20 пайызын ғана шығара алады. Бірақ әлі күнге дейін ТМД мемлекеттері арасында кеңестік қорғаныс кешенінің бөлшектенуінің теріс салдарын жұмсартудағы қандай да бір шаралар нәтижесіз болуда. Ресей, Украина және ТМД-ң кейбір мемлекеттерімен кооперациялық байланыс орнатылған. 1996 жылы Молдавияның әскери өнім шығаратын өнеркәсібіне Ресей тапсырыс берді. Осы кезде ТМД-ғы әскери-экономикалық интеграцияға кедергі жасау үшін сыртқы талпыныстар күшеюде.

Осындай ниетпен 1996 жылы жазда АҚШ әкімшілігі Грузия, Қазақстан, Қырғызстан, Молдавия, Түркия, Өзбекстандағы Американың қару-жарак және әскери техниканы жеткізуге деген эмбаргоны алып тастайды. Түркия мен Өзірбайжан арасындағы әскери одақтың құрылуы Ресейді алаңдатпай қоймайды, бұл тек одақ қана емес сонымен қатар бірлескен әскери өндірістікті қарастырады. Кеңес Одағының әскери-экономикалық және әскери-техникалық потенциалының бөлігі осы Өзірбайжан территориясында қалған, енді кейбір жағдайларда Ресейге қарсы қолданылуы мүмкін. Ал Түркия мен Өзірбайжан арасындағы осы келісім Ресеймен арасындағы әскери-экономикалық ынтымақтастық мүмкіншілігін шектеп жіберді. Қазіргі таңда ТМД-ғы интеграция екі бағытта дамуда: Достастықтың барлық мемлекеттерінің көлемінде Штабтың қолдауымен ТМД мемлекеттерінің әскери координациясы бойынша (ШКВС) және біраз тар құрамдағы – Ұжымдық қауіпсіздік туралы келісімге қол қойған мемлекеттері арасында. Дүниежүзілік саяси картада жаңа мемлекеттердің пайда болуы және Достастық негізінде бірігуі, олардың тәуелсіздігін жеткілікті түрде қорғай алмады. Жаңа ұжымдық қауіпсіздік жүйесін құруға деген қажеттілік туды. Бүкіл ТМД аумағында қауіпсіздікті қамтамасыз ететін күрделі де қиын әрі ұзақ ізденістер басталды, ондай жүйе Достастық мүшелерінің бір-біріне күш қолданбауын қамтамасыз етіп қана қоймай, сонымен бірге дербес мемлекеттілігі әлі қалыптасып үлгермеген елдерді сыртқы агрессиялық қатерден де сақтандыратын превентивті шара. Достастықтың алғашқы қалыптасу кезеңінде бұрынғы республикалардың бір-біріне деген өзара талаптарынан және мемлекетаралық қатынастардың реттелмегендігінен ішкі қақтығыстардың бетін алу мәселе болса, қазір бүкіл ТМД кеңістігінде жағдайды ушықтыруды көздеген сыртқы қателерге ұжымдасқан түрде қарсы тұру мәселесі шұғыл алға шығып отыр. Бұл әсіресе ТМД Оңтүстік аймағына тікелей қатысты, оған шырқы бұзылған геосаяси ошақтардан, мәселен, Ауғанстан немес діни экстримизмнің агрессивті топтарынан ұдайы қысым көрсетілуде. Ауғанстандағы күрделі әрі түбі не болары белгісіз беймәлім жағдайларды ескерсек әр түрлі топтардың билікке таласы әлі жалғасып тұрғанда, енді ешқандай жаңа қатер болмайды деп кепілдік беру қиын. Байқалып отырған және ықтимал қақтығыстарды шектеп, тұйықтау жолындағы бірінші нақты ұйымдық қадам 1992 жылдың 15 мамырында жасалды. Ташкентте Армения, Белорусь, Қазақстан, Қырғызстан, Ресей Федерациясы, Тәжікстан және Өзбекстан мемлекеттері қол қойған ұжымдық қауіпсіздік туралы келісімшарт (ҰЖК) дүниеге келді. Осылайша 1992 жылы 15 мамырда ТМД мемлекеттері ұжымдық қауіпсіздік туралы келісімге қол қойды. Келісімнің қатысушылары бірінші бап бойынша мемлекетаралық қатынастарда қауіп және күш қолданудан өздерін алшақ ұстайтындықтары туралы міндетті мақұлдады. Олар өз араларындағы және басқа мемлекеттермен арадағы келіспеушіліктерді тек бейбіт жолмен шешуді міндеттенді. Мүше-мемлекеттер басқа мүше-мемлекеттерге бағытталған қандай да бір әскери

Объединенный Пленум ЦК и ЦКК ВКП(б), состоявшийся в январе 1933 г., в целях политического укрепления МТС и совхозов, повышения политической роли и влияния МТС и совхозов на селе и решительного улучшения политической и хозяйственной работы партийных ячеек в колхозах и совхозах решил организовать во всех МТС и совхозах политотделы. В политотделы МТС и совхозы ЦК ВКП(б) направил 17 тыс. партийных работников. Политотделы сумели создать партийный и комсомольский актив, сплотили вокруг него беспартийные массы и возглавили борьбу с антиобщественными и антиколхозными элементами, за единство трудящихся.

В условиях Дагестана политотделы МТС вместе с партийными организациями проводили большую работу по установлению и укреплению межколхозных экономических связей, упрочению дружбы между трудящимися различных национальностей, проживающими в районах, обслуживаемых МТС. Машино-тракторные станции сыграли большую роль в укреплении колхозных первичных партийных организаций, сплочении коммунистов для успешного выполнения решений партии по социалистическому преобразованию сельского хозяйства, мобилизации масс на борьбу с недостатками в организации производства, повышении роли советских, комсомольских и других общественных организаций.

В ходе решения задач колхозного строительства, укрепления коллективных усилий трудящихся в борьбе за подъем экономики партийная организация Дагестана преодолевала многие трудности. В республике при проведении коллективизации сельского хозяйства были допущены некоторые ошибки. Перегибы в колхозном строительстве использовались кулачеством и духовенством в борьбе против политики партии, против колхозного строя. Своей повседневной настойчивой работой партийная организация Дагестана решала вопросы сплочения коммунистов и актива для успешного выполнения решений партии по социалистическому преобразованию сельского хозяйства, поднятию активности коммунистов в борьбе с недостатками в этой важной работе.

В этом деле партийной организации Дагестана оказывалась систематическая помощь со стороны Центрального Комитета партии. Постановление ЦК ВКП(б) от 14 марта 1930 г. «О борьбе с искривлениями партлинии в колхозном движении», в котором были обобщены характерные для национальных республик недостатки в ходе коллективизации сельского хозяйства и даны конкретные рекомендации по их устранению, стало документом, опираясь на который, областная партийная организация осуществила важные мероприятия.

Большое значение имело принятие Кавказским Краевым комитетом ВКП(б) специального постановления «Об очередных задачах Дагестанской парторганизации». В этом постановлении говорилось: «Во всей своей работе дагестанская партийная организация должна обеспечить непримиримую борьбу за чистоту классовой линии всех организаций с оппортунистическими искривлениями генеральной линии партии, с великодержавным шовинизмом и местным национализмом, улучшить работу среди мелких народностей, в несрав-

дни придут в Дагестан. Они будут использованы в качестве председателей кустовых объединений и председателей крупных колхозов. Помимо этого, для работы в животноводческих колхозах прибывают 10 рабочих из Закавказья. Рабочее ядро будет костяком дагестанских колхозов.

Трудящиеся Дагестана с радостью встретили проводников политики партии в деревне, принесших в сельскохозяйственное производство передовой опыт и инициативу. Посланцы рабочего класса наряду с большой организационной деятельностью в колхозах оказали большую помощь партийной организации Дагестана в интернациональном воспитании трудящихся, вовлечении передовых крестьян в партию, организации ячеек партии⁶.

Молодой рабочий класс Дагестана, демонстрируя глубокую преданность генеральной линии партии, также оказывал аулу большую шефскую помощь. В ответ на призыв партии он послал на село своих лучших представителей. В соответствии с указаниями ЦК ВКП(б) партийная организация Дагестана в течение февраля-октября 1929 г. для руководства массовым колхозным движением направила в районы более 150 ответственных работников центрального аппарата, около 600 комсомольцев и большое число профсоюзных работников, рабочих Махачкалы, Буйнакса, Дербента. Они стали организаторами колхозного производства.

Дагестанский обком ВКП(б) и профсоюзы направляли в районы рабочие бригады. В 1930 г. в Махачкале было организовано 16 таких бригад. В состав каждой из них входили кузнец, плотник, слесарь, счетовод, агроном, врач, партийный и профсоюзный работники. Рабочие бригады наряду с ремонтом имеющейся техники оказывали помощь в налаживании хозяйственной жизни, вели большую воспитательную работу, помогали колхозникам в борьбе с кулачеством.

В 1932 г. по поручению шефских организаций городов в колхозах работали 24 бригады по сбору семян. 28 бригад по ремонту сельскохозяйственного инвентаря. Они участвовали, кроме того, в подготовке к весенней сельскохозяйственной кампании, безвозмездно ремонтировали сельхозинвентарь бедняков и середняков, вели среди крестьян политическую и культурно-просветительную работу, давая отпор кулачеству и другим антисоветским элементам. Бригады объехали многие аулы, вовлекали бедняцко-батрацкие массы в колхозы, налаживая социалистическое соревнование, личным примером воодушевляя колхозников на самоотверженную работу по подъему общественного хозяйства.

Тракторы и сложные сельскохозяйственные машины были сконцентрированы в МТС, которые в тогдашних условиях обеспечивали более эффективное использование техники⁷.

⁶ Вагабов М. В. Ленинская научная политика КПСС в многонациональном Дагестане. Краткий очерк. М., 1982 С. 115

⁷ Даниялов Г. А. Указ.соч. С.347

одаққа және мемлекетаралық топтарда қатыспайтын болды. Ал келісімнің төртінші бабы бойынша «Егер де мүше мемлекеттердің біреуі қандай да бір мемлекеттер тарапынан агрессияға ұшыраса, бұл осы келісімнің барлық мүше-мемлекеттеріне жасалған агрессия ретінде қарастырылады.» Ең алдымен тұрақтылық болмасы экономикалық реформаларды жемісті түрде жүзеге асуы екі талай. Қазақстан қол жеткізілген уағдаластықтарды бұлжытпай іске асыруды жақтай отырып, ТМД-ға қатысушы елдердің интеграциясын тереңдету бағытын дәйекті түрде жүргізіп келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. А. Сындалы он жыл. Алматы, 2003.
2. Назарбаева Д. Н. Взаимодействие стран – членов СНГ и проблемы интеграции. Алматы, 1998.
3. Назарбаева Д. Н. Содружество Евразия. Москва, 2003

HISTORIE

VLASTNÍ HISTORIE

Аспирант, Нурова О.Г.

Поволжский государственный университет, Россия

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ МЕРЫ ПО ИНТЕГРАЦИИ ИНВАЛИДОВ ВОЙНЫ В СОЦИОКУЛЬТУРНУЮ СРЕДУ РОССИИ (НАЧАЛО XIX В.)

В начале XIX века российское государство принимает ряд мер по повышению социально-правового и экономического статуса военных ветеранов. Царское правительство в этот период осваивает и отработывает различные по назначению и показаниям реабилитационные методы и технологии: от создания системы призрения до льготного регулирования. В связи с обострением противоречий в международных отношениях и, ставшими перманентными военными действиями, возрос общественный интерес к социальной адаптации людей, пострадавших от войны. Для инвалидов войны интеграция в социокультурную среду российского общества имело решающее значение. Без лояльной к ним среды было невозможно создать условия для самореализации, формирования необходимых для выживания социальных связей и др.

Одной из таких форм поддержки людей с ограниченными возможностями стало введение денежного обеспечения инвалидов войны. Согласно, господствующей тогда модели государственного призрения, основной задачей материального обеспечения было предупреждение нищенства инвалидов войны. Помимо пенсионного обеспечения, государственное призрение престарелых военных и инвалидов предполагало также устройство специальных заведений, где могли бы содержаться те, кто нуждался в уходе.

Для получивших увечья на военной службе при гарнизонных войсках, создавались инвалидные подразделения и отряды, где инвалиды могли проводить время, занимаясь посильным трудом. Такие подразделения действовали в каждом уездном городе и состояли в подчинении военачальника войска внутренней стражи. Они применялись, в основном, в дворцовом, продовольственном, комиссариатском, горном или других министерствах, а также были задействованы при крепостях и местах военных поселений [5, с. 751].

здано 26 поселков, в которых разместилось более 2 тыс. хозяйств аварцев, лакцев, даргинцев и других народностей Дагестана.

Земельно-водная реформа имела не только хозяйственное, но и огромное политическое значение. Она заняла видное место среди мероприятий Коммунистической партии по перестройке социальных отношений в дагестанской деревне. Реформа явилась мощным средством социалистического наступления на капиталистические элементы, ликвидации кулачества как класса на базе коллективизации⁴.

В ходе осуществления земельно-водной реформы партийная организация Дагестана, правительство республики проводили среди населения большую разъяснительную работу, добивались улучшения материального положения трудящихся, повышения их политической активности и классового самосознания. В дело осуществления реформы вовлекались широкие массы трудящихся.

Трудовое крестьянство активно поддержало проведение земельно-водной реформы, проявило понимание необходимости ее проведения, оно выражало глубокую благодарность Советскому правительству за заботу и внимание к нуждам трудового народа. Партийная организация сумела объединить усилия трудовых масс в борьбе за осуществление земельно-водной реформы⁵.

В период проведения земельно-водной реформы преодолевались ошибки, выразившиеся в игнорировании развития горного земледелия. После серьезной критики эти ошибки были устранены и партийная организация республики сумела встать на правильный путь решения хозяйственных и культурных задач и национальной политики.

Земельно-водная реформа способствовала росту трудовой и общественно-политической активности крестьянских масс, укрепила единство народов Дагестана, их дружбу с другими братскими народами.

В мае 1925 г. Даргинский округ выступил с инициативой обратиться к ленинградскому губисполкому об установлении шефства. Бюро Дагестанского обкома ВКП(б) поддержало эту инициативу. Откликнувшись на просьбу дагестанцев, ленинградские рабочие советом и делом оказали большую помощь в налаживании работы на селе.

20 июня 1925 г. бюро Дагестанского обкома ВКП(б) рассмотрело вопрос «О культшефстве Москвы и Ленинграда над Дагестаном». Краснодар, Ростов, Ставрополь, Армавир и другие города, и передовые районы Северного Кавказа периодически посылали в Дагестан своих представителей, специалистов для оказания помощи в развитии различных отраслей народного хозяйства и культуры.

В соответствии с решением ЦК ВКП(б) из различных городов Советского Союза в Дагестан прибыли передовые представители трудящихся, чтобы оказать помощь в колхозном строительстве. «30 рабочих Закавказья, изъявивших свое согласие на работу в колхозах ДАССР,- писала газета «Красный Дагестан», – у себя на месте проходят предварительную подготовку и в ближайшие

⁴ Османов Г. Г. Коллективизация сельского хозяйства в Дагестане. Махачкала, 1961. С. 97

⁵ Там же С. 98

создание основ социалистического сельского хозяйства подрывалось экономическое и политическое влияние духовенства на крестьянские массы Дагестана.

В феврале 1926 г. ЦИК Дагестанской АССР определил задачи практической деятельности в области землеустройства, мелиорации и переселения. Наркомзем разработал проект Положения о землеустройстве Дагестанской АССР, который был утвержден ЦИК и СНК РСФСР 6 сентября 1926 г. В этом документе предусматривалось: распространение принципа перераспределения земель на всю территорию республики; присоединение к землеустройству ряда приводящих мероприятий, обеспечивающих населению возможность организации хозяйства; принятие всех расходов по землеустройству и значительной части затрат по другим мероприятиям за счет общегосударственного бюджета¹.

В апреле 1927 г. VI Вседагестанский съезд Советов признал абсолютно необходимым проведение в Дагестане земельной реформы, рассматривая ее как совокупность целого ряда мероприятий по устройству территории и агрокультурному воздействию на создаваемые крестьянские хозяйства. В соответствии с решениями VI съезда Советов правительство Дагестана разработало план земельной реформы и представило его на рассмотрение законодательных органов федерации. План был утвержден Совнаркомом РСФСР 21 сентября 1927 года².

Рассмотрев разработанный правительством Дагестана общий план проведения земельно-водной реформы Совет Народных Комиссаров РСФСР 18 марта 1930 г. признал, что эта реформа «является основным хозяйственно-экономическим мероприятием, направленным к усилению социалистической реконструкции сельского хозяйства, к ослаблению перенаселенности горных районов республики, к вовлечению в хозяйственный оборот плоскостных, ныне неиспользуемых земель и содействию в развитии сети интенсивных и высокоотоварных колхозов и совхозов»³.

Разработанный под руководством Отдела по работе в деревне ЦК ВКП(б) и при помощи Комиссии Коммунистической академии план земельно-водной реформы способствовал значительному росту активности бедноты и середняков, усиливал их заинтересованность в проведении реформы. Участие в разработке земельно-водной реформы Коммунистической академии, Комиссии Экономического совета РСФСР и инструкторов ЦК ВКП(б) способствовало углублению социально-классового содержания реформы, усилению значения и роли коллективизации сельского хозяйства при проведении реформы. Проведение земельно-водной реформы стало центральным в работе партии в ауле.

Земельно-водная реформа была рассчитана на семь лет, т. е. на 1927-1933 гг. На ее проведение Советское правительство выделило 54 млн. руб. В результате этой реформы бедноте Дагестана было передано 254,3 тыс. га земли, со-

¹ Алиев А.И. Указ. Соч. С.84

² Даниялов Г.Д. Строительство социализма в Дагестане 1918 -1937 гг. Махачкала, 1969. С.340

³ Там же

Большой вклад в формирование позитивного отношения общества к инвалидам войны внесла газета «Русский инвалид», которая начала издаваться с 1 февраля 1813 г. Многие материалы этой газеты выражали поддержку правительственной системы презрения. Средства от распространения большей части тиража издания направлялись на поддержку инвалидов Отечественной войны 1812 г. Сама газета существовала за счет благотворительных мероприятий – представлений, частных вкладов, включая пожертвования царской семьи [4, 48].

Сложившиеся условия, обусловили создание новых форм организации функционирования социокультурной среды для инвалидов. Примерами являются «Патриотическое общество» образованное 18 августа 1814 г., а также «Комитет по призрению раненых», созданный по указу царя. В задачи Комитета входило призрение увечных генералов, офицеров, а также их семей [1]. Комитет координировал распределение пенсий из инвалидного капитала, государственного казначейства, раздачу единовременных денежных выплат, переводы на работу в гражданские службы, предоставление жилья, оказание лечебной помощи и др.

В реабилитационном процессе принципиальное значение для инвалидов войны имел статус трудоспособного. Если инвалиды войны были способны осуществлять гражданскую службу, тогда им предоставлялась работа полицмейстеров, городничих, смотрителей богаделен, комиссаров при пограничных карантинах, земских исправников. При назначении на должность пенсии сохранялись за офицерами.

Важным элементом в системе государственного презрения, связывающим инвалидов войны с обществом, становятся специальные слободы и хутора. В них проживали семейные инвалиды из заслуженных гвардейских нижних чинов, находящиеся в отставке и не имевшие приюта и средств существования. Каждому инвалиду с семейством предоставлялась во владение половина дома с надворными строениями, огородом и участком для пашни [2, с. 93].

Инвалидам войны разрешалось свободно перемещаться по стране и выезжать за границу на лечение. Согласно Указу 1844 г. «О дополнительных правилах на выдачу заграничных паспортов» члены семьи и прислуга офицеров, отправляющихся в иностранные государства для «излечения ран», освобождались от паспортного сбора [3, с. 326].

Таким образом, интеграция инвалидов войны в российское общество в начале XIX века вступила в новый этап развития, характеризующийся активным участием государства в этих процессах. Государственная власть разработала и использовала передовые формы призрения людей с ограниченными возможностями. Это способствовало созданию комфортной социокультурной сре-

ды, расширяющей возможности для самореализации и адаптации инвалидов к жизненным реалиям.

Литература:

1. Высочайший приказ армиям № 25642 от 18 августа 1814 г. // ПСЗРИ. СПб.: Тип. II Отд. Собств. Его Имп. Величества Канцелярии, 1830. Собр. 1. Т. XXXII.
2. Положение об инвалидной слободе // ПСЗРИ. СПб.: Тип. II Отд. Собственной Его Императорского Величества Канцелярии, 1832. Собрание 2. Т. VI.
3. О дополнительных правилах на выдачу заграничных паспортов // ПСЗРИ. СПб.: Тип. II Отд. Собств. Его Имп. Величества Канц., 1845. Собр. 2. Т. XIX.
4. Мельников В.П., Холостова Е.И. История социальной работы в России. М., 1998. 160 с.
5. Форсова В. В. Общественное призрение военных и их семей в дооктябрьской России // Вестник Российской Академии Наук. 1996. Том 66. № 8. С. 750-758.

CELKOVÁ HISTORIE

Курбанов М.А.

к.и.н. доцент кафедры истории Дагестана

МЕРОПРИЯТИЯ, ПРОВОДИМЫЕ СОВЕТСКОЙ ВЛАСТЬЮ В ДАГЕСТАНЕ ПО ПОДЪЕМУ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА И ОБЕСПЕЧЕНИЮ ЗЕМЛЕЙ БЕЗЗЕМЕЛЬНЫХ ТРУДОВЫХ МАСС

Анализируя положение дел в деревне, партийная организация Дагестана приняла дополнительные меры подъему кооперативного строительства в аулах. На VI областной партийной конференции большое внимание было уделено вопросам кооперации, выдвигались задачи устранения препятствий, встречавшихся в этом важном деле. «Задача коммуниста,- говорилось на конференции,- поднять кооперацию в ауле... первая обязанность коммуниста помочь крестьянину поднять хозяйство».

Все больше крестьян вступало в кооперативы. Если в 1922 г. существовало 4 объединения, то в 1925 г. их было уже 129. Коллективный труд сближал трудящихся, укреплял чувство дружбы и взаимопомощи.

Однако в ряде районов республики в кооперативы проникали кулацкие элементы, стремившиеся под флагом кооперации использовать льготы, государственные кредиты и сохранить свои экономические позиции.

Мероприятия Советской власти по подъему сельского хозяйства, обеспечению земель безземельных трудовых масс путем конфискации частновладельческих земель, изъятия вакуфов и закатов у духовенства и передача их крестьянским комитетам вызвали открытые выступления реакционного духовенства. Оно распускало провокационные слухи о закрытии мечетей, аресте духовенства, запрете религии и т. п. Веками кормившееся за счет вакуфов и закатов духовенство не хотело примириться с новыми порядками.

Партийная организация Дагестана вела упорную и настойчивую борьбу за освобождение трудящихся из-под влияния этой враждебной пропаганды и провокационных слухов, она смело противопоставила идеологии классовых врагов и кулацко-мулььской враждебной деятельности коммунистическую идеологию и экономические мероприятия Советской власти. В Обращении Дагестанского Комитета РКП(б), ЦИК и СНК Дагестанской АССР к населению Дагестана 15 сентября 1923 г. говорилось: «Советская власть не преследует религию, но если религия будет использована как средство восстановления власти беков и помещиков, то такие духовные лица понесут заслуженную кару». В ходе борьбы за